

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Martin Šulc

Podblanická šlechta v pozdním středověku (Mladovožicko)

**The nobility of the region of „Podblanicko“ in the late
Middle Ages („Mladovožicko“)**

Praha 2013

vedoucí práce: prof. PhDr. Hana Pátková, Ph.D.

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí této bakalářské práce prof. PhDr. Haně Pátkové, Ph.D. za odborné konzultace, přínosné rady a v neposlední řadě také za její trpělivost. Mé poděkování náleží i dr. Evě Doležalové Ph.D. za umožnění přístupu do fondu Pozůstalost Augusta Sedláčka a konečně děkuji mé rodině, která mě podporovala během vzniku této práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

podpis

Anotace

Martin ŠULC, *Podblanická šlechta v pozdním středověku (Mladovožicko)*, bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2013

Práce se zabývá šlechtou v Podblanickém regionu, konkrétně jeho dílčí částí Mladovožickem, v období druhé poloviny 14. a první poloviny 15. století. Práce je zaměřena zejména na přesuny majetkové držby šlechty a její vztah k církevním institucím, sleduje donace a patronátní právo. Do práce jsou v pramenně příznivých případech zahrnuty také genealogické souvislosti jednotlivých rodů a stručně charakterizovány některé osobnosti. Pozornost je věnována i dějinným událostem regionu a připojeny jsou rovněž části pojednávající o stavu české společnosti v pozdním středověku. Jako hlavní zdroj informací byly použity prameny světské i církevní povahy, především Desky zemské a Desky dvorské království českého, konfirmační a erekcční knihy pražského arcibiskupství a v některých případech také soudní akta pražské konzistoře. V nejvyšší možné míře byla využita unikátní historicko-genealogicko-místopisná sbírka „Pozůstalost Augusta Sedláčka“.

Klíčová slova: Podblanicko, Mladovožicko, šlechta v pozdním středověku, 14. a 15. století, majetkové vztahy, patronátní právo.

Abstract

Martin ŠULC, *The nobility of the region of „Podblanicko“ in the late Middle Ages („Mladovožicko“)*, The thesis, Charles University in Prague, The Faculty of Arts, 2013,

This thesis is about the nobility within the region of Podblanicko, especially its part called Mladovožicko, primarily between years 1350-1450. The thesis focuses especially on property possession of here living nobility, but also reflects relationship between this nobility and church in terms of priests appointments to the local parish churches. Both secular and clerical sources were reasonable to use for this work. As a main source of information the old bohemian Land and Court Tables were used. In the field of church administration primarily the confirmation and erection books of Prague Archbishopric were abstracted, as well as some judicial documents of Prague Consistory. Other various documents were added to the text to make the work more understandable and to gain a better insight into the life of Mladovožicko nobility in the late Middle Ages.

Key words: Mladovožicko, Nobility, 14th and 15th centuries, church administration.

Obsah

1. ÚVOD	7
2. PRAMENY A LITERATURA	8
2.1. Prameny	8
2.1.1. Desky dvorské	8
2.1.2. Desky zemské	10
2.1.3. Pozůstalost Augusta Sedláčka	13
2.1.4. Knihy konfirmační	14
2.1.5. Knihy erekční	14
2.2. Literatura	15
3. OBRAZ ČESKÝCH DĚJIN OD POL. 14. DO POL. 15. STOLETÍ	16
4. PODBLANICKO	21
5. MLADOVOŽICKO	26
5.1. Mladá Vožice	30
5.1.1. Kostel sv. Martina	37
5.2. Běleč	40
5.3. Bradáčov	42
5.4. Holýšov	44
5.5. Janov	46
5.5.1. Kostel Všech svatých	46
5.5.2. Matěj z Janova	48
5.6. Velký a Malý Ježov	50
5.6.1. Vojtěch Raňkův z Ježova	52
5.7. Pojbuky	54
5.8. Radostovice	56
5.9. Radvanov	61
5.10. Smilovy Hory	63
5.10.1. Kostel Rozeslání sv. Apoštolů	66
5.11. Staniměřice	68
5.12. Těchobuz	70
5.12.1. Kostel sv. Marka	76
5.13. Ostatní obce	78
6. VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH INFORMACÍ	81
7. ZÁVĚR	88
8. SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY	91
9. PŘÍLOHY	95

1. ÚVOD

Tématem práce je šlechta na Podblanicku v pozdním středověku, časově lépe ohraničeno v rozmezí od poloviny 14. do poloviny 15. století. Z důvodu velkého a zároveň nejasného geografického vymezení Podblanicka se věnuji pouze jeho jižní části, kterou můžeme nazvat Mladovožickem, ale s Podblanickem má však určité shodné vývojové rysy.

Text práce je rozdělen na více částí. První část se věnuje pramenům a literatuře, ze kterých bylo čerpáno. Obšírněji jsou zde popsány prameny světské a církevní provenience, které byly relevantní pro vlastní výzkum a autor se je pokusil využít v nejvyšší možné míře. Druhá část práce podává obecný výklad o politické situaci v českých zemích ve vymezeném časovém období, přibližuje problematiku pozdně středověké církevní správy a zaměřuje se na život nižší šlechty, hojně se vyskytující na území Mladovožicka. Následuje část věnovaná dějinám regionů Podblanicka a Mladovožicka. Pátou kapitolou začíná hlavní část práce. Představeny jsou zde jednotlivé obce vymezeného území. Zápisy, zaznamenávající šlechtické držitele zdejších statků, jsou řazeny chronologicky a vždy odkazují na pramen, ze kterého byly získány. Rozsah informací u těchto vsí se značně liší, neboť jsou zde zastoupeny jak významné tvrže, tak pouhé svobodnické poplužní dvory, dále statky, které často měnily své majitele a naopak ty, jenž se vynacházely v držení jednoho rodu po více generací. Závěr pak představuje shrnutí získaných informací a poznatků a snaha o jejich smysluplnou interpretaci. Text práce obsahuje i seznam použitých pramenů a literatury a uzavírá jej obrazová příloha.

2. PRAMENY A LITERATURA

2.1. Prameny

Obraz majetkové skladby na Mladovožicku v pozdním středověku nám pomohou objasnit a lépe definovat některé středověké prameny světského i církevního charakteru. Z oblasti pramenů světské správy jsem při své práci primárně vycházel ze studia desek dvorských, v mnoha případech vydaných v edici Archiv český¹ a desek zemských, kteréžto můžeme považovat za naprosto zásadní pro badatelský výzkum. Na mnohé záznamy mě odkázala unikátní sbírka známého historika Augusta Sedláčka, shodou okolností rodáka z Mladé Vožice, uložená v Historickém ústavu akademie věd České republiky. Z oblasti církevní správy jsem využil hlavně rozsáhlé edice konfirmačních a erekcčních knih. O všech výše uvedených pramenech pojednám nyní podrobněji.

2.1.1. Desky dvorské (*Tabulae curiae*)

Jedná se o knihy, které zachycují jednání dvorského soudu. Soudnictví se v Čechách utvářelo ve 12. století, kdy královská rada rozdělila svou působnost na zájmy soudní a politické. Z královského soudního dvoru se vyvinuly další soudy. Ve druhé polovině 13. století se již králův nejvyšší sudí nazývá soudce zemský a je jmenován i sudí královského soudu. Dochází k rozdělení soudu na zemský a dvorský. Dvorský soud zůstal soudem královským a působil v zemích Koruny české. Vztahoval se na královy služebníky, úředníky a jeho přímé poddané. V nejstarších dobách měl širokou působnost ve věcech trestních i ve věcech nesporných, které se týkaly lenního majetku. V polovině 14. století už víme o existenci dvorského sudího a písaře. Karel IV. se snažil podpořit působnost dvorského soudu, aby tak vytvořil protiváhu zemskému soudu, který byl v moci stavů. Šlechta ovšem svá práva uhájila a tak část kompetencí dvorského soudu byla přenesena na nově vzniklý komorní soud, který rovněž spadal pod královskou pravomoc. Dvorský soud se nadále zabýval již jen majetkovými záležitostmi manských statků a odúmrtním právem a jeho význam po právní stránce značně poklesl. Bylo také možné odvolat se k soudu zemskému.

Dvorský soud se scházel v Praze čtyřikrát ročně a zasedal vždy jeden den. Předsedal mu, králem jmenovaný a z panského stavu pocházející, nejvyšší dvorský sudí. Soud se mohl usnést již při počtu deseti přísedících. V období husitských bouří dvorský soud nezasedal, ačkoliv byl dočasně otevřen roku 1437. Své zasedání zahájil až 30. března 1454. Tehdy se

---

¹ F. PALACKÝ - G. FRIDRICH, Archiv Český čili Staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích I, III, IV, VI, XXXI, XXXV, XXXVI, XXXVII, Praha 1840-1941

nahromadilo mnoho případů nutných k projednání a tak soud zasedal ještě od 19. června do 11. srpna. Později už soud zasedal pravidelně.

Abychom zmínili význam lén, spadajících do kompetence tohoto soudu. Pojmem „lén“ rozumíme závazek mezi pánem a leníkem, vazalem či manem. Ten byl pánu povinen určitou službou nebo vojenskou pomocí, za což mu pán poskytoval jistá práva, nebo mu svěřil statek do užívání. Králi v pozdním středověku náležely všechny statky, jejichž majitel zemřel bez mužských potomků. Man, kterému král takový statek svěřil, musel zpravidla do roka a šesti nedělí složit manskou přísahu, jinak by zboží připadlo králi. Statky, které touto cestou připadly na krále, panovník velice často prodal, postoupil nebo daroval novým majitelům. Mohl je také dát do dědičného nájmu (tzv. emfiteuze). Pokud již statek nepodléhal lennímu závazku, manství se stalo statkem zpupným (dědičným a zcizitelným) byl převeden z kompetence dvorského soudu do kompetence soudu zemského a z tohoto důvodu byl také vymazán z desek dvorských a zapsán do desek zemských.

Jazykem desek dvorských byla latina, ačkoliv čeština se objevuje ve 14. století, ovšem zejména ve výrazech českého práva (slova typu pŭhon, odpor, zvod). Jako jediný úřední jazyk desek dvorských se prosazuje s konečnou platností až roku 1495. Deskové vklady byly ve středověku psány na pergamenové listy různého formátu, které byly posléze vázány. Po levé straně textu bývalo vynecháno místo na různé doplňky, opravy nebo dodatečné vklady (juxty). Ty doplňovaly nebo rušily právní podstatu původního vkladu, který byl pak mřežován, tedy škrtnut tak, aby zůstal čitelný.

Žaloby a ústní předvolání k soudu (pŭhony) se zapisovaly do kvaternů pŭhonných. S těmito knihami souvisejí knihy se zápisy o svědectví a soudních rozsudcích, neboli knihy nálezů. Uvedení do manských statků se zapisovalo do kvaternů zvodů. Desky dvorské jsou historický pramen velkého významu, neboť nám poskytují obraz o lenním systému předhusitské doby a částečně nahrazují prameny o svobodném majetku shořelých desek zemských (1541).²

Odúmrtní právo

Pocházelo z názoru, že panovník je vrchním vlastníkem veškeré půdy a zemských statků a tudíž i jejich dědicem, pokud nezůstávají v rodinném nedělu. Známý právník a univerzitní mistr Viktorín Kornel ze Všehrd (1460-1520) prohlásil, že královské právo odúmrtní „*jest nejstaršie v zemi české právo*“ a že již pohanská knížata ho užívala.

---

² P. BURDOVÁ, Desky dvorské, In: PAGINAE HISTORIAE, Praha: Sborník SÚA v Praze, 2/1994, s.5-19

Šlechtické i svobodnické statky dědil prvotně jen nedílný syn, od Konrádových Statut i dcera či nejbližší příbuzní. Privilegiem krále Jana Lucemburského roku 1310 byl stanoven čtvrtý stupeň příbuzenstva za nejzazší mez dědické způsobilosti, při čemž za dědice se považoval jen nedílný příbuzný.³ Starého práva odúmrtního se (po nátlaku české šlechty) vzdal až roku 1497 král Vladislav II.⁴ Král promlčel své právo na odúmrt', pokud jí nepožádal od držitele do 3 let a 18 neděl. Jakmile statek odúmrtí připadl na krále, mohl jej král podle své libosti dát zapsat do dvorských desek jako manství jiným osobám. Většinou je panovníci dávali svým věrným dvořanům odměnou za jejich služby ve „výsluhu“ nebo „výprosu“. Pokud podarovaný byl již urozenou osobu, vstoupil tím do řad zemské šlechty, v případě, že byl nešlechticem, stal se svobodníkem. Když se král vzdával svého práva na odumřelý statek ve prospěch výprosníka, probíhalo řízení u dvorského soudu.

Celý proces probíhal zpravidla následovně: na odúmrt' statku upozornil nejčastěji sám výprosník. Král mu postoupil své odúmrtní právo a výprosník předložil příslušnou královskou darovací listinu nejvyššímu dvorskému sudímu, obdržel od něho provolací list a byl učiněn zápis do knihy provolací, načež provolací list byl poslán do provolacího místa, kterým bylo tržové město nejbližší odumřelému statku. List obsahoval příkaz purkmistru a měšťanům, aby dali biřicem veřejně provolat, že dotyčné odúmrtní zboží bylo králem dáno výprosníkovi a aby se u dvorského soudu v Praze přihlásil každý, kdo by proti tomu měl nějaké námitky. Výzva byla provolána třikrát (s přestávkami asi 14 dní), vždy v tržový den. Odpor mohl vznést každý, kdo měl nějaké právo (spravedlnost) ke zboží nebo vůči němu pohledávku. Pokud dotyčný žalobce nevznese svoji námitku do roka a do dne, jeho nárok se promlčel. Dalším stupněm řízení byl „zvod“ (inductio). Písař dvorského soudu uvedl výprosníka v držení odumřelého zboží. Soudní řízení zakončovalo „odhádání“, jímž bylo předmětné zboží odhadnuto na určitou peněžitou částku. Odhadní cena však bývala nižší než obecná a proto se prodej odúmrtí považoval za královskou milost, ačkoliv odúmrtní řízení bylo i hodně nákladné a mnohdy trvalo léta.⁵

2.1.2. Desky zemské (*Tabulae terrae*)

Patří mezi vzácné písemné památky, které dokumentují bohatou minulost našeho státu. Roku 1989 byly prohlášené za národní kulturní památku. Fond *Desky zemské*, uložený v Národním archivu v Praze, je nejvýznamnější archivní fond oblasti české soudní správy. Zachoval se unikátní soubor 1714 knih (od roku 1542 do poloviny 19. století), který nám

---

³ P. BURDOVÁ, Desky dvorské, In: PAGINAE HISTORIAE, Praha: Sborník SÚA v Praze, 2/1994, s.60

⁴ Tamtéž, s.61

⁵ V. HOLEJŠOVSKÝ, Svobodníci v Holýšově, Praha 1942, s.8

přibližuje obraz vnitropolitického vývoje feudálního českého státu a je dokladem jeho slávy i pokoření. Desky zemské byly úřední knihy *Zemského soudu*.

První zprávy o zemském soudu máme ze druhé poloviny 13. století, kdy vládli poslední Přemyslovci a český stát byl vedoucím politickým činitelem ve střední Evropě. Pro expanzivní zahraniční politiku bylo zapotřebí pevné struktury státní správy. Králův poradní sbor se rozdělil na moc zákonodárnou, jenž reprezentoval český sněm a na moc soudní. zemský soud se tak stal vrcholným soudem s celostátní působností. Jeho výroky byly neodvolatelné.⁶

Všechny záležitosti, které se projednávaly před touto nejvyšší soudní institucí v Čechách, byly písemně zaznamenávány. Zemský soud zasedal na Pražském hradě třikrát ročně v době tzv. Suchých dnů v době postní před velikonocemi, v době letní o Svatodušních svátcích a na den sv. Jeronýma 30. září. Zvony kapitulního kostela Všech svatých ohlašovaly zasedání zemského soudu a jeho přisedící skládali přísahu. Před zemským soudem se projednávaly žaloby osob šlechtického stavu a veškeré spory o svobodné statky. Kompetence zemského soudu byly, od jeho počátku, zúženy pouze na osoby šlechtického stavu panského a rytířského. Zemský soud rozhodoval i v majetkových záležitostech královských měst a církevních institucí. Jako jednotlivci mohli před zemský soud předstoupit i měšťané privilegovaných měst, pro ostatní platily městské soudy a nad poddanými měla pravomoc vrchnost. Právo vkladu mělo, jako celek, i duchovenstvo. Zemskému soudu podléhali také svobodníci, jakožto královi přímí poddaní.

Základem úředního jednání byla osobní účast. Kdo chtěl podat žalobu nebo zažádat o intabulaci (založení práva na statek zapsáním do desek zemských), musel se osobně dostavit před soud a vkročit do kanceláře zvané Úřad desek zemských, kde před úředníky osobně „přiznal“ svoji žádost. Následně byl vklad nadiktován písaři, případně dotyčný žadatel předložil písemné doklady k jeho statku a vklad vešel v platnost po schválení na příštím soudním zasedání. Vlastní úřední jednání bylo jednoduché, čemuž odpovídají i stručné, ale přesné a výstižné, deskové zápisy. Po straně vkladu byly psány doplňky, opravy nebo změny ve vkladu, pokud došlo například došlo k exekuci majetku, který byl poté postoupen novému majiteli, změna byla napsána „*per juxtam*“ či zkráceně „*juxta*“ po straně zápisu a ten byl mřežován, tj. škrtnut tak, aby zůstal čitelný.

Desky zápisné byly vedeny dvojí, tzv. větší (pro dluhy nad 100 kop českých grošů) a menší (pro dluhy do 100 kop grošů). Rozdíl mezi nimi, poněkud ironicky, ale jasně a trefně, vystihuje vynikající právník, humanistický spisovatel a mistr pražské univerzity, Viktorín

---

⁶ P. BURDOVÁ, Desky zemské Království českého, Praha: SÚA, 1990, s.3

Kornel ze Všehrd (1460-1520): „*Velké jsou pro bohaté pány a zemany, kteří v tisíce dějí, zboží široká, znamenitá a veliká mají. Malé desky jsou pro chudé zemany, kteří zboží nemají velkých, než dvory a dědiny a pro dědiníky a jiné všechny lidi chudé.*“ O menších dále uvádí: „*Obyvatelé země české, páni Čechové bohaté deskami velkými opatřivše, chudších sú v zapomenutí zóstaviti nechtěli, než pro zemany nebohaté, pro dědiníky a sedláky desky zemské menší sú vymyslili.*“⁷

Jednotlivé svazky desek zemských nazýváme kvaterny. Název je odvozen z latinského slova quatuor (čtyři), neboť původně byly psány na pergamenové složky po čtyřech přeložených dvojlistech. Deskové zápisy jsou dokladem vysoké úrovně českého jazyka, co se týká jazykové stránky. Zápisy ve středověku jsou sice latinské, ale už ve 14. století se objevují české zápisy. Čeština se v Úřadu desek zemských plně prosazuje až na základě jazykového nařízení v roce 1495, kdy byla ustanovena jako jediný úřední jazyk.⁸

Požár desek zemských v roce 1541

Roku 1541 přišla nečekaná pohroma. Při velkém požáru Pražského hradu padlo za obětí plamenů podle odhadu 100 knih desek zemských, které obsahovaly asi 60 tisíc vkladů (zachoval se pouze jediný kvatern register pŕuhonných z let 1316-1325, který si někdo vypůjčil). Zničení desek přineslo narušení zajištění majetkových práv a výsad, proto ihned po požáru byly založeny nové knihy pro běžné vklady: kvaterny památný, zápisný a trhový. Vyvstal však problém, jak zajistit práva, která byla vložena ve shořelých knihách. Na českém zemském sněmu, který se konal 5. prosince 1541, bylo rozhodnuto o způsobu obnovování shořelých vkladů.⁹

Vkladatel měl v zásadě dvě možnosti jak svůj bývalý vklad znovu obnovit. V prvním případě prokázal svůj nárok písemným dokladem o dřívější intabulaci. Mohly to být smlouvy trhové, dohody, různá privilegia nebo i záznam o relaci či rejstřík. Ve druhém případě se osobně přiznal ke vkladu (ústně) a pokud proti tomu do 3 let a 18 neděl nebylo námitek, nabyl vklad platnost. Právě těchto vkladů bylo relativně dost a z větší části se jedná o intabulace držitelů drobných statků, zemanů a svobodníků, kteří si tím zajišťovali právo na nově nabytý nebo zděděný majetek po předcích. Mocné rody vyšší šlechty si tímto způsobem zajišťovaly obvykle jen menší statky nově nabyté. Pro tato osobní přiznání k majetku byl zřízen zvláštní kvatern s označením „*červený communitatis, kde sami sobě kladou*“. Kvatern je dnes

⁷ H. JIREČEK (ed.), M. Viktorina ze Všehrd o právech země České knihy devatery, Praha 1874, s.280

⁸ Tamtéž, s.5

⁹ P. BURDOVÁ, Rejstřík k deskám zemským, díl. I. – Obnovené vklady po požáru desk 1541, svazek I., Praha 1977, fond č.172, Národní archiv, s.I

badatelům zpřístupněn na mikrofilmu pod signaturou DZV 250 a je uložen ve fondu Desky zemské v Národním archivu v Praze. Vklady se do něho začaly vkládat již v lednu 1542 a poslední končí rokem 1554, kdy byl založen další kvatern.¹⁰ Úřední řeč je čeština a ke kvaterny byly vyhotoveny rejstříky místní i osobní, ačkoliv původní pomůcky se řadily jen podle jmen křestních. To je pro současné badatele samozřejmě nevyhovující, neboť většina šlechtických jmen se skládá z křestního jména, z příjmi a z predikátu, který je právě klíčový pro přehledné hledání v pramenech.¹¹

Edice

Některé kvaterny Desek zemských byly vydány v edicích pramenů. Prvním takovým počinem bylo vydání půhonného kvaternu z let 1316-1324, který jako jediný unikl zmíněnému požáru pražského hradního paláce roku 1541. Vydali jej František Dvorský a Josef Emler v roce 1868. Zlomky z požárem zničených desek na základě rozličných pramenů sestavil v letech 1870-1872 archivář Josef Emler. Vše zpřístupnil pod názvem *Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých*. Tyto dva svazky torzovitě podchycují záznamy od poslední čtvrtiny 13. století. Badatelsky oblíbené obnovené vklady po požáru, konkrétně trhové kvaterny, vydala v období 1935-1941 Anna Vavroušková. Její svazky obsahují zápisy z let 1541-1543.

2.1.3. Pozůstalost Augusta Sedláčka

Sbírka představuje výsledek odborné činnosti renomovaného historika Augusta Sedláčka (1843-1926) a jeho spolupracovníků. Jádrem fondu tvoří rozsáhlá kartotéka, čítající přes 200 tisíc lístků a 200 sešitů, do nichž si autor pořizoval svá excerpta a registry písemností, které studoval při svých cestách po tuzemských a zahraničních archivech a jenž sahají od středověku do raného novověku. Sedláčkova pozůstalost zachycuje i dnes již nezvěstné prameny. Celý tento unikátní soubor představuje cennou pomůcku pro český a moravský historický místopis, genealogii, heraldiku a další pomocné vědy historické.¹² Významná sbírka Augusta Sedláčka je uložena v Historickém ústavu akademie věd České republiky, ve správě dr. Evy Doležalové. Od května 2012 je digitalizována.

---

¹⁰ P. BURDOVÁ, Rejstřík k deskám zemským, díl. I. – Obnovené vklady po požáru desk 1541, svazek I., Praha 1977, fond č.172, Národní archiv, s.I

¹¹ Tamtéž, s.III

¹² www.hiu.cas.cz

2.1.4. Konfirmační knihy (*Libri confirmationum*)¹³

Tyto knihy představují důležitý historický pramen české středověké církevní správy. Konfirmační knihy založil první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic, aby zavedl pořádek v obsazování farních úřadů. Knihy byly vedeny pražským arcibiskupstvím a zaznamenávaly umístění farářů na jednotlivé fary, jinými slovy, obsahují záznamy o obsazování uprázdněných církevních beneficií. Celkem deset knih pro období 1354-1436 bylo zpřístupněno v edicích. Edici konfirmačních knih pražské diecéze založil František Antonín Tingl, který stihl vydat jen část celku. Po jeho smrti se tohoto podniku chopil archivář Josef Emler, který dílo dovedl až do desátého svazku. Konkrétní zápisy v konfirmačních knihách mají ustálenou formu, ze které lze odvodit vztah jednotlivých lokalit ke klerikovi. Vycházíme zejména z formulí „*presbyter de*“ (kněz z) a „*olim plebanus in*“ (kdysi farář v). Prvně uvedená fráze značí původ osoby, druhá pak její předchozí působišť. Formule zpravidla následují za jménem nového duchovního. V mnoha případech s obtížemi můžeme zjistit délku obsazení benefícia jedním klerikem, neboť se potýkáme s problémem neúplnosti konfirmačních knih, které podle odhadů některých badatelů postihují asi jen 60-70% všech uskutečněných změn obsazení. Určení počátku a konce působení jedné osoby bývá relativně obtížné, zejména z důvodu identifikace osob v zápisech, kde v mnoha případech jsou dotyční při opouštění benefícia uvedeni pouze křestním jménem.

Důležitým doplňujícím pramenem při studiu konfirmačních knih jsou soudní akta konzistoře pražské¹⁴, ve kterých můžeme nalézt osoby (držitele beneficií), o kterých v konfirmačních knihách nejsou zmínky. Soudní akta obsahují zápisy o soudních sporech věroučných i majetkových, projednávaných před generálními vikáři pražských arcibiskupů¹⁵.

2.1.5. Erekcční knihy (*Libri erectionum*)¹⁶

Erekční knihy byly vedeny při úřadu generálních vikářů pražského arcibiskupství od roku 1358. Původně do nich byla zapisována speciální agenda týkající se fundací beneficií a donací. Nalézáme v nich zápisy zpravující nás o založení klášterů, špitálů, kaplí, oltářů, zřízení obročí, obdarování ve prospěch církevních institucí, o směně církevního zboží či o patronátním právu. Struktura knih se během doby měnila. Mnohé záležitosti týkající se donací byly také zapisovány do soudních akt pražské konzistoře, zatímco soudní záznamy někdy

¹³ F.A. TINGL, – J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim I.–X.*, Praha 1865–1889.

¹⁴ F. TADRA (ed.), *Soudní akta konsistoře pražské I.–VII.*, Praha 1893–1901

¹⁵ Celkově ke generálním vikářům kniha Z. Hledíkové: *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha, 1971

¹⁶ K. BOROŮVÝ, – A. PODLAHA, – J. PELIKÁN (ed.), *Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV., I–VII.*, Praha 1875–2002.

nalézáme i v erekcčních knihách. Mění se i charakter zápisů, zpočátku byly do těchto knih pro větší právní platnost zapisovány listiny. Na sklonku 14. století začíná doslovných zápisů listin ubývat, objevují se stylizované záznamy o pořízení. Prof. Zdeňka Hledíková¹⁷ zaznamenala mnohé odlišnosti mezi erekcčními knihami I.-V. a VI.-IX. První řada obsahuje zejména větší donace a formálně je konzervativnější, zatímco druhá řada knih podchycuje spíše menší donace (kolem 1 kopy) a vyznačuje se výraznější tendencí k přechodu od opisu listiny k objektivnímu zápisu o pořízení. Zápis v erekcčních knihách měl právní průkaznost a proto je lze považovat za veřejné knihy. Erekcční knihy byly v edicích zpřístupněny až do roku 1408.

2.2. Literatura

K dějinám Podblanicka existuje relativně bohatá regionální literatura. Stěžejní práci pro dějiny regionu, obecné historické povědomí zdejších sídel a hlavně nasměrování na příslušné dobové prameny představuje rozsáhlé dílo historika Augusta Sedláčka *Hrady, zámky a tvrze království Českého*, zejména díl IV. – *Vysočina Tábořská*. Ucelenou představu o husitské epoše nám pomohou dokreslit neméně významné práce Františka Šmahela, zejména *Husitská revoluce* a *Dějiny Tábora*, ve kterých mimo jiné pojednává o sociálních a hospodářských poměrech na Mladovožicku. O politicko-správních dějinách českého středověku jsem se poučil z vysokoškolské učebnice *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost* od autorů prof. Zdeňky Hledíkové, prof. Jana Janáka a dr. Jana Dobeše. Regionu Podblanicka se také věnuje kniha Josefa Petráně *Benešovsko-Podblanicko*. Nelze opomenout odborná periodika, některá nabízejí velice zajímavé články a studie k dané problematice. Jako první bych uvedl *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, který vydává Muzeum Podblanicka ve Vlašimi a dále *Středočeský sborník historický* Státního oblastního archivu v Praze. K životě středověké šlechty jsem se inspiroval například ve studii Miloslava Polívky *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*. Vycházel jsem i z prací méně známých badatelů, za všechny bych jmenoval zesnulého dr. Vlastimila Holejšovského, Václava Müllera či ze současníků Zdeňka Martínka, ředitele Státního okresního archivu v Pelhřimově. K několika málo obcím Mladovožicka se vztahují i podnětné monografie, z nichž si pozornost zaslouží zejména *Minulost města Mladé Vožice*, opět autora Augusta Sedláčka nebo společná práce tří autorů *Těchobuz v průběhu staletí*. Obě poslední knihy jsou zajímavé i tím, že je v nich věnována pozornost také kostelům a patronátům.

---

¹⁷ H. PÁTKOVÁ, J. PELIKÁN (ed.), *Libri erectionum archidocesis Pragensia VII*. Praha 2002, s.IX-XII

3. OBRAZ ČESKÝCH DĚJIN OD POL. 14. DO POL. 15. STOLETÍ

V úvodu je nutné připomenout důležité historické události doby na přelomu 14. a 15. století. Jednalo se o významné období a to zejména po nástupu Lucemburků na český trůn. Neméně významné je rovněž samotné období husitství.

Vláda Karla IV. (1346-1378)

Za vlády tohoto velkého panovníka prožívaly české země velký hospodářský a kulturní rozkvět. Karel byl úspěšným vladařem již za života svého otce Jana Lucemburského, tehdy zastával funkci markraběte moravského. Nejprve byl králem římským jako Karel I., až po diplomatickém úsilí byl 5. dubna 1355 korunován v Římě císařem Svaté říše římské a počal se psát Karel IV. Praha byla povýšena na sídelní město říše. Karel IV. založil v Praze první univerzitu ve střední Evropě, vystavěl Nové Město Pražské, kamenný most přes Vltavu v Praze a hrad Karlštejn. Pod Českou korunu připojil Braniborsko, Horní Falc, Lužici a Svídnické a Slezské knížectví.

Obr. 1. Země Koruny české na sklonku husitských bouří.

(P. Čornej, *Lipanská křižovatka*, Praha 1992, s.71)

Husitství

Karel IV. zemřel roku 1378 a otěží vlády se ujal jeho syn Václav IV. Období vlády tohoto Lucemburka bylo však plné starostí. Král si nerozuměl zejména s pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna. V úsilí o církevní reformu kazatele Konráda Waldhausera pokračoval rektor pražské univerzity Mistr Jan Hus. Jeho kázání, v nichž svými názory předjímal pozdější protestantské hnutí, vzbuzovalo nevoli církve, ale v zemi mělo velký ohlas. Mistr Jan Hus byl vylákan do Kostnice, kde na církevním sněmu čelil obžalobě z

kacířství. Přes všechny nátlak své názory neodvolal a 6. července 1415 byl z rozhodnutí kostnického koncilu upálen jako kacíř. Po jeho smrti se rivalita mezi husity (nutno dodat, že výraz husité byl však spíše pejorativního rázu, husité sami se nazývali kališníci, budeme se však přidržovat prvního termínu) a katolíky proměnila v otevřené nepřátelství. Defenestrace konšelů a radních z oken pražské radnice a soustřeďování husitů ve městech i v horských oblastech byly počátkem husitské revoluce a válek, které ji následovaly. Husité stanovili svůj program Čtyř pražský artikulů a založili město Tábor. Na český trůn mezitím usedl Zikmund Lucemburský, ale husitský národ jej neuznal. V letech 1420-1431 uspořádali papež s císařem celkem pět křížáckých výprav. Husitská vojska pod vedením Jana Žižky z Trocnova a následně neméně schopným knězem Prokopem Holým, vždy dokázala zvítězit. Uvnitř husitů však docházelo k častým sporům mezi radikálním křídlem a tzv. umírněnými. Velká rivalita panovala mezi jednotlivými husitskými svazy a také mezi Starým a Novým Městem pražským, které bylo baštou radikálů. Představitelé umírněného husitského bloku se vypravili na probíhající koncil do Basileje, nakonec se domluvili s císařem Zikmundem a církví. Země byla válkami vyčerpaná a také prostí lidé si již přáli mír. Radikální husité však nechtěli na mírová jednání přistoupit a tak došlo ke konečnému střetnutí, které vedlo k definitivní porážce radikálních svazů a ukončení husitských válek. Stalo se tak v roce 1434 v bitvě u Lipan, kde byla vojska Táboritů a Sirotků poražena na hlavu. Konec husitským válkám učinilo až schválení Basilejských kompaktát, roku 1436 bylo nakonec dosaženo dohody mezi císařem Zikmundem a Českým královstvím na sněmu v Jihlavě. Zikmund byl přijat za českého krále a slíbil dodržovat kompaktáta. Soužití katolického krále s husitským národem však nebylo bez problémů a trvalo jen krátce. Po Zikmundově smrti byl českým krále zvolen jeho zeť Albrecht Rakouský. Ten však zemřel předčasně a jeho syn Ladislav byl ještě nezletilý, tedy období 1439-1448 označujeme jako bezvládí. Českou korunu nabídli stavové Albrechtovi Bavorskému, synovci královny Žofie (vdovy po Václavovi IV.), ale ten neměl zájem vládnout „kacířské“ a zdevastované zemi, kde o moc soupeřila šlechta a hospodářství se nacházelo ve zbídačeném stavu. Čechy byly pro své legální dvojvěří („království dvojího lidu“) nerespektované a izolované od prakticky celé Evropy. Až v roce 1448 stává se Jiří z Poděbrad, pán z Kunštátu, zemským správcem a poručníkem mladého Ladislava Habsburského, který nese přízvisko Pohrobek. Ladislav Pohrobek panuje v letech 1453-1457. Po jeho smrti zvolil zemský sněm králem dosavadního zemského správce Jiřího z Poděbrad, čímž se započal opětovný rozkvět království českého. Podle renomovaných historiků Františka Šmahela a Petra Čorneje končí husitská epocha až kutnohorským náboženským smírem v roce 1485.

Církevní správa v pozdním středověku

Třicátého dubna 1344 bylo pražské biskupství povýšeno na arcibiskupství a tím vyňato z mohučské arcidiecéze. Jemu podřízeno bylo dosavadní biskupství olomoucké a nově zřízené litomyšlské. Úmyslem bylo sjednocení celého českého území pod jednotnou a na vnějších činitelích nezávislou církevní správu, což se částečně podařilo uskutečnit. Došlo ke spojení území jádra českého státu, mimo správu zůstalo Chebsko (zůstalo součástí řezenské diecéze), Lužice, slezská knížectví a zahraniční léna. Prvním arcibiskupem se stal stávající biskup Arnošt z Pardubic. Na konci 14. století byla pražská arcidiecéze rozdělena na 10 arcijáhenství a na jednotlivé děkanáty. Vznikl úřad generálního vikariátu. Vikář byl biskupův zástupce pro jurisdikci, na starosti měl důležitou správní agendu - potvrzování prezentovaných kleriků k beneficiím. Z oblastí jejich kompetence, vznikly písemné záznamy v podobě konfirmačních a erekcčních knih¹⁸, o nichž je pojednáno v kapitole o pramenech.

Patronátní právo (*Ius patronatus*)

Počátkem 15. století se v Čechách nacházelo asi dva tisíce farností. Každá farnost měla své patrony, kterými byli většinou držitelé místních panství či statků, dohlízející na ekonomický chod farností, majetek kostela a jeho hospodaření. Zakladatelé farností museli finančně zajistit jejich existenci a současně obživu duchovních. Patronů mohlo několik, pokud se na území farního okrsku nacházelo více statků. Pak se tedy podíleli na správě ve vzájemné shodě. Důležitou součástí patronátů bylo právo podací (prezentační) ke kostelu. Patroni navrhovali biskupovi klerika k užívání benefícia. Ordinář diecéze, zpravidla biskup, pak kandidáta potvrdil. Tento akt se nazýval konfirmace. V českých zemích se toto právo začalo uplatňovat v návaznosti na utváření farní sítě. Od 20. let 13. století jej zaznamenáváme u kostelů královského i knížecího založení. V zásadě se jednalo o kompromis mezi právem vlastnických kostelů a původním požadavkem církve o samostatném ustanovování kněží.¹⁹

Mnohdy bylo jednotlivých patronů více a bylo tedy zapotřebí vzájemného konsenzu o volbě kněze. Jelikož se patroni často nedohodli na společném kandidátu, docházelo ke vleklým sporům, týkajících se málo výnosných beneficií. Na libovůli patronů byl odkázán i sám kněz po svém nástupu. Záleželo na jeho charakteru a temperamentu, jak se zachová ve sporných záležitostech. Faráři v Pohnání u Vožice vyhrožovali vladykové z Pohnání zabitím

---

¹⁸ Z. HLEDÍKOVÁ, J. DOBEŠ, J. JANÁK, Dějiny správy v českých zemích, Lidové noviny, 2005 s.180-181

¹⁹ Tamtéž, s.177

kdyby „*kteřé slovo proti ním na kázání řekl*“. Rozpory mezi donátory a faráři měly často soudní dohru v Praze²⁰, o čemž nás zpravují záznamy v edici Soudní akta konzistoře pražské.

Dělba moci v království českém

Koncem 13. století se vedle panovníka začal uplatňovat nový politický partner. Byla jím skupina šlechticů, pozdějších stavů, která získávala postavení na zemském sněmu i zemském soudu a postupně tak omezovala práva krále. Ve 14. století se české země staly stavovským státem, ve kterém setrvaly až do doby bělohorské. Rozhodující moc drželi ve svých rukou zástupci šlechty – zemští úředníci. Král vystupoval pouze jako první mezi sobě rovnými („*primus inter pares*“), ovšem předsedal zemskému sněmu i soudu a jmenoval také nejvyšší zemské úředníky. Na zemském soudu však nemohl rozhodnout bez vědomí stavů. Rozsudky vynášeli přísedící, kterými byli pánové a vladykové. Soud rozhodoval také o komorních statcích, které financovaly králův dvůr. Stavovskou moc se snažil omezit král Karel IV. Vypracoval zákoník *Majestas Karolina*, ale pro tvrdý odpor šlechty se mu jej nepodařilo prosadit.²¹

Majetkové poměry nižší šlechty v předhusitských Čechách

Šlechtu můžeme rozdělit podle různých kritérií, např. podle zdrojů obživy, jak učinil historik Miloslav Polívka, který vnímá čtyři skupiny: rodiny, které vlastnily statky a jejichž obživou byl výnos feudální renty, rodiny, které měly statky, ale hmotnou situaci si vylepšovaly službou, rodiny, které měly malé pozemky a hledaly proto obživu ve službách a na rodiny bez pozemkové držby, které byly odkázané výhradně na službu.²²

Přidržíme-li se majetkového kritéria, zjistíme, že nižší šlechta byla značně diferenciovaná, byť většina rodů vlastnila mnohdy jen poplužní dvůr a několik lánů. V takovém případě můžeme hovořit o malé části jedné vesnice. Tito drobní šlechtici pak byli majetkově srovnatelní s bohatými poddanými, byť na rozdíl od nich neplatili poddanské dávky a zemskou berni. K vystavění vlastní tvrze většinou neměli prostředky. Jejich příjem sloužil k zajištění základních životních potřeb.²³ Zmíněný dr. Polívka stanovil poměr „chudých“ a „bohatých“ příslušníků nižší šlechty 78% ku 22%. Vycházel při tom z rozboru zápisů druhé provolací knihy desek dvorských z let 1395-1410.²⁴

---

²⁰ F. ŠMAHEL, *Dějiny Tábora 1/1*, Jihočeské nakladatelství 1988, s.160

²¹ P. BURDOVÁ, *Desky zemské Království českého*, SÚA Praha 1990, s.3

²² M. POLÍVKA, *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, In: *Rozpravy ČSAV*, roč. 92, sešit 1, Praha, 1982, s.16

²³ *Tamtéž*, s.9-11

²⁴ *Tamtéž*, s.18

Ve vzájemných vztazích pánů a nižší šlechty hráli rozhodující roli členové panských rodů, kteří obsadili všechny důležité úřady v zemi. Nižší šlechta byla příliš roztržštěna a to nejen majetkově, ale též sociálně a společensky. V období před husitskou revolucí se nedokázala zformovat a vnitřně zkonsolidovat a zůstávala politicky nejednotná. To byl patrně jeden z důvodů, proč se vladykové a rytíři uplatňovali pouze v nižších zemských úřadech. Při tom všem se u příslušníků této společenské vrstvy jednalo o početnou vojenskou sílu. A máme doloženo, že úspěšní jednotlivci z řad zemanů získali značný vliv i majetek.²⁵

---

²⁵ M. POLÍVKA, Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce, In: Rozpravy ČSAV, roč. 92, sešit 1, Praha 1982, s.26-28

4. PODBLANICKO

Název

K utváření pojmu Podblanicka můžeme využít prameny, které obšírněji mapují tuto oblast a to v podobě literatury či periodik. Důsledné vymezení regionu zůstává v případě Podblanicka nesplněným úkolem regionálních badatelů. K zvládnutí této závažné, ale náročné úlohy je zapotřebí spojit síly historiků, etnografů, toponomastiků, ale i přírodovědců a dalších odborníků, kteří mohou přispět k optimálnímu určení regionálního pojmu. Jedním z dílčích problémů, jež při takové práci vyvstanou, bude vývoj označování sledované oblasti, zejména od druhé poloviny 19. století, kdy vznikaly základy moderního regionalismu. Jde tu o otázku, kterou by měla řešit především toponomastika. Ani ona se však neobejde bez důkladné faktografické základny, bez registrování a vyhodnocení i regionálně pojatých publikací, jež ve své době zásadně ovlivňovaly veřejné mínění a přispívaly k zakotvení daného regionálního pojmu v obecném povědomí.²⁶

Geografické vymezení oblasti

Pojmem Podblanicko rozumíme oblast kolem Velkého a Malého Blaníku. Do povědomí české veřejnosti se dostal v šedesátých letech 19. století, kdy se na vrcholu Blaníku scházely tábory lidu. Podblanicku se přibližuje hranice benešovského okresu. Za pomyslnou páteř oblasti je považována řeka Blanice. Reliéf krajiny je členitý a tvarově velmi bohatý.²⁷

Tento prostor mezi tokem Vltavy a povodím Sázavy tvořil ve vrcholném středověku přirozený region, ačkoliv správně se nejednalo o jednotný celek. Ať již z dobového hlediska církevního, berního či soudního, měla celá oblast ve své přírodní i historické charakteristice a vývojové perspektivě několik společných vývojových znaků.²⁸

Prostorové vymezení Podblanicka charakterizují ovšem poměrně jednostranně jeho evoluční předpoklady směrem k přelomu 14. a 15. století, tj. husitství, které je nepochybným periodizačním mezníkem národních, a tedy i regionálních dějin.

Na přelomu 14. a 15. století bylo v naznačeném prostoru přibližně 920 sídelních lokalit vesměs agrárního typu. Stupeň urbanizace byl velmi nízký. Celou sídelní síť prostupovalo pak celkem 107 kostelů, vesměs farních. Farní obvody tvořilo průměrně 8–9 vsí, ležících v jejich těsném okruhu. Dále je třeba počítat přibližně se 370 sídly společensky nadřazené složky

---

²⁶ J. PÁNEK, K utváření pojmu Podblanicka, SVPP 20, 1979, s.9

²⁷ J. PETRÁŇ a kol., Benešovsko Podblanicko, Praha 1985, s.9

²⁸ R. NOVÝ, Vývoj struktury pozemkového vlastnictví na Benešovsku v předhusitské době, SVPP 20, s.141

obyvatelstva, tedy feudální třídy (hrady, tvrze, dvorce). Držitel tvrze či dvorce disponoval zpravidla dvěma vesnicemi.²⁹

Podblanický prostor byl relativně hustě засídlený a lidnatý, ale málo urbanizovaný. Především byl ale značně rozdrobený a diferencovaný. Vlastnickou strukturu regionu můžeme rozdělit následovně:

75 % majetek zemanské šlechty

13% panství světských feudálů

9,5 % zboží klášterů

2,5 % zeměpanské zboží

Zeměpanské zboží se v tomto regionu původně rozprostíralo v oblouku od Mladé Vožice na jihu, přes Kamýk nad Vltavou na západě, až po okolí někdejšího lštěnského hradiště na severu.³⁰

Zvláštností této krajiny na konci 14. a počátkem 15. století byla absence královského majetku, pomineme-li často zastavovanou Mladou Vožici. V okrajových částech měla svá panství církev - klášterství ostrovské a sázavské.³¹

Z prostoru Benešovska-Podblanicka vzešly také čtyři přední české feudální rody: Vítkovci, Benešovici, Janovici a Divišovici.

<i>skupina</i>	<i>počet vsí</i>	<i>král</i>	<i>církev</i>	<i>šlechta</i>	<i>měšťané</i>
A (Klassen)	1852	6,2%	28,6%	62,3%	2,7%
A (Boháč)	1884	7,0%	28,2%	60,9%	3,9%
B	2878	3,6%	29,5%	62,3%	4,6%

Majetková skladba farních osad pražské diecéze (A) a souboru vesnic v plzeňském kraji, v okolí Prahy a na Benešovsku-Podblanicku (B) podle historiků J.M. Klassena a Z. Boháče.

(F. Šmahel, *Husitská revoluce I., Praha 1995, s.232*)

²⁹ R. NOVÝ, Vývoj struktury pozemkového vlastnictví na Benešovsku v předhusitské době, SVPP 20, s.142

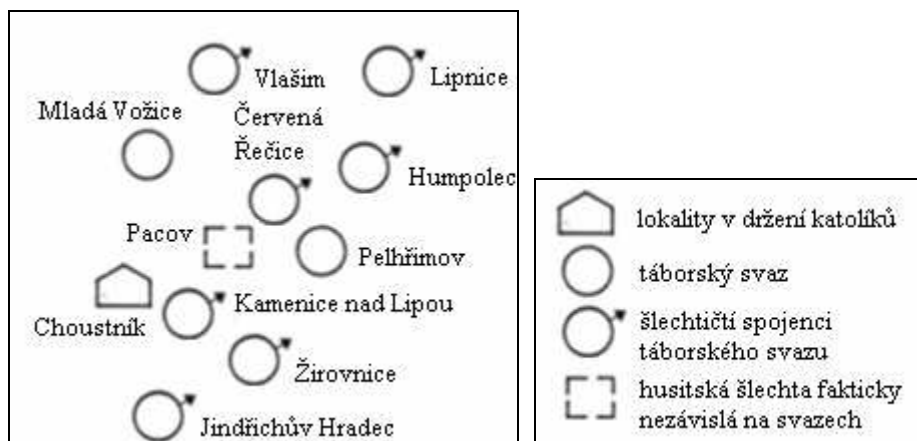
³⁰ Tamtéž, s.143

³¹ J. PETRÁŇ a kol., Benešovsko Podblanicko, s.78

Husitství na Podblanicku

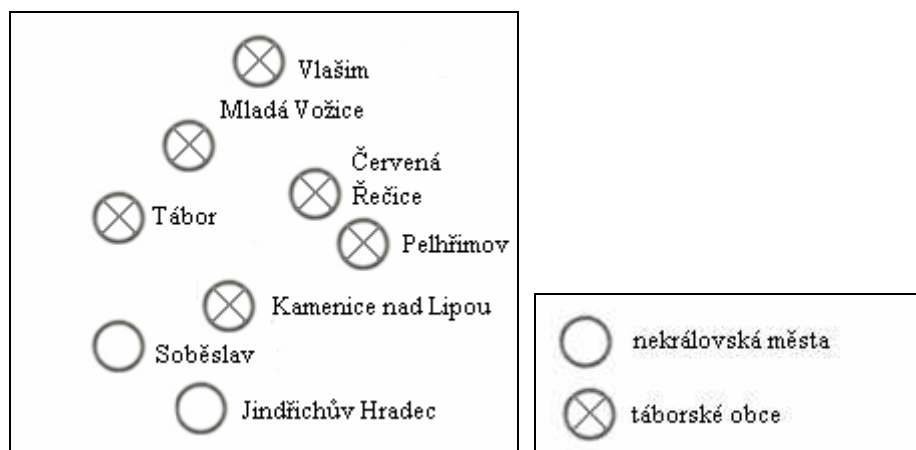
Husitské revoluční hnutí, které propuklo v červenci 1419 v Praze se po prvních táborských vítězstvích dotklo celého českého venkova a nevyhnulo se ani krajině pod Bláníkem. Řada vesničanů opustila svá obydlí již na začátku chiliastického hnutí a odešla do měst, jež měla podle proroctví být zachráněna před zkázou. Víme, že k táhnoucím táboritům se přidávali i lidé z Mladé Vožice a Šelmberka.³²

František Šmahel ve svém prvním svazku *Dějiny Tábora* dobře ukázal na nejistoty a krizové jevy v předhusitských jižních Čechách, platné o severním sousedství Tábora, krajině „pracující v revoluci“, krajině bez větších měst a sociálně srostlé na jižním okraji středních Čech, kam situoval Mladovožicko, Neveklovsko, Voticko, Posázaví a Vlašimsko.³³

Obr. 2. Rozložení sil v království českém k 1. lednu 1433.

(P. Čornej, *Lipanská křižovatka*, Praha 1992, s.40-41)

Obr. 3. Mocenská sféra Tábora a Písku - rozložení sil v království českém r.1431.

(F. Šmahel, *Husitská revoluce III.*, Praha 1996, s.422)

³² J. NUHLÍČEK, Právní poměry v městečkách na Podblanicku po válkách husitských, SSH 7, Praha 1972, s.134

³³ F. ŠMAHEL, *Dějiny Tábora* 1/1, s.177

Panský a rytířský stav

Příběhy zdejších obyvatel se stávají dějinnými v horizontu krajiny zasažené morem. Prameny, na něž se lze spolehnout, vypovídají o morových epidemiích v letech 1380-1391 a pokud jde o Mladovožicko, zejména 1413-1415.

Provolávání majetku svobodných dědiníků a manů, spadlého na krále po smrti osob v letním poměru, jež obsahují zápisy v *Deskách dvorských*, o nichž ještě bude řeč, jsou schopny vypovědět o rozsahu tohoto řetězu morových ran.³⁴ Frekvence odumřelých drobných statků byla největší na území, jež vymezuje okolí Mladé Vožice, Votic, Vlašimi a Dolních Kralovic. V historickém správním členění se jedná o severní část Bechyňského kraje, východní část Vltavského, jižní výběžek Kouřimského a západní hranici Čáslavského kraje.³⁵

Ve stavovsky nejníže postavené a nevyhraněné kategorii „svobodných“, nacházeli se zemaní a dědiníci, jak o nich bude řeč ještě níže. Ojediněle drželi více než jednu ves, často se o ni dělili s příbuznými či sousedy. Vlastníci opevněných sídel – tvrzí, které se jako typ šlechtického sídla začínají v českém prostředí objevovat až v průběhu 13. století, ve větší míře však až později³⁶, byli v této sociální skupině v menšině, převažovali ti, kdo měli svobodnou usedlost, mlýn, poplužní dvůr apod. Přežívající relikty lenního systému s odúmrťí (v poddanském prostřední venkova už často zrušenou zákupním právem) způsobily, že příbuzným, kteří uplatňovali nárok na provolaný statek, nemusela být vždy dána přednost před jinými. Nejen vojenská moc, ale i soudní funkce panské šlechty (*magnates, barones, nobiles*) dávala aristokracii možnost ovlivnit poměry v regionech. Podmiňoval to politický rozhled jednotlivých jejích členů, právní vzdělání i značná autorita, nesrovnatelně přesahující vliv početně převažujících drobných místních zemanů, jejichž zájem byl upoután převážně k existenčním starostem každodenního života.³⁷

Panství aristokratů

Panství aristokratů se ve vytčeném území rozkládala při jeho okraji: Lešno (Líšno) pánů z Dubé, Janovice (Vrchotovy) pánů z Janovic, Miličín pánů z Rožmberka, královské zástavní zboží Mladá Vožice, klášterství louňovické, Vlašim pánů z Jenštejna (od roku 1416 pánů z Chotěmic), Svatanin Újezd u Dolních Kralovic náležel vyšehradské kapitule, komplex statků u Trhového Štěpánova a Křivsoudova pražskému arcibiskupství. Mezi výprosníky drobných odumřelých zboží v osmdesátých a devadesátých letech nechybějí ve sledované

³⁴ G. FRIDRICH, První Kniha provolací z let 1380-1394, AČ 31, Praha 1921

³⁵ J. PETRÁŇ, Krajina pracující k revoluci, In: Husitství, reformace, renesance. Historický ústav 1994, s.262

³⁶ KOLEKTIV AUTORŮ, Lukavec v proměnách století, Vydavatelství 999, 2002, s.16

³⁷ Tamtéž, s.263

krajině hradní páni, purkrabí a jiní královští služebníci, jako i církevní instituce. Páni nezískávali ovšem drobná zboží jen výprosou, ale i způsoby, jenž nemůžeme vždy doložit prameny. Jistým ukazatelem jsou změny patronů a fundátorů kostelů v záznamech konfirmačních knih. Dobře badatelům poslouží i knihy erekční, které zachycují pojištění církevního majetku. Mezi patrony kostelů se koncem 14. století, vedle místních, většinou spřízněných vladyků, vyskytují páni, kteří spolu s drobným statkem v obvodu farností získali i patronátní právo.³⁸

Nadále však byla pro zdejší krajinu do husitství charakteristická velká roztržštěnost svobodných majetků. Jak již bylo řečeno, panské rody držely na Podblanicku jen asi 13% veškerého nemovitého majetku, církve pak kolem 9%.³⁹ Zeměpanský majetek zde byl zastoupen nepatrně, asi 2,5%, většinou ve formě lenního či zástavního zboží. Majetek drobných zemanů býval koncem 14. století tak malý, že jejich životní úroveň byla mnohdy na hranici bída a příliš se nelišila příliš od životních podmínek obyčejných poddaných. Zemské výsadní svobody však dávaly i chudým zemanům a dědiníkům vědomí společenské nadřazenosti.⁴⁰

---

³⁸ J. PETRÁŇ, *Krajina pracující k revoluci*, s.263

³⁹ R. NOVÝ, *Vývoj struktury pozemkového vlastnictví na Benešovsku v předhusitské době*, SVPP 20, 1979 s.141-176

⁴⁰ J. PETRÁŇ, *Krajina pracující k revoluci*, s.264

5. MLADOVOŽICKO

O regionu, osídlení

Mladovožicko se někdy považuje za součást České Sibiře, oblasti ve středních Čechách, hraničící s Jihočeským krajem, která však nemá přesné územní vymezení. Zároveň se jedná o území, které se v pozdním středověku rozkládalo na pomezí tří krajů: Bechyňského, Kouřimského a Čáslavského a podobně je tomu v současnosti, u obce Holýšov se nachází bod, ve kterém se scházejí kraje Jihočeský, Středočeský a Vysočina.

Celá tato oblast vyšší nadmořské výšky byla pro své drsnější klimatické podmínky a méně úrodné typy půdy, které ovlivňovaly charakter a možnosti zemědělství, kolonizována až po osídlení českého vnitrozemí, které klademe do poloviny 12. století, byť je možné, že již v 9. století zde žil slovanský kmen Doudlebů, který tehdy opanoval jižní Čechy.⁴¹ K pronikání do těchto okrajových oblastí sloužily jako přirozené cesty vodní toky. Kolonisté směřovali proti jejich proudu. Nejprve proběhlo osídlování po březích Sázavy, od ní po Želivce a Blanici, poté po březích Vltavy a přítoků Berounky. Nositeli kolonizace byly v nejstarší fázi zejména církevní instituce (pražské biskupství, klášterství želivské), v mladší fázi pak světské feudálové, např. Vítkovci či Benešovici. Jižní břeh Sázavy byl osídlen velmi brzy, již roku 999 byl založen benediktinský klášter Ostrov u Davle, od kterého se postupovalo k jihu, směrem k Milevsku, Mladé Vožici, Pacovu a Ledči nad Sázavou.⁴² Ze studia místních jmen můžeme sledovat osídlovací proudy, které mířily po vodních tocích, v našem případě po řekách Blanici a Trnávce. Osídlovací proud na Pacovsko postupoval přes Velkou Chyšku, o kteréžto obci máme listinnou zprávu z poloviny 12. století.⁴³ Z této doby (1184) je také doložen románský kostel v Načeradci.⁴⁴ Lze usoudit, že rozhodující fáze budování sídlení a majetkové struktury tohoto území náleží časově vrcholné fázi kolonizace, tedy přelomu 12.-13. století. Na kolonizaci, jak již bylo řečeno, měla přímý vliv nadmořská výška této oblasti. Obdobné poměry pro starší dobu lze zjistit i při vymezení obvodů církevní správy. Zatímco fara v Načeradci náležela v polovině 14. století ke štěpánovskému děkanátu, fara v Těchobuzi k děkanátu chýnovskému, farnost Mezilesí byla součástí děkanátu červenořečického. V tomto případě lze zřejmě předpokládat, že hranice respektovaly nejenom přírodní podmínky, ale též vazby, které se vytvořily předchozím vývojem osídlení.⁴⁵

---

⁴¹ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.90

⁴² J. ŠMILAUER, Osídlení Čech ve světle místních jmen, Praha 1960, s.98

⁴³ Tamtéž, s.100

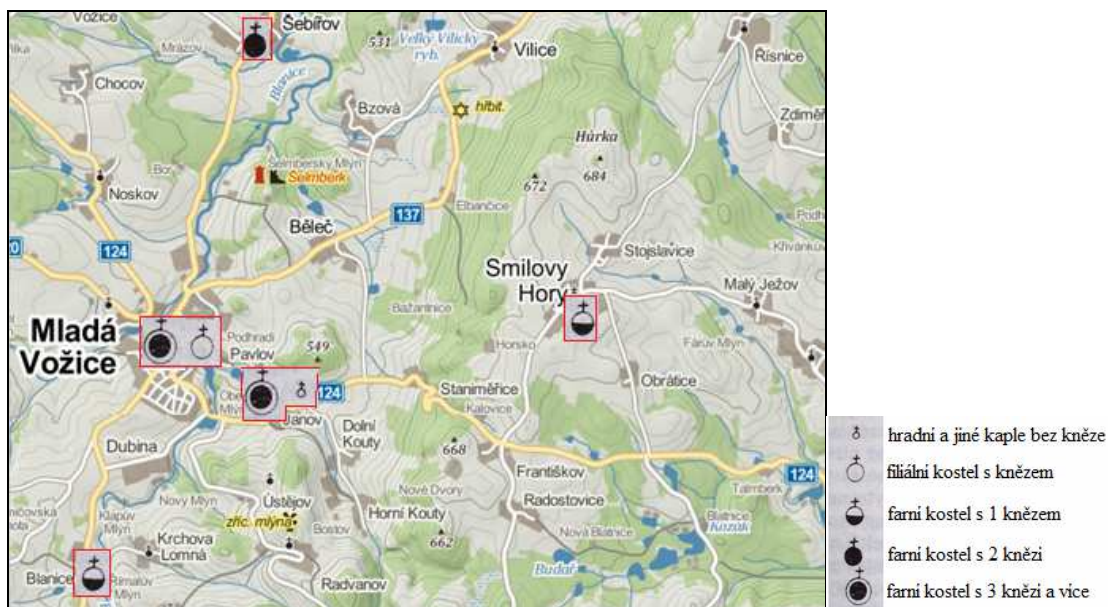
⁴⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, Lukavec v proměnách století, s.12

⁴⁵ Tamtéž, s.14

Husitství na Mladovožicku

Ve dvacátých letech 15. století dochází v oblasti kolem Mladé Vožice k šibeničním válkám, které má na svědomí družina Zúla z Ostředka. Kraj zjitřený sociální zkušeností generací, decimovaný morem a trápený lupiči propadá mystickým vizím. Legenda o drsném vůdci lapků Zúlovi se vztahuje k roku, v němž „na vrchu Blaník laik jakýsi navedl lid k chození tam a obdivu.“⁴⁶ Se stejným zápalem a v naději na spasení putovali lidé na nedaleký vrch Beránek - shromaždiště stoupenců reformace a poutní místo v území postiženém ztrátou kališnických kostelů a morovou epidemií v letech 1413-1415.

Listem ze 12. května 1415 žádalo 250 českých šlechticů krále Zikmunda, aby osvobodil Jana Husa z kostnického vězení. Patrně již mezi nimi bylo mnoho pánů a zemanů Bechyňského kraje, kteří v září toho roku pečetili list protestující proti Husovu upálení. Většina šlechty již demonstrovala svou příslušnost k reformní straně. Zajímavý je fakt, že z Mladovožicka pečetil list pouze jediný šlechtic, Albera z Těchobuze, zatímco v okolí Borotína, Choustníku a Soběslavi tak učinily desítky osob. Historik František Šmahel přináší určitě objasnění faktorů tohoto nepoměru. Některé oblasti spadaly do rožmberských panství, na kterých drobná šlechta sídlila jen výjimečně. Na Mladovožicku je patrná absence drobné šlechty, uplatňoval se zde vliv velkých vlastníků, kteří se k protestu nepřipojili. Svou roli mohla hrát i skutečnost, že Jan Hus na Mladovožicko vůbec nezavítal. Nicméně většina šlechty žijící na území dnešního tábořského kraje se připojila k protestu reformní strany.⁴⁷

Obr. 4. Síť církevních institucí do roku 1420.

(F. Šmahel, *Dějiny Tábora 1/1*, Praha 1988, s.155)

⁴⁶ J. PETRÁŇ, *Krajina pracující k revoluci*, s.269

⁴⁷ F. ŠMAHEL, *Dějiny Tábora 1/1*, s.206

Sídla nižší šlechty a svobodný majetek

Síť hradů na Tábořsku zajišťovala mocenskou i ekonomickou nadvládu světské a církevní feudality. Většina hradů na Tábořsku byla v majetku šlechty. Panovnická moc v kraji byla velice slabá, v podstatě byla zastoupena pouze dvěma méně významnými hrady, v Mladé Vožici a v Bechyni. Prvně jmenovaný byl ještě k tomu často zastavován.⁴⁸

Zde usedlá a početná nižší šlechta byla relativně chudá. Podle Františka Šmahela její průměrný roční příjem činil 2-10 kop grošů českých. K takovému výnosu bylo třeba asi dvou poddanských usedlostí s ročními platy po jedné kopě z lánu, což byl dosti nízký úrok aby uživil celou rodinu a tak museli mnozí svobodní vlastníci půdy obdělávat své hospodářství sami, aby dosáhli potřebného ročního výnosu. Zemanem můžeme nazvat jedince s příjmem nad 10 kop. V podstatě šlo o svobodníky.⁴⁹ Ti drželi svobodnou půdu, platy podléhající pouze králi. V 15. století pro ně ještě neexistuje ustálený název. Zpočátku se nazývají dědiníci (od slova „heres“, tj. dědic), později převládá označení svobodníci.⁵⁰ V několika případech se patrně jednalo o potomky zdejších vladyk a zemanů. Právě Mladovožicko je území, kde se svobodníci udrželi nejdéle. Uchovali si osobní i majetkovou svobodu, ale odlišovali se od drobných venkovských šlechticů, kteří požívali stavovských výhod a práv. V době Karlově je těžké stanovit rozdíl mezi nebohatým venkovským vladykou a zámožným nešlechtickým držitelem svobodného statku deskového. O těchto rozdílech hovoří české zemské právo, které formuloval významný šlechtic Ondřej z Dubé (†1412). Zemanský stav nebyl ohraničen proti těmto majitelům selských statků, uzavřel se obecnému lidu až po válkách husitských. Podle Františka Palackého byl počet svobodných držitelů dědin do husitských válek značný, tvořili velkou část venkovského obyvatelstva, spolu se zemany drželi 2/3 veškeré české půdy.⁵¹ Teprve po skončení válek vytvořila se mezi nimi hranice, někteří zemaní ocitli se mezi svobodníky. Mnoho selského a svobodnického lidu vykrvácelo na bojištích a vzalo za své životem či ztrátou jmění. Dostávali se pod vliv šlechty, jejíž síla a váha po skončení válek stoupala. S pokračujícím utužováním poddanství venkovského lidu rostl i záslusk mocných na svobodu dědiníků a jejich statky. Panovníkova ochrana, jíž jedině se mohli dovolávat, byla daleko a slabá.⁵² Šlechtě a vrchnostem obecně, byli svobodníci trnem v oku, neboť tvořili v jejich teritoriu jim nepodléhající ostrůvky a sloužili poddaným jako živý důkaz, že i jejich předkové žili kdysi svobodně na rodných živnostech. Vrchnost se je všemožně snažila utiskovat, časté byly právní spory, vyvolané zločiny či jiné způsoby, kterými zamýšleli

⁴⁸ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.116

⁴⁹ Tamtéž, s.150

⁵⁰ V. MÜLLER, Svobodníci: pokus o monografii ze sociálních dějin českých 15. a 16. století, Praha 1905, s.6

⁵¹ Tamtéž, s.34

⁵² Tamtéž, s.34

svobodníky připravit o jejich svobodství.⁵³ Na druhou stranu je zajímavé, že i šlechta prodávala svým poddaným nemovitosti k svobodnému držení a vlastnictví, zakládajíc tak pro ně svobodství, aniž s tím však bylo spojeno propuštění poddaného na svobodu.⁵⁴ Svobodný statek měl právo deskového vkladu a byl obtížen berní a dodáváním potahů.⁵⁵ Pro svoji chudobu, sestoupilo v pozdním středověku i několik rytířských rodů do řad svobodníků. Nelze však automaticky předpokládat sestupnou sociální a majetkovou linii nižší šlechty. V mnoha případech nebyly rozrody tak početné, aby se majetek musel dělit.⁵⁶

Na Mladovožicku zůstali svobodníci a zemané, často bez tvrzí, v řadě vesnic, ačkoliv nezřídka kromě dvora, rozlohou nepřesahujícím poddanskou usedlost, neměli jiný svobodný majetek, ani podací právo ke kostelu. Politicky málo významná kategorie svobodníků zde má silné zastoupení i v dalších stoletích.⁵⁷ Od Mladé Vožice, přes Načeradec až severně k Vlašimi nebylo téměř vsi, kde by neseděl alespoň jeden. Ještě hluboko v novověku se jednalo o oblast s největší koncentrací svobodníků v celozemském měřítku.

Významní rodáci

Z Mladovožicka pocházelo i několik významných osobností českého středověkého kulturního života, za všechny jmenujme alespoň mistra svobodných umění a kanovníka pražské kapituly sv. Víta, Vojtěcha Raňkova z Ježova nebo církevního reformátora Matěje z Janova. Oběma učencům, kteří se mimochodem dobře znali a shodou okolností studovali i na stejné univerzitě, věnuji zmínku v kapitolách o Janově a Ježově.

---

⁵³ F. TEPLÝ, Zánik královských svobodníků, VČZM 184/5, 1938, s.181-184

⁵⁴ Tamtéž, s.13

⁵⁵ Tamtéž, s.10

⁵⁶ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.151

⁵⁷ J. VANIŠ, Svobodníci na Podblanicku v letech 1550 – 1620, SVPP 30-2, 1990, s.153-185

5.1. Město Mladá Vožice

Pojmenování Mladá Vožice se vyskytuje až roku 1545, dříve se toto městečko nazývalo jednoduše Vožice. Z tohoto důvodu se ve své práci přidržíím jednoslovného pojmenování. V písemných pramenech se můžeme setkat i s podobou „Božice“ či „Ožice“.

Hrad ve Vožici, na jehož místě dnes stojí barokní kaple, spolu s okolními statky a městečkem náležel od pradávna ke korunnímu zboží a králové sami provozovali podací při zdejším kostele. Vožické panství i hrad udělovali často králové do zástavy rozličným pánům za služby jim prokázané. V celozemském měřítku šlo sice o zboží nepatrného rozsahu, ale jeho význam v kraji stoupal tím, že městečko bylo jedním z svolací míst dvorského soudu a panovnickovy trestní pravomoci. Karel IV. si Vožice cenil, neboť ji začlenil do statků, které měly zůstat trvalou součástí korunního majetku. Jeho syn Václav IV. ji však Vožici od počátku své vlády často zastavoval, ačkoliv většinou jen svým důvěrníkům, prostřednictvím kterých uplatňoval vliv v tomto kraji.⁵⁸ Král Václav IV. měl však spojenců v Bechyňském kraji velmi málo. O to více měl nepřátel, z nichž nejvlivnějším a nejnebezpečnějším byl velmož Jindřich z Rožmberka. V roce 1394 došlo z řad jihočeských magnátů k vytvoření panské jednoty a odboji proti králi, který byl nakonec zajat a odvezen z Prahy na rožmberský hrad Příběnice.⁵⁹

1352

Vožice se nachází v držení krále Karla IV., jenž sám vykonává vrchnostenská práva a drží právo podací ve Vožici (1355-1369).⁶⁰

1353

Vožice („Bošice“) je Karlem IV. zařazena mezi hrady, které neměly být zastavovány.⁶¹

1358

Zástavním držitelem je Mikuláš z Vožice.⁶² Patrně se jedná o otce stejnojmenného syna, který se zde vyskytuje roku 1377.

---

⁵⁸ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.143

⁵⁹ Tamtéž, s.144

⁶⁰ A. SEDLÁČEK, Minulost města Mladé Vožice, Praha 2003, s.17

⁶¹ F. PALACKÝ, Majestas Karolína, In: AČ III, Praha 1844, s.87

⁶² PAS „Vožice 1358“

1367

Vožické panství drží Litold z Landštejna. Podací právo u kostelů sv. Martina a sv. Mikuláše daroval císař Karel IV. kapitule Vyšehradské.⁶³

Litold byl synem Viléma z Landštejna z větve Vítkovců, kdysi královského podkomořího, později nejvyššího purkrabí pražského. Byl oddaným spolupracovníkem císaře Karla IV. Pánem na Vožici se stal patrně z důvodů státoprávních a bezpečnostních. Karel IV. mu jí vyměnil za strategicky důležitý hrad Landštejn. Tento hrad stával na důležitém pomezí tří zemí: Čech, Moravy a Dolních Rakous a právě toto území původního Vitorazska bylo místem častých sporů a potyček vyvolávaných nejen Vítkovci, ale zejména rakouskými vévody. Proto se tento hrad stal významnou pohraniční pevností a císař Karel IV. měl zájem, aby zůstal v majetku královské koruny. Nicméně o rok později Karel IV. vykoupil Vožici zpět a za jeho života už nebyla nikomu zastavena. Svrchu psaný Litold z Landštejna vlastnil také část třeboňského panství, které nabyt dědictvím. Později se usadil na nedalekém Kamberku a k místnímu kostelu podal faráře (1369).⁶⁴ Naposledy se připomíná roku 1379.

1369

Patronátní právo ke kostelu v Janově má český král Václav IV. Dosazuje nového faráře, Štěpána z Pacova.⁶⁵

1377-1383

Panství vožické drží purkrabí Mikuláš z Vožice, snad původem z Pacova.⁶⁶

1387

Král Václav dává v manství zámek řečený Bošyc (Vožice) a má králům českým otevřen být.⁶⁷

1390-1398

V držení mladovožického panství se dostává Purkart Strnad z Janovic, v letech 1390-1395 nejvyšší dvorský sudí a v letech 1394-1395 nejvyšší purkrabí pražský.⁶⁸

Purkart byl oddaný králi Václavovi IV, což se mu stalo osudným. Ve sporech krále se členy panské jednoty stál na králově straně. Václav IV. byl zajat a Purkart, který se spojil s jeho

---

⁶³ A. SEDLÁČEK, *Minulost města Mladé Vožice*, s.18

⁶⁴ LC Ib, s.12

⁶⁵ LC II, s.10

⁶⁶ PAS, sešit č.84, s.29

⁶⁷ A. SEDLÁČEK, *Zbytky register králův římských a českých z let 1361-1480*, Praha 1914, s.35

⁶⁸ F. PALACKÝ, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve království českém od nejstarších časů až do nynějška*, In: *Dílo Františka Palackého*, sv.1, Praha 1941, s.344-345

bratrem Janem ze Zhořelce, přinutil odbojné pány panovníka propustit. K pomstě došlo 11. června 1397 na hradě Karlštejně, kam byl Purkart, spolu s dalšími členy nižší šlechty a královými věrnými, vylákán a zavražděn.⁶⁹ Vožice připadla opět ke komoře královské.⁷⁰ V pozadí karlštejnské vraždy stál patrně i králův poddaný podkomoří Zikmund Huler z Orlíku, který po Purkartově vraždě obdržel do zástavy hrad a městečko Vožici a spravoval i další statky (manské hrady Orlík nad Vltavou a Hus, dvory na Kladensku a několik domů v Praze). Ihned podal k vožickému kostelu nového faráře.⁷¹

Poznámka

Páni z Janovic a páni z Landštejna drželi v polovině 14. století každý šest hradů. Pro srovnání dodejme, že Rožmberkové tehdy vlastnili hradů třináct, Šternberkové tři. Většina rodů této „hradové šlechty“ však držela pouze jeden hrad.⁷²

1394

Purkrabí Erasmus z Vožice získává výprosou dvůr kmeců ve vsi Říčově.⁷³

Erazim zastával v té době správu vožického hradu a protekcí svého pána Purkarta Strnada z Janovic získal odúmrtí několik drobných statků v okolí, např. o rok později poplužní dvůr ve vsi Mostku, po zemřelém Ješkovi odtud.⁷⁴

1403

Zikmund Huler, z funkce královského podkomořího (1387-1402)⁷⁵, spravoval královská města a neoprávněně se obohacoval na královské komoře. Byl usvědčen z falešné kvitance a odsouzen k trestu smrti, který byl vykonán 23. června 1405 před Staroměstskou radnicí v Praze.⁷⁶ Vožici, již za jeho života, získal v roce 1403 jeho bratr Ondřej. Podal nového faráře ke kostelu v Janově. V konfirmačních knihách jej nalézáme s přídomkem „z Vožice“, ovšem pod jménem „Oneš“. V pramenech se někdy uvádí „z Nečtin“⁷⁷ (po vsi, kterou přikoupil). Naposledy podává faráře ke kostelu v Janově v roce 1407.⁷⁸

---

⁶⁹ P. ČORNEJ, Velké dějiny zemí Koruny české, sv.4b, s.368

⁷⁰ A. SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království českého IV, Praha 1885, s.230

⁷¹ LC V, s.310

⁷² F. KAVKA, Hrady a jejich význam v skladbě české předhusitské šlechty (1300-1419). Situace na středním povltaví a dolním posázaví, SVPP 26/1985, s.158

⁷³ G. FRIDRICH, První kniha provolací z let 1380-1394, AČ 31, s.116

⁷⁴ G. FRIDRICH, Druhá kniha provolací z let 1395-1410, AČ 35, s.174

⁷⁵ F. PALACKÝ, Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve království českém od nejstarších časů až do nynějška, In: Dílo Františka Palackého, sv.1, Praha 1941, s.346

⁷⁶ P. ČORNEJ, Velké dějiny zemí Koruny české, sv.5, s.78

⁷⁷ G. FRIDRICH, První kniha pŕuhonná z let 1383-1407, Praha 1929, s.119

⁷⁸ LC VI, s.205

1405

Mikšík z Vožice nárokuje právo na poplužním dvoře v Radvánově, v záležitosti odúmrti po Předslavovi odtud.⁷⁹ Jednalo se patrně o vožického měšťana.

1406

Mikuláš a Ota z Prahy pohánějí Ondřeje z Něčtin, z Husi a Vožice.⁸⁰

1407

Připomíná se Alex z Vožice, plebán v Onšově.⁸¹

1409

Vožice přechází v držení Mikuláše z Prahy, neb z Okoře, který se někdy píše „z Vožice“. V letech 1409-1415 zastával funkci nejvyššího písaře.⁸² Stejně jako popravený Zikmund Huler, vlastnil výnosnější statky v jiných krajích. Podle Augusta Sedláčka pocházel z pražské patricijské rodiny, byl to muž vážný a znamenitý, jemuž náležel ještě hrad Okoř a ves Středokluky. Spravoval podkomořský úřad a v letech 1410-1414 seděl mezi soudci zemskými jako nejvyšší zemský písař. Zemřel v roce 1416.⁸³

1410

Z Vožice se píše notář Jan Korček.⁸⁴

1411

Mikuláš z Vožice, protonotář desek zemských, má podací k oltáři sv. Kateřiny a Lucie v Praze.⁸⁵

1412

Mikuláš vrací Vožici králi Václavovi IV. Panovník zastavuje městečko Vožici i s hradem a „vším příslušenstvím“ za 2200 kop grošů českých, Anzelmovi z Ronova a jeho synům Janovi

---

⁷⁹ G. FRIDRICH, Druhá kniha provolací z let 1395-1410 AČ 35, s.183

⁸⁰ G. FRIDRICH, První kniha půhonná z let 1383-1407, Praha 1929, s.39

⁸¹ LE V, s.754

⁸² F. PALACKÝ, Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve království českém od nejstarších časů až do nynějška, In: Dílo Františka Palackého, sv.1, Praha 1941, s.346

⁸³ A. SEDLÁČEK, Minulost města Mladé Vožice, s.20

⁸⁴ SA IV, s.125

⁸⁵ LC VII, s.28

(neb Hanušovi), Vilémovi, Maternovi a Kryštofovi.⁸⁶ Jan z Ronova podává kněze do kostela v Janově.⁸⁷

1419

Okolní lid již horlivě přilnul k novému učení, zatímco Ronovci, páni na Vožici, se drží katolické strany. Vilém z Ronova, společně s 34 jinými pány, mnohými rytíři a několika městy, vypovídá válku Pražanům. Příští rok se k němu připojují bratři Materna a Kryštof.⁸⁸

1420

Na Vožici sedí Materna z Ronova.

Během husitské revoluce se přidal na stranu krále Zikmunda, díky čemuž musela Vožice snášet mnoho tábořských výpadů. Zikmund si byl vědom důležitosti tohoto opevněného místa a na začátku roku poslal nejvyššího pražského mincmistra Mikuláše Divůčka z Jemniště, aby se odebral Vožici chránit. Předběhl jej však slavný tábořský vojevůdce Jan Žižka, který na Veliký pátek roku 1420 Vožici zcela vyplenil. Městečko bylo tehdy obeháno dřevěnou palisádou a nazývalo se lidově Vožicí „Plaňkovou“ („*Táboři pobořivše tiše plaňky*“). Hrad však dobyt nebyl a jeho obránci, již zmíněný majitel Materna z Ronova a dále Mrakeš z Noskova, obdrželi od Zikmunda za utrpenou škodu 1100 kop grošů českých.⁸⁹ Materna dal hrad lépe opevnit. Vožice měla v těchto dobách asi 400 obyvatel.⁹⁰

1421

Materna z Ronova a na Vožici žaluje Oldřichovi z Rožmberka na Víta ze Rzávého⁹¹, úředníka choustnického, „*že lidi jeho s vozy a koňmi zastavuje a statek jejich bere, a žádá nápravu.*“⁹²

1425

V září přitáhl k vožickému hradu husitský vůdce Jan Hvězda z Vícemilic. Ze dne 12. října t.r. se dochoval list, ve kterém král Zikmund oznamuje Maternovi z Vožice, že přitáhl s vojskem do Malešic a nazítří pomůže obléhaným na hradě Vožici.⁹³ Pomoc však nepřišla a tak Materna vydal hrad po několikátýdenním obléhání protivníkovi. Jan Hvězda, vážně raněný, nechal hrad zbořit, ale zajaté propustil na svobodu. Vožice zůstala i v těchto divokých časech

⁸⁶ F. PALACKÝ, Registra zápisův královských i obecných roku 1453 a 1454 sepsaná, AČ I, s.532

⁸⁷ LC VII, s.41-42

⁸⁸ AČ IV, s.379

⁸⁹ F. PALACKÝ, Registra zápisův královských i obecných roku 1453 a 1454 sepsaná, AČ I, s.497

⁹⁰ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.166

⁹¹ Vít ze Rzávého se nachází mezi pečetníky stížného listu české a moravské šlechty proti upálení Jana Husa.

⁹² B. RYNEŠOVÁ, Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I. 1418-1437, s.31

⁹³ <http://digi.ceskearchivy.cz/> Historica Třeboň, sign. 266, inv.č.333

v majetku pana Materny z Ronova a jeho bratra Viléma. Oba bratři však později převedli své podíly na jiné šlechtice.

1428-1434

Materna postupuje svůj díl vožického a chýnovského zboží Mikuláši z Čestic, Vilém jej odkazuje svému strýci Čěnkovi z Klinštejna a z Polánky. Tento šlechtic záhy vykupuje od Mikuláše z Čestic i druhou část a stává se tak jediným zápisným držitelem celého panství.

1432

Kryštof z Ronova vyznává, že dluží Mikuláši z Čestic 3000 kop grošů českých, které zapisuje na své panství Vožici.⁹⁴ Oldřich z Rožmberka, Jan z Rýzmburka a Matěj Višně z Větrní přivěšují své pečeti k listině a slibují mu dluh do desek zapsati.⁹⁵

1440

Vožické panství má dva zástavní držitele: rytíře Oldřicha Močihuba z Kralovic a rytíře Mikuláše Trčku z Lípy. Močihub z Kralovic, stejně jako Čeněk z Klinštejna, byl aktivní spolubojovník mladého Jiříka z Poděbrad. Močihub byl „*rytíř postavy tlusté a jeden ze znamenitějších vladyk českých*.“ Spravoval rozsáhlý majetek, kromě Vožice mu patřily ještě Horní a Dolní Kralovice a několik okolních vesnic. V roce 1440 se zúčastnil jednání zemského sněmu o volbě nového panovníka, o dva roky později Čáslavského sjezdu. V roce 1449 se účastnil bojů Poděbradské a Rožmberské jednoty. Naposledy se v pramenech připomíná v roce 1450 na sjezdu v Pelhřimově, kde se řešila otázka míru v zemi.⁹⁶ Brzy po jeho smrti se Vožice dostala v držení Trčků z Lípy, nutno však uvést, že se stále jednalo o zástavní správu, skutečným majitelem tohoto zboží byl český král.⁹⁷

1453

Po smrti bohatého šlechtice Mikuláše Trčky z Lípy, často věřitele císaře Zikmunda Lucemburského, dědí jeho statky synové Burian, Zdeněk a Mikuláš. Vožické zboží zůstává v majetku rytířů Trčků z Lípy, v následujícím století jedním z nejvýznamnějších českých šlechtických rodů, až do roku 1548.

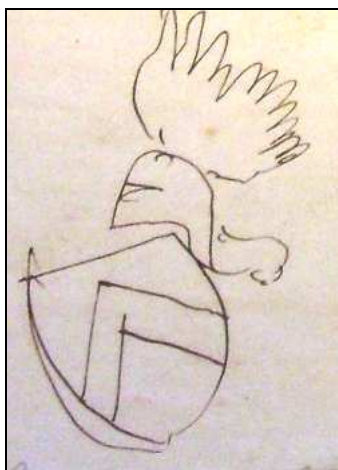
---

⁹⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, Soupis česky psaných listin do roku 1526, Originály listin 1378-1471, díl I., sv.1/1, Praha 1974, s.172

⁹⁵ B. RYNEŠOVÁ, Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I. 1418-1437, s.135

⁹⁶ A. SEDLÁČEK, Minulost Mladé Vožice, s.28

⁹⁷ A. VLASÁK, Mladá Vožice a její okolí v kraji Tábořském, Památky archeologické, Praha 1861, s.66-74

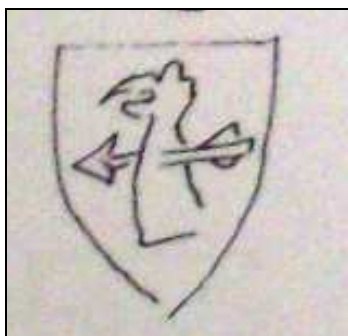
Obr. 5. Erb Mikuláše z Vožice (1383).

(Pozůstalost Augusta Sedláčka)

Obr. 6. Pečeť Mikuláše z Vožice (1383).

(A. Sedláček, Atlas erbů a pečetí české a moravské šlechty, svazek 5, Praha 2003, s.158)

Obr. 7. Erb Mikuláše z Okoře (1405-1410).

(A. Sedláček, Atlas erbů a pečetí české a moravské šlechty, svazek 3, Praha 2002, s.158)

Církevní poměry v Mladé Vožici

Pražská předhusitská arcidiecéze dosáhla sítí svých institucí a počtem duchovenstva maxima v celé své historii, ačkoliv vzhledem k počtu obyvatel tento stav přesahoval ekonomickou únosnost českých zemí. V Bechyňském arcijáhenství působilo 45 farářů, 10 beneficiálních kaplanů, asi 50 oltářníků, vikářů, kazatelů a asi 20 řeholníků v konventech. Všech těchto 120-125 duchovních žilo z nadpráce místních poddaných. Percentuální poměr kněží k ekonomicky činnému obyvatelstvu činil v Mladé Vožici 1:25.⁹⁸

5.1.1. Kostel sv. Martina a fara

Když král Karel IV. při kostele sv. Kosmy a Damiána na Novém městě Pražském klášter pro mnichy slovanské založit zamýšlel, při kterémžto kostele podací kapitole Vyšehradské příslušelo, daroval roku 1348 za náhradu této kapitule farní kostel sv. Martina ve Vožici.⁹⁹ Tento farní kostel spadal do Vltavského děkanátu, arcijáhenství Bechyňského a platil patronu kapitule vyšehradské ročně 60 liber vosku v ceně tří kop. V období 1369-1405 odváděl vždy 21 grošů českých papežského desátku.¹⁰⁰ To bylo o 12 grošů více než odváděly kostely v Mezilesí a Smilových Horách. Farář Mikuláš Šiška žádal v letech 1390-1391 v Římě dvakrát o odklad desátků.¹⁰¹ Během husitských válek přešel kostel do rukou strany pod obojí a v jejím držení zůstal až do roku 1621.¹⁰² Kostel stával v jihovýchodní části náměstí.¹⁰³

Vedle farního kostela připomíná se od roku 1368 také, za městem ležící, kostel sv. Mikuláše.

Fara ve Vožici byla doložena již roku 1342. V letech 1417-1419 je zmiňována jako katolická.¹⁰⁴ Kněz ve Vožici také prováděl výměny farářů, např. k farním kostelům v Bolině, Keblově, Načeradci, Hlasivu, Blanici a blízkém Janově. O jednotlivých farářích máme jen drobné zmínky, tak např.:

1371 - Kněz Bernard z Vožice byl ustanoven k farnosti v Němčicích, pro její povznesení.¹⁰⁵

1377 - Ve Vožici působil kněz Jan.¹⁰⁶

1378 - Vožický kněz Pešlin se přel s Onešem z Vlašimi.¹⁰⁷

---

⁹⁸ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora, s.156

⁹⁹ Tamtéž, s.143

¹⁰⁰ W.W. TOMEK, Registra decimarum papalium čili Registra desátků papežských z diecezí pražské (dále RDP), Praha 1873, s.61

¹⁰¹ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.188

¹⁰² A. SEDLÁČEK, Minulost Mladé Vožice, s.28

¹⁰³ K. KUČA, Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. díl, s.53-54

¹⁰⁴ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.224

¹⁰⁵ LE I, s.87-88

¹⁰⁶ SA I, s.228

¹⁰⁷ SA I, s.292

1380 - Petr z Vožice, který je knězem již 15 let, navštívil pana arcijáhna.¹⁰⁸

1380 – Jan z Vožice, kněz v Újezdě dostal výtku od pražského arcijáhna. Ten mu nařídil péči o křtitelnicu zdejšího kostela pod trestem exkomunikace. O zanedbaných věcech a vykonaných a nevykonaných skutečnostech informoval presbyter Mikuláš z Vožice.¹⁰⁹

1382 - Kněz Starého Města pražského Jakub Johlin obdržel papežskou milost na beneficium.¹¹⁰

1384 - Připomíná se kněz Jakub z Vožice.¹¹¹

1401 - Chval z Vožice si půjčil peníze a musel zaplatit pokutu za nedodržení splátky.¹¹²

U farářů se můžeme setkat i s přestupky proti celibátu. Např. v roce 1408 se z tělesného styku se ženami zodpovídali dva mladí kněží z Vožice. Faráři se však nejčastěji přeli mezi sebou.¹¹³

Záznamy o obsazování vožického benefícia

<i>Rok</i>	<i>dosazený farář</i>	<i>odcházející farář</i>	<i>patron farního kostela v Mladé Vožici</i>
1355	Petr z Vožice	Israel (†)	Karel IV., římský císař a český král ¹¹⁴
1390	Štěpán z Janova	Pešík (†)	Purkart Strnad z Božice (Vožice) ¹¹⁵
1398	Bohuněk, kanovník kostela boleslavského	Štěpán (†)	Zikmund z Orlíku, podkomoří ¹¹⁶
1428	Mikuláš z Vlašimi	Petr (†)	Materna a Kryštov, bratři z Ronova ¹¹⁷

Z tabulky a výše uvedených skutečností je patrné, že mnohé konfirmace nebyly vůbec zaznamenány, farářů zde v období 1355-1428 muselo působit minimálně dvakrát tolik. Některá jména farářů, kteří působili ve Vožici za časů krále Václava IV. můžeme vyčíst ze zápisů v knihách svolací desek dvorských. Tak např. v roce 1455 probíhal spor týkající se odúmrti ve vsích Daměnice, Pravětice a Podolí. Panovaly zmatky ohledně platu z těchto vesnic. Nárokoval si je výprosník Otrad z Vitanovic. Bývalí kněží svědčili o tom, že tento plat byl vždy kněžský a náležel faře ve Vožici. Z jejich výpovědí víme, že tento plat koupil, asi někdy kolem roku 1400 („je tomu již padesát let“), kněz Chval. Po něm na vožické faře

¹⁰⁸ I. HLAVÁČEK - Z.HLEDÍKOVÁ, Vizitační protokol pražského arcijáhenství pražského arcijáhna Pavla z Janovic z let 1379-1382, Praha 1973, s.176

¹⁰⁹ Tamtéž, s.163

¹¹⁰ SA II, s.134

¹¹¹ Tamtéž, s.282

¹¹² SA IV, s.85

¹¹³ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.161

¹¹⁴ A. SEDLÁČEK, Minulost Mladé Vožice, s.23

¹¹⁵ LC V, s.28

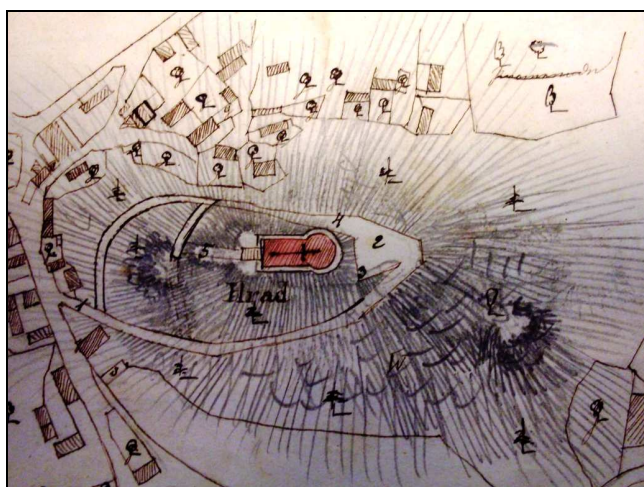
¹¹⁶ Tamtéž, s.310

¹¹⁷ LC VIII-X, s.138

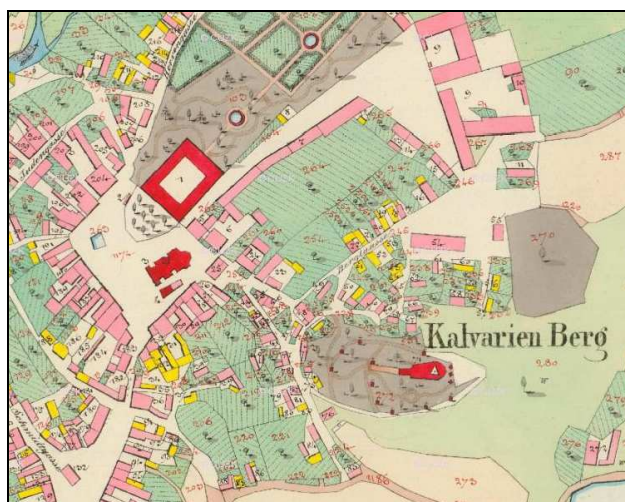
působil kněz Petr, zvaný Kobylí Ďábel, jenž se později odebral do Chýnova. Po Petrovi je zmiňován kněz Jeroným, poté farář Racek. Právě tento daroval plat Otradovi z Vitanovic, neboť se jednalo o jeho švagra. Platu měl Otrad požívat, dokud byl Racek farářem.¹¹⁸

Svědectví pamětníků se zdá být pravdivé, jelikož k roku 1396 nalézáme v deskách zemských následující zápis: „1396 V oktáv sv. Michala, 6. října, koupil Štěpán, farář vožický, s Otradem z Vitanovic, řečeným Janem, od Václava ze Střelítova několik kmetcích dvorců v Daměnicích platících ročně 4 ½ kopy českých grošů, což všecko, jakož i stejný dvůr v Podolí a jiný v Pravěticích dali kostelu ve Vožici.“¹¹⁹

Můžeme si však povšimnout, že v podstatě vždy, kdy došlo ke změnám ve vlastnictví mladovožického panství, nový majitel a patron dosadil ke kostelu „svého“ faráře.

Obr. 8. Návrší v Mladé Vožici, kde stával hrad a nyní se nachází barokní kaple.
(Pozůstalost Augusta Sedláčka)

Obr. 9. Pohled na jádro města a vrch s kaplí. Císařský otisk stabilního katastru (1830).

(<http://archivnimapy.cuzk.cz>)

¹¹⁸ G. FRIDRICH, Čtvrtá kniha svolací z let 1453-1480, AČ 37/1, s.705-706. *Těž* AČ I, s.180

¹¹⁹ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohřbených, díl I., Praha 1870, s.568

5.2. Běleč

Běleč je malá ves ležící dva kilometry severovýchodně od Mladé Vožice. Její dějiny v pozdním středověku jsou spjaty s dějinami panství Šelmberského, kterému ves náležela. Nedaleký hrad toho jména se připomíná již v roce 1318, vystavěli jej páni ze Šelmberka. Ti pocházeli ze starého českého rodu Buziců, který se honosil erbem černé sviní hlavy ve zlatém poli. Místní větev tedy přijala jméno po hradu, který založila.

1371

Z Bělče se poprvé píše Vítek, který zde sedí na panském sídle. Má bratry Čenka a Ondřeje ze Šelmberka (nebo též Šelemburka). Zmíněný Čeněk drží hrad Šelmburk.¹²⁰ Páni ze Šelmberka měli patronátní právo k farnímu kostelu v Načeradci již v roce 1359. Tehdy sem podávali kněze Beneš a Vítek ze Šelmberka.¹²¹ Naposledy pak Jindřich ze Šelmberka roku 1407.¹²²

1375

Mareš ze Šelmberka založil oltář sv. Václava a Vojtěcha při kostele v Načeradci a daroval mu platy své ve vsi Bělči.¹²³

1406

V červenci toho roku byly převedeny roční platy výše zmíněného oltáře ze vsi Bělče na ves Pravětice. Patronem oltáře byl Jindřich ze Šelmberka, sídlící na Kraví hoře, který sem dosadil faráře Jana.¹²⁴ Jeho právo podací přešlo na nového majitele panství, Aleše ze Šelmberka, kterého asi můžeme ztotožnit s Alešem z Rýzmberka (*Risenberka*). V knize erekční se nachází následující zápis: „*Podle duchovního práva odebíráme majetek v usedlosti Běleč Jindřichovi ze Šelmberka a jeho dědicům a následníkům a udělujeme jej Alešovi ze Šelmberka, který od nynějška tento majetek podle kupní a prodejní smlouvy drží a vlastní.*“¹²⁵

1408

Šelmburkové byli v držení Bělče patrně do roku 1408, kdy z neznámých důvodů opouštějí tento kraj. V této době byl hrad již v držení zmíněného Aleše z Rýzmberka, pocházejícího ze

---

¹²⁰ A. SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království Českého IV, s.222

¹²¹ LC Ia, s.108

¹²² LC VI, s.232,255

¹²³ LE I, s.104

¹²⁴ LC VI, s.157

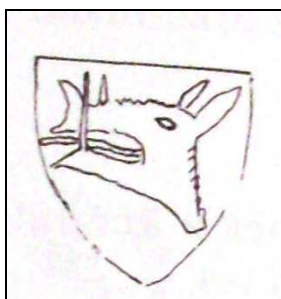
¹²⁵ LE VII, s.174-175

starého rodu Drslaviců, jenž pojal za manželku Elišku ze Šelmberka.¹²⁶ Tento šlechtic byl donátorem kostela v Janově u Vožice. Aleš z Rýzemberka zemřel patrně v době rozbíhajícího se husitského revolučního hnutí a šelmberské panství získal známý aktivní šlechtic husitské epochy, pan Albera z Těchobuze.

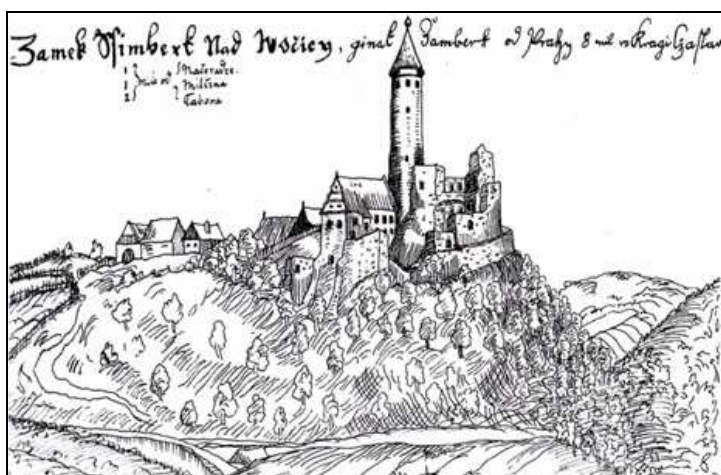
1431

Albera z Těchobuze postupuje šelmberské panství panošovi Mikulášovi z Hořic, zapisuje mu 2000 kop grošů českých na dědictví ve vsích Těchobuzi a Bělči.¹²⁷ Předmětem zboží v Bělči jsou dvory kmetců. Pečeť k listině připojil významný politik a člen basilejského poselstva Menhart z Hradce. Podrobněji se tomuto významnému prodeji věnuji v kapitole o Těchobuzi. V roce 1436 Mikuláš z Hořic dosvědčoval zápis na ves Křekovice jistě Bětě z Libenic a stále seděl na Šelmberku.¹²⁸ Měl syna téhož jména, který byl v držení panství až do časů jagellonských.

Obr. 10. Erb Vítka z Bělče a ze Šelmberka (1371).

(A. Sedláček, *Atlas erbů a pečeti české a moravské šlechty*, svazek 3, Praha 2002, s.322)

Obr. 11. Hrad Šelmberk v barokní podobě.

(<http://www.centrumselmberk.cz/cs/castle/history.html>)

¹²⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého IV*, s.222

¹²⁷ J. EMLER, *Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých*, díl I., s.248

¹²⁸ www.monasterium.net, sign. 352

5.3. Bradáčov

Ves dostala jméno patrně po nejstarším držiteli dvora, kterým byl „Bradáč.“¹²⁹

1378

Z Bradáčova se píše Jakub.

1382

Ves se nachází ve vlastnictví vladky Jindřicha z Radostovic a jeho synů Petra a Jana. Ti ji předávají, spolu s vesnicemi Pleše, Rodná a Pojbuky, Petrovi z Křížova a jeho matce Ozaně, sestře Jindřicha z Radostovic.¹³⁰

1393

Z Bradáčova se píše Racek (Raczko de Bradaczow), který získává odúmrtí statky v Rašovicích, vesnici vzdálené asi 15 km od Bradáčova.¹³¹ Někdy se uvádí pod jménem Mikuláš Racek z Bradáčova.¹³²

1409

Racek z Bradáčova kupuje od Jana ze Švihova dvůr poplužní, dvory kmecí a „*všechno k tomu příslušenství*“ ve vsi Víteň a to vč. tamní tvrze, která už před tím často měnila své majitele. Zaplatil 100 hřiven stříbra.¹³³ Tato ves, ležící dnes v okrese Klatovy, se nachází ve vzdálenosti 160 km od Bradáčova. Jak dlouho si tento majetek Racek z Bradáčova ponechal, není známo, naposledy se připomíná roku 1412.¹³⁴ Racka z Bradáčova nacházíme také v knihách provolacích u zápisů na vsi ve vzdálených krajích. např. v kraji Prácheňském r.1405 Jemnici (kterou získal výprosou)¹³⁵, 1406 Havlovicích u Domažlic, 1407 Pokonicích, 1407 Blšanech, 1409 Bražci, 1409 Mateřově, 1410 Pěšicích apod.¹³⁶

1412

V deskách zemských pohořelých se vyskytuje zápis ve kterém Mikuláš Holý z Hořepníka prodává dědinu svou v Kladrubech, poplužní dvůr a dvory kmecí atd. Držkovi z Bradáčova a

---

¹²⁹ A. PROFOUS, Místní jména v Čechách - Jejich vznik, původní význam a změny, díl I, Praha 1947, s.140

¹³⁰ www.monasterium.net, sign. 98

¹³¹ G. FRIDRICH, První kniha provolací z let 1380-1394. AČ 31, s.222

¹³² G. FRIDRICH, První kniha půhonná z let 1383-1407, Praha 1929, s.181

¹³³ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl I, s.84

¹³⁴ PAS, „Bradáčov 1412“

¹³⁵ AČ 35, s.183

¹³⁶ Zápis z druhé knihy provolací z let 1395-1410, AČ 35

jeho potomkům.¹³⁷ Obnovený vklad do desk zemských učinil roku 1542 i jistý Mareš z Bradáčova, který „sedliště pusté s dědinou, vše což jest tu někdy Janovi, dědu jeho od Petra z Bradáčova v prvních Jana Doupovce n.25 (v roce 1453) kladeno bylo, opět si v desky vepsati dal.“¹³⁸

Lán pole v Bradáčově držel od roku 1393 také Zdeněk, kaplan pánů z Janovic. Patrně jej získal na přímluvu Purkarta Strnada z Janovic, tehdy nejvyššího dvorského sudího a majitele vožického panství.¹³⁹

Poznámka

Ves byla pravděpodobně rozdělena na několik dvorů, na kterých seděly ve stejné době různé rodiny. Pakliže se od roku 1393 držitelé zdejších dvorů píší „z Bradáčova“, nelze z toho usuzovat, že se vždy jednalo o stejný rod. Mohlo se jednat jak o šlechtický predikát, neb přídomek tak pouze o přízvisko, v případě zemanů. V polovině 15. století už se minimálně v jednom případě nejednalo o manský statek, nýbrž o statek zpupný, tedy svobodný a dědičný, jak nás o tom zpravuje zápis v deskách zemských pohořelých.

Obr. 12.

Listina Jindřicha z Radostovic na vsi Bradáčov, Pleše, Rodnou a Pojbuky (1382)

(<http://www.monasterium.net>)

¹³⁷ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl II., s.195; *Těž Kniha provolací* z let 1453-1480, AČ 37/2, s.890

¹³⁸ Tamtéž, s.228

¹³⁹ G. FRIDRICH, První kniha provolací z let 1380-1394, AČ 31, s.221

5.4. Holýšov

Jméno Holýšova se často měnilo, ves se nazývala Holejšov (*Holayšov, Hologssow*), Holešov, Holišov, Holíšov a konečně Holýšov. Nejstarší zprávy o Holýšově u Lukavce máme až z konce 14. století a obsaženy jsou v knihách konfirmačních pražské diecéze. Ze zápisů v nich vyplývá, že držitelé holýšovské tvrze měli polovici podací kostelní v blízkém Mezilesí. Druhou polovici měli držitelé tvrze mezileské.

1380

Dne 27. ledna navrhli patroni kostela sv. Jakuba v Mezilesí, Bohuněk z Mezilesí a Sulek z Holýšova na místo faráře v Mezilesí, uprázdněné odchodem dosavadního faráře Mikuláše na jinou faru, arcibiskupu pražskému, jako příslušné církevní vrchnosti, svého kandidáta Jana, kněze ze Lhoty.¹⁴⁰ Po smrti mezilesského faráře Jana navrhli patroni Ctibor z Mezilesí a Václav z Holýšova arcibiskupu za faráře v Mezilesí kněze Jana z Mezilesí. Byl dosazen 12. ledna 1419.¹⁴¹

Poznámka

Farní kostel v Mezilesí spadl do Řečického děkanátu arcijáhenství Kouřimského. V období 1369-1405 odváděl vždy 9 grošů papežského desátku.¹⁴² Jednalo se tedy o tzv. spolupatronát, při němž dva zemané měli patronátní právo společně. Bylo to právo patronátní věčné, dědické, spojené s tvrzemi v Mezilesí a Holýšově. Podle starého tvrzení „*Patronum faciunt dos, aedificatio, fundus*“ (patronem se stane, kdo vystavěl nebo dal pozemek), můžeme předpokládat, že zemané v Mezilesí a v Holýšově poskytli k zřízení kostela sv. Jakuba v Mezilesí nutné hmotné prostředky. Kostel se připomíná jako farní roku 1384 v děkanátu Řečickém.¹⁴³

1440

Počátkem 15. století seděla na holýšovské tvrzi Kateřina z Holýšova, která zemřela před rokem 1440. Zboží v Holýšově se vším příslušenstvím připadlo na krále, jelikož Kateřina zemřela bez právoplatných dědiců. Král Ladislav však jmenované statky udělil Chvalovi z Pohnání za věrné služby. Provolací listy vyšly jeden v Budějovicích a druhý ve Vožici roku

---

¹⁴⁰ LC III-IV, s.121

¹⁴¹ LC VII, s.280

¹⁴² RDP, s.53

¹⁴³ V. HOLEJŠOVSKÝ, Svobodníci v Holýšově, Praha 1942, s.5

1454 o druhé svátku po sv. Františku (7. října).¹⁴⁴ Tento výprosník se později dostal k držení statků v Protivíně, přijal po něm přídomek a psal se posléze „z Protivína.“¹⁴⁵

1455

Druhý zápis týkající se Holýšova nalézáme rovněž v deskách dvorských a byl učiněn ke dni sv. Havla (14. října) roku 1455. V zápisu se uvádí: „*ve vsi Holýšově Kateřina odtudž zemřela. Její zboží a dědiny, jakož i Holýšov ves, tvrz tamtéž, dvůr poplužní, dva dvory kmecí (selské, poddané), jeden pustý, druhý osedlý, 9 grošů a 2 peníze ročního platu odvádějící, s polmi, lukami, lesy, potoky, třemi rybníky, polovici podacího ke kostelu v Mezilesí a vši zvůli k nim příslušející, na pana krále zákonitě spadly (...) král jmenovité statky daroval Chvalovi z Pohnání a jeho dědicům, odhadnuté na 100 kop grošů (...)*“¹⁴⁶

Pouhé dva dny po tomto zápisu vyskytuje se v kvaternu modrém půhonném deskách zemských, záznam o Anně z Holejšova, která pohání Machnu Lapáčkovou z Římovic, přiznává své dědické právo na zboží v Římovicích.¹⁴⁷ Z právního obsahu citovaného nálezu vyplývá, že Anna z Holejšova žila před vdavkami na statku v nedílnosti s otcem (či bratrem nebo jiným nedílným pokrevním příbuzným), neobdržela věna a podržila si tudíž k tomuto statku nárok dědický. Poněvadž nebylo mužských dědiců, dědila svůj rodný statek, při čemž jí připadla povinnost vyplatit věnem z téhož statku Machnu Lapáčkovou, pravděpodobně svou macechu, které její manžel ujistil pro případ vdovství na tomto statku zástavním právem určitou částku.

Anna z „Holejšova“ však s nejvyšší pravděpodobností byla manželka dědiníka Ondřeje.¹⁴⁸ Známe i její sestru, kterou byla Dorota, provdaná za Ctibora ze Bzové.¹⁴⁹ Svobodné statky dědil nedílný syn či nedílná dcera, případně jiní nejbližší příbuzní. Je tedy zřejmé, že mužští členové rodinného nedílu zemanů z Holýšova vymřeli za válek husitských a Kateřinou z Holýšova vymřel tento zemanský rod i po přeslici. Zboží holýšovské se stalo předmětem odúmrtního řízení. Anna byla patrně manželkou výše uvedeného Chvala z Pohnání. O Holýšovu se nám dále v pramenech nedostává zpráv až do roku 1530. Víme, že tehdy zde žili svobodníci a majetek se začal drobit, čímž nastal jejich pozvolný úpadek¹⁵⁰.

¹⁴⁴ G. FRIDRICH, Čtvrtá kniha provolací z let 1453-1480, AČ 37/1, s.672

¹⁴⁵ V. HOLEJŠOVSKÝ, Svobodníci v Holýšově, Praha 1942, s.10

¹⁴⁶ Desky dvorské království českého (1341-1876), kniha ič.23, f.E15

¹⁴⁷ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl I., s.113

¹⁴⁸ G. FRIDRICH, Čtvrtá kniha provolací z let 1453-1480, AČ 37/1, s.708-709

¹⁴⁹ Tamtéž, s.707

¹⁵⁰ F. TEPLÝ, Zánik královských svobodníků, VČZM 184/5, s.181-184

5.5. Janov

Janov je ves u Mladé Vožice, připomíná se roku 1360 jako farní. Tehdy náležela ke hradu Vožickému, kromě půl druhého lánu, který patřil ke hradu Šelmberku. Obojí bylo později sloučeno držiteli vožického panství.¹⁵¹ Nejstarší dějiny této vsi jsou tedy spjaty s dějinami, často zastavované, Mladé Vožice. V roce 1431 koupil od Albery z Těchobuze šelmsberské panství Mikuláš z Hořic. V Janově držel půl druhého lánu.¹⁵² Blíže se tomuto šlechtici věnuji v kapitole o Těchobuzi.

5.5.1. Kostel Všech svatých v Janově

Farní kostel Všech svatých v Janově, ležící v děkanátu Vltavském arcijáhénství Bechyňského, odváděl v letech 1369-1405 vždy 15 grošů českých papežského desátku.¹⁵³

Záznamy o obsazování benefícia v Janově

<i>rok</i>	<i>dosazený farář</i>	<i>odcházející farář</i>	<i>patron farního kostela v Janově</i>
1360	Bohuněk z kostela sv. Jiří na Praž. hradě	Jan (†)	Karel IV., český král ¹⁵⁴
1367	Mikuláš z Bukovska	Bohuněk	Litold z Landštejna ¹⁵⁵
1369	Štěpán z Pacova	Mikuláš	Václav IV., český král ¹⁵⁶
1390	neuveden	Štěpán	Purkart Strnad z Božice (z Vožice) ¹⁵⁷
1396	František z Vratislavi	Jan	Purkart Strnad z Božice (z Vožice) ¹⁵⁸
1399	Václav z Manětína	František (†)	Zikmund z Orlíku, podkomoří ¹⁵⁹
1402	Martin z chóru p. Marie v Praze	Václav	Zikmund z Orlíku, podkomoří ¹⁶⁰
1403	Jindřich z Nové Vsi	Martin	Oneš z Vožice (Ondřej Huler) ¹⁶¹
1407	Petr z Lochenic	Jindřich	Oneš z Vožice (Ondřej Huler) ¹⁶²
1409	Přibyslav ze Soběslavi	Petr	Mikuláš, podkomoří ¹⁶³
1412	Heřman z Ratibořic	Přibyslav	Jan z Ronova ¹⁶⁴

¹⁵¹ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.354

¹⁵² F. PALACKÝ, Výtahy z listin rozličných, AČ III, s.503

¹⁵³ RDP, s.62

¹⁵⁴ LC Ia, s.138

¹⁵⁵ LC Ib, s.84

¹⁵⁶ LC II, s.10

¹⁵⁷ LC V, s.28

¹⁵⁸ Tamtéž, s.245

¹⁵⁹ LC VI, s.11

¹⁶⁰ Tamtéž, s.68

¹⁶¹ Tamtéž, s.92

¹⁶² Tamtéž, s.205

¹⁶³ Tamtéž, s.258

¹⁶⁴ LC VII, s.41-42

<i>rok</i>	<i>Oltář ke cti p. Marie a sv. Kříže</i>		<i>patron oltáře v Janově</i>
1407	neuveden	Prokop	Aleš z Rýzmběrka ¹⁶⁵
1409	Jan z Keblova	Mikuláš	Aleš z Rýzmběrka ¹⁶⁶
1419	Václav z Těchobuze	Jan	Aleš z Rýzmběrka ¹⁶⁷

Mezi patrony farního kostela v Janově nacházíme držitele vožického panství, o nichž již byla řeč v kapitole o Mladé Vožici. O dalších konfirmacích není v knihách záznamech, nicméně můžeme si povšimnout, že prakticky vždy, kdy došlo ke změnám ve vlastnictví mladovožického panství, nový majitel ke kostelu dosadil nového faráře. Roku 1398 dostal se farář František z Janova do sporu s mistrem Jakubem, který požadoval jeho vyhoštění z janovské fary. Františka hájil podle smlouvy prokurátor Tomáš.¹⁶⁸ Roku 1403 se farář Martin vrátil z Janova k mansionářům choru P. Marie v pražském kostele jako precentor.¹⁶⁹

V roce 1397 založil Aleš z Rýzmběrka v Janovském kostele nový oltář ke cti panny Marie a svatého Kříže a nadal jej platem 6 kop grošů ve vsi Staniměřice.¹⁷⁰ Založení se událo z popudu Purkarta Strnada z Janovic, patrona farního kostela Všechn svatých v Janově, který Alešovi z Rýzmběrka pro tento účel poskytl finanční dar.¹⁷¹ K nově zřízenému oltáři měl podací právo Aleš z Rýzmběrka, pán šelmberského panství, sídlící na hradě toho jména a hlásící se ke katolické straně.¹⁷²

Obr. 13. Kostel Všechn svatých v Janově.

(Foto autor)

¹⁶⁵ LC VI, s.200

¹⁶⁶ Tamtéž, s.261

¹⁶⁷ LC VII, s.283

¹⁶⁸ SA III, s.355

¹⁶⁹ SA IV, s.338

¹⁷⁰ LE VI, s.34

¹⁷¹ SA III, s.412

¹⁷² F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.236

5.5.2. Matěj z Janova (asi 1350-1393)

Z Janova u Mladé Vožice pocházel významný církevní reformátor a český katolický kněz Matěj z Janova. Patřil mezi žáky Jana Milíče z Kroměříže. Studoval teologii v Paříži na Sorbonně, kde dosáhl titulu mistra svobodných umění. V zimě 1380/1381 podnikl cestu do Říma, kde se u papeže Urbana VI. snažil vyprosit si nějaké beneficium. Po návratu do Prahy působil jako kanovník a jeden čas bydlel u mistra Vojtěcha Raňka z Ježova. Až kolem roku 1389 dostal se v držení fary ve Velké vsi na Mělnicku, kterou si ponechal až do své smrti. Ta mu zaručila jistý příjem.

V mládí vedl pohodlný život a jeho ideálem bylo bohatství, podobně však smýšlela většina tehdejšího duchovenstva. Na nové myšlenky jej přivedla až chudoba v osmdesátých letech. Začal kázat u sv. Mikuláše na Starém městě pražském. Jeho české projevy se týkaly hlavně oltářní svátosti, doporučoval laikům denní přijímání z kalicha a zavrhoval přehnanou úctu k obrazům a svatým. To katolickou církev pobouřilo a koncem dekády byl přinucen před synodou odvolat své učení. Na půl roku byl suspendován z kazatelského úřadu. Jeho význam spočívá v tom, že kladl důraz na studium bible, která mu sloužila k řešení otázek spojených s nápravou katolické církve. Právě pozorováním církve jeho doby v biblickém zrcadle ho přivedlo k náhledu, že není vše v pořádku a je třeba nápravy. S Milíčem z Kroměříže a Konrádem Waldhauserem jej řadíme mezi tzv. Husovy předchůdce. Matěj z Janova se pro nápravu církve však ubíral odlišnou cestou. Reformačním snahám dával pevný podklad a byl autoritou předhusitského kněžstva pod obojí.¹⁷³ Nastupující generace českých husitských reformátorů v jeho díle získala pevnou oporu, vedle spisů Jana Viklefa, ovšem na rozdíl od anglického reformátora neunikl mistr Matěj ponížení strážcům pravověří.¹⁷⁴ Jeho hlavní dílo nese název *Regulae veteris et novi testamenti* (Pravidla Starého a Nového zákona), ve kterém v pěti knihách sepsal své myšlenky. Z jeho spisů jmenujme např. *Tractatus de praeceptis Domini* a *Kázání*, kteréžto známe pouze z výtahů. Mistr Matěj z Janova zemřel v roce 1393. O pět let později rozhodlo pražské arcibiskupství o uložení mramorového kamene na jeho hrob.¹⁷⁵

K jeho osobě se dochoval zajímavý zápis v soudních aktech pražské konzistoře. Záznam pochází z roku 1392 a v překladu zní takto: „Mistr Matěj z Janova, farář kostela ve Velké Vsi uschoval dvě knihy, jednu napsanou na permanent lidovou češtinou a svázanou dvěma deskami, druhou na papíře svázanou mezi dvě cedula pergamenu, podle toho jak mu to bylo učeno vikáři v duchovních záležitostech pražského arcibiskupa. U notáře Jana z Dubé,

¹⁷³ KOLEKTIV AUTORŮ, Ottův slovník naučný, díl XIII, s.21-22

¹⁷⁴ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.200

¹⁷⁵ SA III, s.397

*v úřadě zmíněných vikářů prohlásil veřejně, že nemá čas na opravu těchto knih a tak je odevzdává neopravené. Knihy u sebe uchovával s velkým nadšením a před tím, než je nechal veřejně vydat, předal je určitým mistrům ke kontrole a k vylepšení. Stalo se za přítomnosti Zbyňka, faráře kostela v Čestíně a Buška, kaplana rovněž odtud.*¹⁷⁶

Z jakého rodu tento významný český reformátor pocházel nelze s jistotou zjistit. Podle Vlastimila Kybala, autora monografie o Matějovi z Janova, byl jeho otcem či dědem zeman Václav, vystupující roku 1318 u při Viléma z Vožice jakožto „Wanek de Janowa“. Matějův přídomek neoznačuje šlechtický původ, nýbrž místo kde se narodil. František Palacký kladl Matějovo narození do roku 1342.¹⁷⁷

---

¹⁷⁶ SA III, s.64

¹⁷⁷ V. KYBAL, M. Matěj z Janova. Jeho život, spisy a učení. Praha 1905, s.7

5.6. Velký a Malý Ježov

Až do roku 1454 uvádí se v kraji Bechyňském jen jediný Ježov (*Gyezow*), po tomto roce se dělí na Velký a Malý. Zřejmě tu byla skupina dvorů, jejichž majitelé se měnili a z nichž během doby vznikly dvě vesnice, vzdálené od sebe asi jeden kilometr. Poprvé se jméno Ježova ozývá v příjmení proslulého mistra Vojtěcha Raňkova z Ježova. V deskách dvorských se k tomuto Ježovu nachází několik zápisů.

1382

Ze dne 7. února roku 1382 existuje záznam v první knize svolací, který nás zpravuje o úmrtí Šimona z Ježova. Dotyčný zemřel bez dědiců a tak jeho majetek odúmrtním právem připadl králi, který jej záhy daroval Jencovi z Janovic.¹⁷⁸ Jenec z Janovic je připomínám v letech 1381-1388 jako přísedící dvorského soudu, zasedal také při soudu zemském a výprosou získal i dva statky v okolí Chomutova.¹⁷⁹

1394

Ve Vožici byla svolána odúmrt' po jisté Bětě z Ježova. Její dvory kmecí se vším příslušenstvím přijal pan Zdeněk, kaplan Purkarta Strnada z Janovic, pána na Vožici a nejvyššího sudího dvorského, ale v červenci roku 1400 byly dány Ctiborovi z Ježova a Šilhanovi, služebníkům pana Heřmana z Choustníka, královského hofmistra.¹⁸⁰

1395

V únoru toho roku byla ve Vožici svolána odúmrt' po Buzkovi ze Zdiměřic a jeho dětech, předmětem byly poplužní dvůr ve Zdiměřicích a lán pole v Ježově. Odúmrt' získal pán Jindřich z Hradce, který toto zboží postoupil Chvalovi ze Chmelného.¹⁸¹ Zda-li je totožný s pozdějším husitským válečníkem toho jména, erbu lilie, který bojoval na straně panské jednoty v bitvě u Lipan, nelze s jistotou potvrdit.

1399

Další odúmrt' byla svolána 2. června a 19. července 1399. Zboží a dědiny po zesnulé Aněžce z Ježova věnoval král Buškovi z Petrovic (u Mladé Vožice), čemuž se vzepřel jistý Markvart ze Šadovy Lhotice. Jménem Aněžčiných nedílných synů Přebora z Ježova a Přebora

---

¹⁷⁸ G. FRIDRICH, První kniha svolací z let 1380-1394, AČ 31, s.107

¹⁷⁹ J. JENŠÍKOVÁ, Jenšíkové z Ježova. Heraldika: bulletin pro základní vědy historické, VI/1973, č.4, s.50

¹⁸⁰ G. FRIDRICH, První kniha svolací z let 1380-1394, AČ 31, s.116

¹⁸¹ G. FRIDRICH, Druhá kniha svolací z let 1395-1410, AČ 35, s.174

z Nespeřic (u Uhlířských Janovic) prohlašoval, že jejich matka po smrti manžela se syny ve vdovství zde pokojně žila, ale jelikož to nemohl nijak dokázat, právo bylo Buškovi dáno za obdržené.¹⁸²

1401

Připomíná se Petr z Ježova, který poskytuje udání na mord panoše v Ježově.¹⁸³ Následuje období třiceti let, o kterém se nám nedostává k Ježovu zpráv.

1432

Markéta z Ježova, manželka nebožtíka Mikše z Černé, zapisuje svým dcerám Ofce, Příbce, Důře a Zbynce dluh na Uhlíkově Lhotě (mezi Pelhřimovem a Rynářcem). Své statky Markéta intabulovala až 14. února 1454.¹⁸⁴

1437-1454

Na Kamberském zboží (tvrzi a poplužním dvoře) seděl Otík z Vřesovic. V téže době proběhl prodej poplužního dvora v nedalekých Daměnicích, u kterého se jako ručitel za správnost tohoto pořízení vyskytoval jistý Otík z Křekovic.¹⁸⁵ Zdali je totožný s Otíkem z Vřesovic, nemůžeme pro nedostatek pramenů zjistit.

Podle čtvrté knihy provolací desek dvorských zůstal po zemřelém Otíkovi z Ježova statek, který král Ladislav podle provolacího listu, vyhlášeného ve Vožici 7. června 1454, daroval Milotovi z Chřenovic a z Kamberka,¹⁸⁶ který byl v roce 1421 na Čáslavském sněmu zvolen do husitské zemské vlády. Bezesporu přinejmenším v případě Otíka z Vřesovic a Otíka z Ježova se jedná o stejnou osobu.

Podle dalších zápisů v knihách provolací desek dvorských zjišťujeme, že v Poděbradském věku žili na dvorech kmetcích Ještal (ve Velkém Ježově) a Ondřej, neb Onek (v Malém Ježově). Po jejich smrti získal výprosou oba statky Jan Malovec z Pacova.¹⁸⁷ V raném novověku žily ve Velkém i Malém Ježově nadále rodiny nižší šlechty. Největší majetek koncentroval ve svých rukou asi rytířský rod Jenšíků z Ježova, který sem přesídlil do

---

¹⁸² G. FRIDRICH, Druhá kniha provolací z let 1395-1410, AČ 35, s.182

¹⁸³ A. KALNÝ, J. MÜLLER, Popravčí kniha pánů z Rožmberka, Třeboň 1993, s.38

¹⁸⁴ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl II., s.240

¹⁸⁵ Tamtéž, s.185

¹⁸⁶ Desky dvorské království českého (1341-1876), kniha ič.26, f.74

¹⁸⁷ G. FRIDRICH, Čtvrtá kniha provolací z let 1453-1480, AČ 37/1, s.775-776

nedalekého Radvanova a jehož potomci, dělením těchto vladyckých statků, zanikli mezi svobodníky.¹⁸⁸

O rodové kontinuitě na majetku v Ježově nemůžeme ve vymezeném období hovořit. Jen v letech 1382-1399 byla ve Vožici čtyřikrát povolána odúmrt' na zdejší manské statky. Mezi výprosníky, kterým král daroval tyto dvory, nalézáme, vyjma pana Jindřicha z Hradce, členy nižší šlechty. Patrně se zároveň jednalo osoby pohybující se v blízkosti panovníka.

5.6.1. Vojtěch Raňkův z Ježova (asi 1320-1388)

Z Ježova pocházel významný český učenec Vojtěch Raňkův z Ježova (*Adalbertus Ranconis de Ericinio*), doktor teologie a kněz, ve své době morální autorita a veřejně uznávaná česká osobnost. Velkou část svého života strávil v zahraničí. Studoval v Paříži na Sorbonně, kde získal titul mistra svobodného umění a roku 1355 zde byl dokonce zvolen rektorem. Žádný Čech již tak vysokých poct v Paříži nedosáhl, přesto své vzdělání mistr Vojtěch většinou promarnil v malicherných sporech a ve shonu za kariérou.¹⁸⁹ Ač nebyl lhostejný k nedostatkům církevního života, úzkostlivě dbal na to, aby se nedostal s církví do sporu. I tak však prokázal služby počínajícímu reformnímu hnutí. V Anglii se seznámil s kritikem žebavých řádů, Richardem FitzRalphem (†1360), z jehož děl vycházel. Vojtěchovy scholastické a didaktické spisy, výklady a kázání ovlivnily mistry pražského vysokého učení, ačkoliv sám na universitě nikdy nepůsobil. Zasloužil se o proniknutí učení Jana Viklefa (†1384) na českou půdu. Ve styku byl i s dalšími předními náboženskými mysliteli, zejména s Janem Milíčem z Kroměříže (asi †1374), Tomášem ze Štítného (†1401-1409) nebo s mistrem Matějem z Janova (†1393), kterého podporoval v době pařížských studií. V teologických názorech byl Vojtěch velmi tolerantní.¹⁹⁰ Do Prahy přišel asi před rokem 1364, kdy se připomíná jako kanovník při kapitule sv. Víta na Vyšehradě, později se zde stal scholastikem a měl dohled nad latinskými školami. Studoval spis „*Knížky o věcech křesťanských*“ Tomáše Štítného, písíciho česky, a obhajoval jeho postoje, následkem čehož byl označen za kacíře a profesor teologie Pražské univerzity, Jindřich T. z Oyty se jej snažil očernit u císaře Karla IV. Mistr Vojtěch kázal v kostele Pražském, vždy, kdy býval přítomen král Karel IV. a jeho dvůr. Své posluchače dokázal upoutat svoji výmluvností a učeností. V roce 1374 pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi potvrdil darování domu na Hradčanech kapitule pražského kostela, s ustanovením, aby domu užíval vždy pouze jeden kanovník.¹⁹¹ O rok později musel pražský arcibiskup řešit spor mezi děkanem kapituly a Mistrem Vojtěchem

¹⁸⁸ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.368

¹⁸⁹ KOLEKTIV AUTORŮ, Ottův slovník naučný, díl XIII, s.903-904

¹⁹⁰ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.199

¹⁹¹ www.monasterium.net, sign. 350-XIV/21

o právo opravovat a sesazovat choralisty, kustody a sukcentory školy pražského kostela, v děkanův prospěch.¹⁹² Ve sporných církevních záležitostech a věcech víry byl Vojtěch dobrým rádcem krále Václava IV. Často řečnil na synodách a při slavnostních příležitostech. Později se však dostal do konfliktu s arcibiskupem Janem z Jenštejna, jenž vznesl odpor proti Vojtěchovu spisu *Apologie* a rovněž jej rozněval jeho traktát o odúmrtích. Latinsky píšící mistr musel nakonec mnohé své názory odvolat. Vojtěch Raňkův měl řeč na pohřbu Karla IV., kde vyličil královy ctnosti a zásluhy a nazval jej otcem vlasti. Císaře přežil o deset let. Zemřel 2. dubna 1388. Všechno své jmění odkázal na zřízení stipendií pro chudé české studenty, kteří by se chtěli vzdělávat na univerzitách v Oxfordu či v Paříži.¹⁹³ Své knihy daroval Břevnovskému klášteru, za což mu tamní opat a celý konvent slíbili pohřeb v klášterním kostele a sloužit za něho anniversaria.¹⁹⁴

Stejně jako u Matěje z Janova nevíme nic o jeho předcích. Vojtěchovým otcem byl pravděpodobně jistý Raněk, držící kolem roku 1300 zemanský statek v (Malém) Ježově.¹⁹⁵

---

¹⁹² www.monasterium.net, sign. 360-XV/2

¹⁹³ www.monasterium.net, sign. 57

¹⁹⁴ J. ERŠIL, J. PRAŽÁK, Katalog listin a listů z let 1420-1561 II, s.520

¹⁹⁵ J. JENŠÍKOVÁ, Jenšíkové z Ježova. Heraldika: bulletin pro základní vědy historické, VI/1973, č.4, s.50

5.7. Pojbuky

Tato ves se v pramenech vyskytuje v podobách „*Powibuk*, *Pobibuky*“ nebo také „*Pobybuk*.“ Pojmenování vesnice Pojbuky toponomastika vysvětluje tak, že šlo o sídlo pobibuků, tedy lidí pobíjejících, porážejících buky.¹⁹⁶ První zmínka o existenci Pojbuk se v písemných pramenech objevuje v roce 1382. Ves byla statkem krále Václava IV.¹⁹⁷

1382

Čtyři lány v Pojbukách drží Jindřich z Radostovic a jeho dva synové Jan a Petr.¹⁹⁸

1398

Připomíná se Fricek z Pojbuk, služebník královské komory. Král Václav IV. mu k manství Vyšehradskému daroval všechna svá práva k polovině vesnic Nečky, Újezdec a Křekovice, které na něj připadlo po Markétě z Žernovníka a nařizuje, aby mu na ty statky písař desek dvorských vydal provolací list a uvedl jej v jejich držení.¹⁹⁹ Ve stejném roce sedí na zdejší vladckém sídle Václav z Pojbuk.²⁰⁰

1399

Král Václav IV. daroval Frickovi z Pojbuk k manství Vyšehradskému celé své právo ke statkům ve Slavíně, které na něj spadly po smrti Žáčka odtud.²⁰¹ O několik měsíců později daroval král Frickovi z Pojbuk a Jindřichovi Kokovcovi k manství vyšehradskému 200 kop grošů českých ve vsích Smrkov a Povlčí, které na něj spadly po smrti mistra Heřmana a jeho synů. Písaři nařizuje dát ta zboží provolat a shledají-li, že král k nim má právo, aby zmíněných 200 kop přirkl oběma obdarovaným, kteří za to mají vykonávat manské služby k Vyšehradu.²⁰²

1401

Toho roku uloupili Zdebor z Pojbuk (z Poděbuk), Tožek a Pešík ze Střítěže tři koně u Benešova a u Týna vzali jeden vůz sukna. Tožek doznal na mučidlech ve Vožici i další lup,

---

¹⁹⁶ KOLEKTIV AUTORŮ, Těchobuz v průběhu století, s.7

¹⁹⁷ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.712

¹⁹⁸ B. KOPIČKOVÁ, Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. 1378-1419, tomus III, Praha 1977, s.38

¹⁹⁹ G. FRIDRICH, Druhá kniha provolací z let 1395-1410, AČ 35, s.476

²⁰⁰ SA III, s.382

²⁰¹ Tamtéž, s.477

²⁰² Tamtéž, s.478

na kterém se dotyční podíleli. Farářovi ze Zhoře u Těchobuze odcizili jeden čber žita a dva čbery sladu.²⁰³

1409

Jan z Pojbuk vznesl námitku při svolání odúmrtě po Mackovi z Pojbuk, statky nakonec král daroval Zdeňkovi z Hlinice.²⁰⁴

Týž rok se v erekční knize vyskytuje Hanuš z Pojbuk, který daroval 5 lánů ke kostelu ve Zhoři.²⁰⁵

---

²⁰³ A. KALNÝ, J. MÜLLER, Popravčí kniha pánů z Rožmberka, s.38

²⁰⁴ G. FRIDRICH, Druhá kniha svolací z let 1395-1410, AČ 35, s.193

²⁰⁵ PAS, „Pojbuky 1409, duben 20.“

5.8. Radostovice

Poprvé se jméno Radostovic objevuje v úředních záznamech v roce 1371, kdy na zdejším vladyckém sídle seděli Jindřich a Václav z Radostovic. Tito uzavřeli před úřady koupi jednoho lánu půdy v Pravěticích od Čeňka ze Šelmberka, sedícím na hradě toho jména. Zaplatili 13 a 1/2 kopy grošů českých.²⁰⁶

Jindřich působil ve službách mocného rodu pánů z Rožmberka. Když ovdověla jeho sestra Ozana, provdaná za Přibíka z Křišova, zapsal jí a synovi Petrovi dne 15. června 1382 platy v Plešech, Bradáčově a Rodném. Její syn Petr se odebral do cizích zemí a Ozana roku 1389 vyznala, že pokud se nevrátí, její zboží zůstane při bratru Jindřichovi.²⁰⁷

O Jindřichovi z Radostovic máme bezesporu nejvíce zpráv z celé rodiny. V roce 1385, kdy působil jako purkrabí na Krumlově, vystupuje také jako poručník sirotek Přibíka z Dráchova. Společně s dalšími poručníky daruje zdejšímu kostelu platy, aby za duši Přibíkovu mše slouženy byly²⁰⁸. V Krumlově setrval ještě několik dalších let, roku 1389 se připomíná jako úředník pánů Oldřicha a Jana z Hradce.²⁰⁹

Na základě studia pozůstalosti Augusta Sedláčka a navazujících relevantních pramenů můžeme chronologicky sledovat jednotlivé držitele Radostovic:

1371 a 1380

Jindřich a Václav z Radostovic²¹⁰

1382

Jindřich z Radostovic a jeho synové Jan a Petr drží dva lány v Bradáčově a 4 lány v Pobjukách.²¹¹ Jindřichova sestra Ozana. Drží ves Bradáčov.²¹²

1383

Jindřich a Václav, bratři z Radostovic²¹³

1384

Jindřich z Radostovic je zmiňován jako purkrabí na Krumlově²¹⁴

²⁰⁶ PAS, „Radostovice 1371, září 28.“

²⁰⁷ A. SEDLÁČEK, Hradý, zámky a tvrže Království českého IV, s.244

²⁰⁸ Tamtéž, s.340

²⁰⁹ Tamtéž, s.333

²¹⁰ PAS, „Radostovice 1371, září 28.“

²¹¹ B. KOPIČKOVÁ, Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. 1378-1419, tomus III, Praha 1977, s.38

²¹² PAS, sešit č.114, zápis č.1138, s.10

²¹³ Tamtéž, „Radostovice 1383, duben 3.“

1385

Jindřich a Václav z Radostovic²¹⁵

1386

Jindřich z Radostovic jako purkrabí na Krumlově²¹⁶

1386

Jindřich a Václav z Radostovic se účastní soudu panského na Moravě ohledně zboží v obci Hobzí²¹⁷

1387-1389

Jindřich z Radostovic jako purkrabí na Krumlově²¹⁸

1389

Kšaft Ozany z Radostovic, syn Petr, bratři Jindřich a Václav²¹⁹

Ozana z Radostovic vyznává, kdyby se její syn Petr nevrátil z ciziny, její zboží zůstane Jindřichovi z Radostovic bratru jejímu, kdyby tento zemřel, aby připadlo na jeho a děti Václava, bratra jejího. Svědčí Jan z Rožmberka a Jindřich, jeho synovec, Mrakeš z Petrovic, v tu dobu Purkrabí na Příběnicích Petr Višně z Větrnic, v tu dobu nejvyšší komorník. Léta páně 1389, den sv. Markéty (13. červenec).

Koroborace přitištěnou pečeti „Ozanne de Radhostowi“, pták nad helmou.

1391

Jindřich a Václav z Radostovic²²⁰

1392-1393

Jindřich z Radostovic jako purkrabí na Krumlově²²¹

---

²¹⁴ PAS, „Radostovice 1384, červen 18.“

²¹⁵ Tamtéž, „1385, leden 15.“

²¹⁶ Tamtéž, „1386, leden 9.“

²¹⁷ F. PALACKÝ, Staré zápisy rodu Šternberského od roku 1386 do 1432, AČ I., s.138

²¹⁸ PAS, „Radostovice 1387-1389“

²¹⁹ Tamtéž, sešit č.112, zápis č.506, s.205

²²⁰ Tamtéž, „1391, červen 13.“

²²¹ Tamtéž, „1392, srpen 6.“

1394 (30. listopadu)

Jindřich z Radostovic prodává Kačeně, vdově po Dobešovi z Mezimostí, řečeném z Dráhova, části vesnic Nětovice, Vřesná a Pleše a dva lány lesa řečeného „ve Džbáně“. Jako rukojmí zde vystupují jeho synové Jan a Petr.²²²

1395

Jindřich z Radostovic, purkrabí Třeboňský²²³

...činí své pořídění, zjednává věno své ženy Maczle řečený, přikazuje synům svým Janovi a Petrovi a Janovi z Bukové sestřenci svému, aby jí postoupili 6 kop grošů českých platu ve vsi Rovné (...), přiznává se k tomu v Třeboni léta páně 1395, v úterý před sv. Šimonem a Judy (26. října). Koroborace přitištěnou pečeti „Henrici de Radostovic“, pták nad helmou.

1396

Jindřich z Radostovic, synové Jan a Petr²²⁴

1398

Jan z Hobzí píše Jindřichovi z Radostovic, otci svému²²⁵

1401

Jindřich z Radostovic, purkrabí na Lutové, jako rukojmí při kšaftu třeboňského měšťenína Mikeše Landra²²⁶

1401

Jan a Petr, synové Jindřicha z Radostovic²²⁷

1402

Jindřich z Radostovic jako rukojmí při koupi platu v Doňově třeboňským opatem Janem²²⁸

---

²²² www.monasterium.net, sign. 498

²²³ PAS, sešit č.112, zápis č.315, s.132

²²⁴ Tamtéž, „Radostovice 1369, říjen 26.“

²²⁵ Tamtéž, „Radostovice 1398“

²²⁶ PAS, sešit č.114, zápis č.1148, s.18

²²⁷ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.751

²²⁸ PAS, sešit č.128, zápis č.63, s.39

1408

Příba, vdova Václava z Radostovic²²⁹

Jindřich z Rožmberka, Ondřej z Vlčetína, purkrabí na Krumlově, Mikeš Kosoř z Nebošovic, purkrabí na Helfenburce, Sulek ze Zálezl, Vojtěch z Krasíkova připisují dluh za věno vdově někdy řečené Václava z Radostovic, paní Příbě 200 kop grošů českých, zaplatiti mají na sv. Havla 10 kop gr.č. a potom po lhůtách slibují plat 20 kop postoupiti v Krtelích.

1409

Petr z Radostovic vznesl námitku při provolání odúmrťe po Mackovi z Pojbuk, statky však nakonec získal Zdeněk z Hlinice.²³⁰

Jindřich z Radostovic se v kartotéce Augusta Sedláčka připomíná naposledy v roce 1402, dožil patrně v Třeboni. Jeho Bratr Václav zemřel před rokem 1408, neboť v tomto roce připsal Jindřich z Rožmberka věno na obci Krtely vdově Příbě.

Následuje více jak dvacetileté období o kterém se nám nedostává k Radostovicím zpráv. Až v roce 1437 se připomíná jakýsi Jan z Radostovic, který se ve Smilových Horách domáhá poplužního dvoru svého zemřelého strýce Hereše.²³¹ Zdali se jedná o Jindřichova syna nemůžeme s jistotou říci, spíše se bude jednat o další generaci. V roce 1452 se uvádí Jan z Radostovic jako úředník na rožmberském hradě Choustníku.²³² Vladycký rod Radostovických pobýval ve službách mocných Rožmberků po více generací.

Vladykové z Radostovic měli v erbu ptáka nad helmou a za ním kytu (chochol).

Obr. 14. Pečeť Jana z Radostovic (1382).

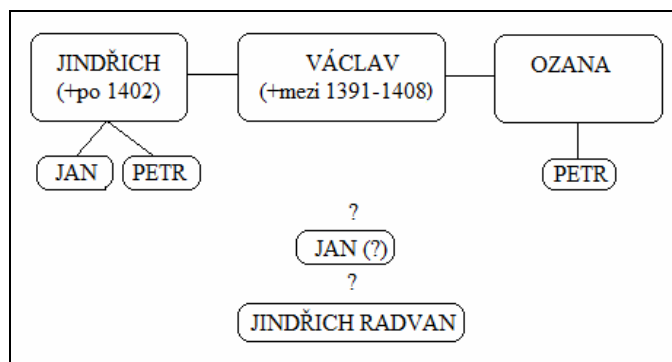
(A. Sedláček, *Atlas erbů a pečeti české a moravské šlechty*, svazek 5, Praha 2003, s.244)

²²⁹ PAS, sešit č.112, zápis č.350, s.123

²³⁰ AČ 35, s.193

²³¹ G. FRIDRICH, *Druhá kniha provolací z let 1411-1448*, AČ 36, s.171

²³² PAS, sešit č.113, s.94

Obr. 15. Jednoduchý nákres příbuzenstva.

Poznámka

Můžeme konstatovat, že do husitských válek byla ves v majetku jednoho rodu. Následně ubývá záznamů v pramenech. Až v době polipanské nalézáme další zprávy o majitelích Radostovic. Zdali se však jedná o stejný rod, jako v období předhusitském, není zcela jasné, ale je to pravděpodobné, neboť o případné odúmrti či prodeji novému majiteli není v deskách dvorských záznam. Další zajímavá skutečnost je osoba Jindřicha z Radostovic (zkomoleně z Radostic), uvedeném roku 1523 mezi rytířským stavem poplatníků Bechyňského kraje.²³³ Jindřich bylo křestní jméno nejstaršího známého držitele Radostovic, nemuselo by se tedy jednat o náhodu. Pakliže Jindřich z roku 1523 pochází ze stejného rodu jako Jindřich uváděný roku 1371, můžeme zde hovořit o majetkové kontinuitě jednoho rodu po dobu minimálně 150 let (1371-1523).

²³³ V. BŮŽEK, Majetkové rozvrstvení stavů Bechyňského kraje v letech 1523-1557 (Edice berního rejstříku Bechyňska z roku 1523), Hospodářské dějiny, č.13, Praha 1985, s.79

5.9. Radvanov

Pro nejstarší dobu Radvanova nedostává se nám mnoho zpráv. Tvrz zde stála prokazatelně až roku 1525.²³⁴ Zhruba v této době byla ves rozdělena na několik drobných statků, z nichž se nám připomínají vladycké rodiny Jenšíků, Ústojovců, Zmyslovských, Pravětických a Kocourovských.²³⁵

Z předhusitských písemných pramenů známe Jana z Radvanova a na Babicích, který zemřel bez dědiců a jeho zboží připadlo na krále. Ten jej postoupil Vilémovi z Jiví. Odúmrť byla svolána ve Vožici 2. prosince 1399.²³⁶

1400

Zemřel Předslav z Radvanova a jeho majetek připadl na krále. Dědických nároků se dožadoval Ctibor z Radvanova.²³⁷

1408

Vyskytuje se pan Šimon z Radvanova, prokurátor ustanovený pražským presbyterem. Za úkol měl přijímání darů jakožto příspěvků pro opata a královský dvůr.²³⁸

1430

Litvín z Radvanova vystupuje jako svědek pořízení Vichny z Chocova, která předává všechen svůj majetek Vikérovi a Jankovi z Chocova. Litvín z Radvanova je zde nazýván „*slovutný panoše*“ a disponuje vlastní pečeti, kterou k listině přivěšuje.²³⁹ (Intabulováno až r.1437)

1448

Litvín z Radvanova dobývá Prahu s Jiříkem z Poděbrad.²⁴⁰

1449

Litvín z Radvanova vydává odpovědný list.²⁴¹

---

²³⁴ A. SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království Českého IV, s.292

²³⁵ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.733

²³⁶ G. FRIDRICH, Druhá kniha svolání z let 1395-1410, AČ 35, s.182

²³⁷ Tamtéž, s.183

²³⁸ SA VI, s.324

²³⁹ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl II., s.170

²⁴⁰ PAS, „Radvanov 1448“

²⁴¹ Tamtéž, „Radvanov 1449, listopad 13.“

Jan z Radvanova je uveden mezi svědky, které vedla vožická obec, odpírající odúmrt' po Janovi Otradovi z Vitanovic.²⁴² Jan prohlašuje: „*To mi svědmo, že za krále Václava drahný čas úrok z Daměnic, Pravětic a z Podolí dáván jest faráři Vožickému beze všeho odporu*“, byl tedy pamětníkem vlády krále Václava IV., ale v pramenech té doby se zde nevyskytuje. Jistě se nejednalo o potomka Jana z Radvanova, připomínajícího se roku 1399, neboť ten zemřel bez dědiců. Obtížně lze také, pro nedostatek pramenů, definovat jeho vztah k početnému rytířskému rodu Jenšíků, užívajícího predikátu z Radvánova, který se zde připomíná od konce 15. století. Jisté je, že Jenšíkové dostali své příjmy po předku se křestním jménem Jan.²⁴³

---

²⁴² G. FRIDRICH, Čtvrtá kniha svolací desk dvorských z let 1453-1480, AČ 37, s.706

²⁴³ J. HOLEYŠOVSKÝ, Jenšíkové z Ježova. Heraldika: bulletin pro základní vědy historické, XII/1979, č.3, s.76

5.10. Smilovy Hory (dále jen Hory)

Ves se prvně připomíná roku 1363, kdy ke zdejšímu farnímu kostelu přichází farář Jan. Tehdy se ovšem nazývala pouze „Hory“, přívlastek „Smilovy“ obdržela až po jejím majiteli Smilovi z Řísnice, který pocházel z původně vladyckého, později rytířského rodu Řísnických z Řísnice. Tuto ves, včetně práva podacího ke zdejšímu kostelu, držel jeho rod od konce 15. století, ačkoliv tehdy se zde nacházel ještě poplužní dvůr Vaňka Hyndráka.²⁴⁴ Některé zdejší statky se počaly dělit a tak zde na sklonku 15. století vznikala svobodství.

1363

Připomínají se Oldřich Korec z Heřmanic a jeho synové Miroslav, farář v Kunžaku, Bernard a Zdimír, farář v Šebířově.

1374-1380

Žijí bratři Zdimír, Bernard a Miroslav z Hor.

1389

Heřman z Hor prodal dvůr Bohuňkovi z Hor.²⁴⁵

1392

Beneš z Jivé má v Horách dva dvory poplužní a tři dvory kmetců, své ženě Anně z nich přiznává 80 kop grošů českých.²⁴⁶

1393

Zemřeli sirotci Jana Kocúra z Hor, jehož 1 lán v Bradáčově a 1 v Daměnicích připadly na krále. Zboží získal Purkart Strnad z Janovic, který jej postoupil svému kaplanovi Zdeňkovi.²⁴⁷

1394

Beneš z Hor prodal Hronovi a jeho dědicům dva dvory kmetců v Jiví.²⁴⁸

Beneš z Hor je pravděpodobně totožný s Bohuňkem z Hor (1389), který se někdy píše z Jivé. Neměl podací ke kostelu v Horách a nepatřil do rodiny Oldřicha z Hor.

---

²⁴⁴ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl II., s.510

²⁴⁵ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl I, s.526

²⁴⁶ Tamtéž, s.547

²⁴⁷ G. FRIDRICH, První kniha provolací z let 1380-1394, AČ 31, s.221

²⁴⁸ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl I, s.555

1394

Naposledy se připomíná Bernard z Hor.

1401

Připomíná se Václav Dobrman z Hor, vyšehradský děkan.

Václav Dobrman z Hor, víceděkan, Jan kustos a celá kapitula vyšehradská schvalují nové odvěnění oltáře sv. Hedviky Mikulášem Prellerem, oltářníkem kouřimským, a postupující mu věnovaný roční důchod 12 kop s vytyčením závazků oltářníkových, udělují právo podací kouřimskému měšťanu Václavu Zeilotovi a dědicům.²⁴⁹

1405-1414

Žijí Václav z Hor, kanovník vyšehradský, Dobrman rozený Bernarda a Dobrý, sirotek Oldřicha z Hor.

1408

Panoše Dobrman z Hor navrhl úrok choralistům vyšehradského kostela.²⁵⁰

1411

Petr, purkrabí na hradě Velešíně a Hynek z Újezda zapsali plat 40 grošů na Újezdě Heřmanovi z Hor, písaři na hradě Krumlově.²⁵¹

Je možné, že se jedná o Heřmana, který z Hor odešel v roce 1389, kdy zde prodal dvůr.

1417

Zemřel vyšehradský děkan Václav Dobrman z Hor a jeho dvory v Obratani byly provolány ve Vožici.²⁵²

1438

Zemřel Hereš z Hor a jeho dvory spadly na krále. O dědictví se přihlásil Herešův synovec Jan z Radostovic. Zboží nakonec získal Vilém ze Žlutic.²⁵³

---

²⁴⁹ www.monasterium.net, sign. 309

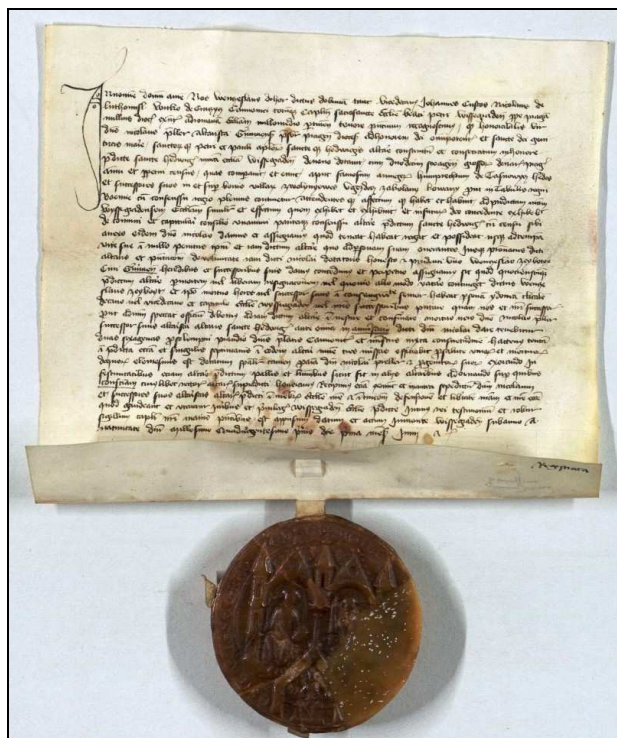
²⁵⁰ SA VI. s.250

²⁵¹ PAS, sešit č.107, s.100

²⁵² G. FRIDRICH, Druhá kniha provolací z let 1411-1448, AČ 36, s.268

²⁵³ Tamtéž, s.365

Obr. 16. Listina vyšehradského děkana Václava Dobrmana z Hor (1401)

Oldřich Korač	Bernart	Edmír
Ahermanic	1363 -	1363 - 1380 romp.
1303 + 1. 1374	1094	1363 7/2 cpleb. in
Miroslav Dobra		Selivav Bech. 77
1303 - 1380 1405 1409		1399 24/10 rapell.
		in Chvafiner
Václav Dobrman	Dobrman	+ 1401 Adrag. 9
1405 - 1411	1405 - 1414	

Obr. 17. Genealogický nákres rodu „z Hor“ podle Augusta Sedláčka.

(Pozůstalost Augusta Sedláčka)

5.10.1. Kostel Rozeslání sv. Apoštolů

Farní kostel Rozeslání sv. Apoštolů ve Smilových Horách příslušel do Vltavského děkanátu arcijáhenství Bechyňského a v období 1369-1405 odváděl 9 grošů papežského desátku.²⁵⁴ První zmínku o něm máme z roku 1363, kdy sem podávali faráře Oldřich Korec z Heřmanic, Bernard z Hor a další dva duchovní.

Záznamy o obsazování benefícia v Horách

<i>rok</i>	<i>dosazený farář</i>	<i>odcházející farář</i>	<i>patron farního kostela v Horách</i>
1363	Jan z "Tirbic"	Zdimír	Bernard z Hor ²⁵⁵
			Oldřich Korček
			Miroslav v Kunžaku (bratr Bernarda)
1374	Duchek z Těchobuze	Jan	Bernard z Hor ²⁵⁶
			Miroslav z Hor
			Zdimír v Šebířově (bratr Bernarda)
1380	Jan z Načeradce	Duchek	Reinhard z Hor ²⁵⁷ (asi Bernard)
			Miroslav z Hor
1394	Bartoloměj, vikář z Týnu	Ondřej	Bernard z Hor ²⁵⁸
1405	Mikuláš ze Sutic	Ondřej	Dobrman Bernard z Hor ²⁵⁹
			Dobrý z Hor, sirotek Oldřicha
1409	Křišťan z Keblova	Mikuláš	Panoše Dobrman z Hor ²⁶⁰
			Dobrý z Hor
1410	Jan z Kruhu	Křišťan	Dobrman z Hor ²⁶¹
1411	Jindřich z Krušiny	Jan	Dobrman z Hor ²⁶²
1414	Václav z Neprobylic	Jindřich	Dobrman z Hor ²⁶³
1415	Jan ze Sezimova Ústí	Jan (†)	Bušek z Noskova ²⁶⁴
			Jan Mědenec z Ratibořic

Ze zápisů je patrné, že nejprve se o patronátní právo dělili majitelé vsi - bratři Miroslav, Bernard, Zdimír a Dobrý z Hor, synové Oldřicha z Heřmanic, řečeného Korčeka, při čemž dva bratři (Miroslav a Zdimír) působili nějakou dobu jako faráři. Bernard byl patrně ve dvou případech zapsán chybně jako „Reinhart“. Z bratrů byl po roce 1405 naživu zřejmě

²⁵⁴ RDP, s.61

²⁵⁵ LC Ib, s.9 (Zdimír tamtéž, s.6)

²⁵⁶ LC III-IV, s.13

²⁵⁷ Tamtéž, s.122

²⁵⁸ LC VI, s.190

²⁵⁹ Tamtéž, s.138

²⁶⁰ Tamtéž, s.258

²⁶¹ LC VII, s.10

²⁶² Tamtéž, s.36

²⁶³ Tamtéž, s.120

²⁶⁴ Tamtéž, s.179

již jen Dobrý, který se dělil o podací s Dobrmanem, snad svým synovcem (Dobrman Bernard = tj. syn Bernardův), který se někdy uvádí jako panoše. Faráře ke kostelu v Horách dosazovali se souhlasem Václava Dobrmana, vyšehradského kanovníka, nejspíše blízkého příbuzného. Ten se v roce 1405 uvádí nepřesně „Wenceslai de Bruna“, později se již píše *Václav Dobrman* resp. *Václav z Hor, řečený Dobrman*. Zemřel v roce 1417, jak je uvedeno výše. V roce 1415 podávali faráře do Hor Bušek z Noskova a Jan Měděnec z Ratibořic, zdali se jedná o stejnou rodinu nemůžeme písemnými prameny doložit. Podle Augusta Sedláčka byl Bušek z Noskova přímý potomek Zdimíra z Hor.²⁶⁵

Poznámka

Ves Smilovy Hory byla pravděpodobně minimálně v letech 1363-1415 v držení rodu, který svůj původ odvozoval od nejstaršího známého člena Oldřicha Korce z Heřmanic (zemřel kolem roku 1374). Jeho synové zastávali i pozice duchovních při kostelech v Horách a Šebířově. Ve vsi se nacházely také nejméně dva poplužní dvory, které měly jiné majitele (1389-1438). V deskách dvorských ani deskách zemských nejsou ke statkům v Horách pro období 1439-1480 (v případě DZ až do 1492) žádné záznamy, což může značit, že statky zůstávaly stále v majetku jednoho rodu. Odborník na staré české právo, prof. Karel Malý k tomu dodává: „*Uplatňovala se instituce nedílu. Pokud byli otec i syn účastníky nedílného majetkového společenství, nemuselo se jednat o dědickou posloupnost, majetek zůstával v nedílu a jen se měnily podíly jednotlivých nedílníků. Pokud nešlo o nedíl, pak nabytí dědictví ze zákona - tedy z otce na syna nevyžadovalo závěť a také se nemuselo vkládat do desek zemských, nicméně pro nezpochybnitelnost vlastnických práv se to zvláště u menších statků dělalo, neboť vklad nebyl na poplatcích tak vysoký. Jinými slovy, nebylo třeba při nabytí nemovitosti zápisu do desek zemských.*“²⁶⁶

---

²⁶⁵ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.817

²⁶⁶ Děkuji panu doc. Eduardu Krajníkovi za dotaz na prof. Karla Malého.

5.11. Staniměřice

Název dnešní obce, dříve samoty, značí, že zdejší dvůr byl založen nějakým Stanimírem, jenž si k názvu přidal tehdejší německý výraz pro sídlo – Sitz, tudíž se toto místo psalo „Stanimirzicz“ jak praví nejstarší dochovaná písemná podoba z roku 1318. Kdo byl tento snad zakladatel, či jen obnovitel zpustlého či shořelého dvorce v soutěsce, kudy vedla odpradávná stezka k Pacovu, se zpráv nedochovalo.²⁶⁷

1318

Z šera dějin vystupuje Jaroslav z Kouta ze Staniměřic, který je pohnán před zemský soud, neboť Vilémovi z Vožice, majiteli panství, vylovil rybník a v Janově mu sebral koně a oblečení.²⁶⁸ Šlo o rozmnožitele majetku, v jednom ze zápisů se dále uvádí „z Koutů a Nahořan“. Nemusí to značit, že vlastnil celé vsi, patrně jen po jednom dvoře v každé z nich. Jak se objevil, tak také zmizel a písemné prameny k této vsi následujících 80 let mlčí.

1397

Aleš z Rýzmběrka, pocházející z Hradeckého kraje, založil s manželkou Eliškou v Janovském kostele nový oltář ke cti p. Marie a sv. Kříže a nadal jej platem 6 kop grošů českých ve Staniměřicích, dvorem s rolemi a dvěma lány lesa poblíž. Ustanovený kaplan byl povinen sloužit čtyři mše, z nichž jednu na hradě Šelmberku a to kdykoliv o to bude požádán.²⁶⁹

Aleš z Rýzmběrka byl tedy donátorem janovského chrámu a jeho rezidenčním sídlem byl hrad Šelmberk. Zápis je zajímavý tím, že vyjmenovává několik lidí ze Staniměřic. Osedlé poddané známe křestními jmény: Staněk, Havel, Zdeněk, Mikoláš, Přibík a Domek.

1407

Aleš z Rýzmběrka přebýval na hradě Šelmberku a k oltáři podával nového kněze.²⁷⁰

1408

Aleš z Rýzmběrka prodal tomuto oltářníku 45 grošů platu ve Staniměřicích.²⁷¹

1409

Aleš z Rýzmběrka přidal oltářníku Janovi 3 kopy grošů platu ve Staniměřicích a Chotěboři.²⁷²

---

²⁶⁷ Sdělil regionální badatel Jan Kubále z Mladé Vožice.

²⁶⁸ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl I., s.47

²⁶⁹ LE VI, s.34-36

²⁷⁰ Tamtéž, s.200

²⁷¹ LE VII, s.

1419

Naposledy se připomíná Aleš z Rýzemberka. Podává kněze do Janova.²⁷³

1431

Staniměřice přecházejí do rukou Mikuláše z Hořic, sídlícím na hradě Šelmberku. Zázpisu se podrobněji věnuji v kapitole o Těchobuzi.

1440

Mikuláš z Hořic prodává půl lánu ve Staniměřicích jakémusi Milšovi.²⁷⁴

Část vsi tvořily od 15. století svobodnické dvory.²⁷⁵

---

²⁷² A. SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království Českého IV, s.223

²⁷³ LC VII, s.283

²⁷⁴ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl II., s.190,

²⁷⁵ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.828

5.12. Těchobuz

Těchobuz je ves ležící v nadmořské výšce 550m. Byla založena v době středověké Kolonizace nejspíše ve 13. století. Název byl vsi dán podle mužského jména Těchobud, osobě jinak nám neznámé a vykládá se jako Těchobudův dvůr.²⁷⁶ Do psané historie Těchobuz vstoupila v roce 1352, tehdy patřila Kunešovi z Těchobuze. Po něm zde vládla jeho vdova Jitka. Roku 1374 držel Těchobuz Vchyna z Pacova, po něm jeho syn Jan.²⁷⁷ Asi nejvíce jsou středověké dějiny této vsi spjaty se jménem Albera z Těchobuze, původně ze Stájic, který Těchobuz koupil někdy po roce 1390 a usadil se na zdejší tvrzi. Albera byl významný a vážený rytíř, literárně vzdělaný a v českých dějinách sehrál důležitou roli. Stál v čele celého kraje kolem Těchobuze, Pacova a Vožice. Těchobuz pod jeho vedením vzkvétala hospodářsky i kulturně. Jako sídlo mocného šlechtice stala se zdejší tvrz jednou z nejvýznamnějších tvrzí v celém kraji. Alberovo panství bylo rozsáhlé, patřil mu hrad Šelmberk, kam přesídlil z Těchobuze, neboť hrad byl přeci jen pohodlnější a v revolučních časech i bezpečnější sídlo. Albera z Těchobuze byl členem Panské jednoty a tudíž nepřítelem krále Václava IV., proti kterému v roce 1399 vystoupil. O šestnáct let později pečetil stížný list proti upálení mistra Jana Husa v Kostnici. Během husitských dob Albera lavíroval mezi tábority a Rožmberky, nakonec se přiklonil ke straně táborské, čímž si uchránil své statky ležící v blízkosti Tábora. Albera z Těchobuze byl již v pokročilejším věku a vojenských akcí se neúčastňoval. Jelikož neměl žádné přímé potomky, snažil se aby jeho zboží Těchobuz a Brandlín zůstalo po jeho smrti příbuzným.²⁷⁸ Během husitské revoluce však značně rozmnožil svůj majetek - dostal se k držení šelmberského panství, které však za několik let prodal.²⁷⁹ Albera z Těchobuze zemřel po roce 1439. K dokreslení představy o historickém vývoji Těchobuze jsou zajímavé i tamní archeologické nálezy. V roce 1919 zde byl náhodou objeven depot 678 kusů stříbrných mincí. Jednalo se o pražské groše českých králů Karla IV. a Václava IV. Bezmála o osmdesát let později byl učiněn další náhodný objev. Při budování dětského bunkru našly děti množství středověké kuchyňské keramiky: pánve, mísy, džbány a dále také nádobkové a reliéfní kachle.²⁸⁰

1352 a 1358

Připomíná se Kuneš z Těchobuze (*Cunssone de Tiechobuz*), purkrabí v Počátkách.²⁸¹

²⁷⁶ KOLEKTIV AUTORŮ, Těchobuz v průběhu století, s.7

²⁷⁷ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.879

²⁷⁸ A. SEDLÁČEK, Hrad, zámky a tvrze království Českého IV, s.223

²⁷⁹ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl II., s.248

²⁸⁰ KOLEKTIV AUTORŮ, Těchobuz v průběhu století, s.9

²⁸¹ J. ZACHOVÁ, Regesta Bohemiae et Moraviae, pars V. 1346-1355, fasc.3 (1350-1352), s.626

1365

Právo podací ke kostelu v Těchobuzi měla Jitka, vdova Konráda, purkrabího v Počátkách.²⁸²
Bezpochyby se jednalo o Konráda, dříve psaného Kuneš.

1374-1377

Těchobuz se nachází v majetku Vchyny z Pacova.²⁸³

1388

O statky Dráchov a Těchobuz byla sepsána svatební smlouva mezi Janem, synem Vchyny z Pacova a poručníky Anny, dcery po zemřelém Příbíkovi z Dráchova. Těchobuz připadla manželům:

Jan z Pacova (Iohannis de Paczow) vyznává, že se svým otcem Vyhynou a svými přáteli prosil Jana z Rožmberka, Mrakše z Petrovic, purkrabího na Příběnicích a Jindřicha z Radostovic, purkrabího na Krumlově, poručníků sirotek Příbíkových z Dráchova a tu pan s poručníky slíbil učiniti a toho sirotka staršího jménem Annu mně dáti. Pokládati mají mi po nich ves Dráchov se všemi platy, dvorem poplužním s popluhy, podacím kostelním a Vchyna otec jeho z Pacova, Jindřich ze Smrčna, purkrabí na Rožmberku, Petr Vojslavický slibují za Jana, že na Annu bude čekati a jí pojme za manželku a proti té vsi Dráchovu manželům ves Těchobuz s dvorem poplužním, dědinu, s tvrzí, platy, podacím, mlýny, rybníky, lesem a v Ručkovících (Růžkovících?) 11 kop platu v desky vložiti mají. Nevěstu má do dvou let Mrakeš chovati. Dáno v Krumlově léta 1388 v pátek před božím křtěním (3. ledna).²⁸⁴

1399

Na Těchobuzi sedí vážený pán Albera z Těchobuze. Drží také hrad Šelmberk a ves Brandlín. Tento významný šlechtic se uvádí mezi členy panské jednoty, která uzavřela od 15. června 1399 do 6. ledna 1400 příměří s králem Václavem IV.²⁸⁵ Na začátku husitské revoluce lavíroval mezi Tábority a Rožmberky. Na tu a tu stranu se přidával vždy podle svého osobního prospěchu. Jako jediného ze šlechticů v tomto kraji jej spatřujeme mezi pečetníky stížného listu české šlechty, kterým protestovala proti upálení mistra Jana Husa. V této době byl Albera již purkrabím na hradě v Příběnicích, který patřil k rožmberské klientele. V letech

---

²⁸² LC Ib, s.61

²⁸³ A. SEDLÁČEK, Hrad, zámky a tvrze království Českého IV, s.216; dále podle patronátů (viz níže v tabulce)

²⁸⁴ PAS, sešit č.112, s.215

²⁸⁵ F. PALACKÝ, Král Václav a jednoty panská od roku 1394 do 1404, AČ I, s.61

1419-1420 Albera působil ve službách mocného velmože Oldřicha z Rožmberka, brzy se však vrátil do tábořského svazu, aby tak uchránil své nové sídlo na Šelmberku.²⁸⁶

1400

Albera z Těchobuze přijal do neděle Jíchu z Prosenic s dětmi a Jarohněva Vejháka z Křečovic bez dětí. Předmětem byly těchobuzský statek s tvrzí a příslušenstvím a poddanské usedlosti v Hlinici.²⁸⁷ Jarohněv však brzy po tomto zápisu zemřel a Albera se zmínil, že Brandlín daruje strýcům svým (tj. Jíchovi) a Těchobuz dá „Hořickému“ (Mikulášovi z Hořic).²⁸⁸

1401

V Popravčí knize pánů z Rožmberka se připomíná Jakeš, pacholek Albera z Těchobuze.²⁸⁹

1404

Albera z Těchobuze získává spolupatronát k filiálnímu kostelu sv. Petra a Pavla v Hoděticích. Dalšími patrony jsou Březovec z Hrádku, Bušek a Wolfram ze Suchdola, Jícha (Jech) z Prosenic a Přibík ze Stájic, pravděpodobně Alberův příbuzný.²⁹⁰

1410-1415

Albera z Těchobuze má stále jeden hlas podací v Hoděticích.²⁹¹

1415

Albera z Těchobuze je poručníkem Jiříkovi, synovi Janka z Chotěmic, který koupil od biskupa Konráda panství červenořečické.²⁹²

1416

Albert z Chotěboře (patrně Albera z Těchobuze) slouží jako purkrabí na Přiběnicích ve službách Jindřicha z Rožmberka a má právo podací k farnímu kostelu ve Zhoři u Pacova.²⁹³

---

²⁸⁶ F. ŠMAHEL, Dějiny Tábora 1/1, s.208

²⁸⁷ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl I., s.585

²⁸⁸ A. SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království Českého IV, s.223

²⁸⁹ A. KALNÝ, J. MÜLLER, Popravčí kniha pánů z Rožmberka, s.39

²⁹⁰ PAS, sešit č.80, s.193

²⁹¹ LC VII, s.12, 77, 146

²⁹² KOLEKTIV AUTORŮ, Těchobuz v průběhu století, s.21

²⁹³ PAS, „Těchobuz 1416,,

1417 (6. ledna)

Albera z Těchobuze, t.č. purkrabí na Příběnicích, svědčí při sporu o mlýn mezi Čěnkem z Vartenberka a opatem treboňského kláštera.²⁹⁴

1417 (30. listopadu)

Albera z Těchobuze, Heřman z Landštejna, Janek z Borotína a Václav z Tučap prodávají pět kop ročního platu v Úlehli za 50 kop grošů českých Petrovi, opatovi z Želivi a jeho konventu do Pelhřimova, dáno v Hořepníku na sv. Ondřeje.²⁹⁵

1419

Albera podává do Těchobuze katolického faráře.²⁹⁶

1422-1424

Albera z Těchobuze slouží na Choustníku.²⁹⁷

1431

Albera z Těchobuze podepisuje postupný list na své zboží Mikulášovi z Hořic. Nový majitel si nechal vklad intabulovat až v roce 1456. Tehdy v deskách dvorských nalézáme zápis, který se týká sporu o statky po zemřelém Alberovi z Těchobuze. Albera před svojí smrtí za dva tisíce kop grošů českých prodal „dědiny své“ v Těchobuzi a Brandlíně Mikulášovi z Hořic. Ten si měl do desek zapsat zmíněnou ves Těchobuz, ale jelikož zemský soud za husitských bouří nezasedal, nemohl tak učinit. Alberovy nedílníci Jícha z Prosenic a Vejnhák z Křečovic byli také již po smrti. Mezitím však král považoval tento případ za odúmrtí a statky se chystal udělit Mikulášovi z Miletínka, část si také nárokoval Soběslav Mrzák. Dvorský soud nakonec rozhodl ve prospěch Mikuláše z Hořic a přiznal mu právo na zboží v Těchobuzi.²⁹⁸ Jeden ze svědků před soudem prohlásil:

„To mi svědomo, že sem býval s nebožcem Albertem z Těchobuze a mnohokrát slýchal jsem od něho i jeho ženy, že zapsal jest starému Vejnhákovi deskami zemskými, ale já neviem co.

Říkal, že Branlín dá strejcóm a Hořickému Těchobuz.“

---

²⁹⁴ PAS, sešit č.72, s.51-52

²⁹⁵ PAS, sešit č.107, s.19

²⁹⁶ LC VII, s.283

²⁹⁷ Tamtéž, s.236

²⁹⁸ G. FRIDRICH, Čtvrtá kniha svolací z let 1453-1480, AČ 37/1, s.691

Mikuláš z Hořic disponoval tedy listem (z diplomatického hlediska se jedná o listinu), kterým hájil své právo na řádně nabyté statky, konkrétně na panství Šelmberské. V něm se mimo jiné praví:

„Já Albera z Těchobuze, vyznávám tiemto listem obecně přede všemi, ktož jej uzrie anebo čísti slyšeti budú, že sem dlužen pravého a spravedlivého dluhu dva tisíce kop grošuov dobrých stříbrných rázu pražského slovutnému panoši Mikulášovi z Hořic a dědicóm jeho. Postoupil jsem jemu moci listu tohoto svých vlastních dědin a zboží dole psaných, totižto v Těchobuzi tvrze, dvoru poplužnieho, vsi celé tudiež i s lidmi, s dvory kmetcími i s platem i s kostelním podacím, ve Zhoři, Vysoké vsi, Číčově, Šelmberku hrad, v Bělči, ve Lhotce Hlásné, ve Lhotě Kandelově a Vilicích (...), což tu mám, v Staniměřicích, vsi celé s dvory kmetcími i s platem, v Janově puoldruhého lánu, v Tomicích, Jelenci, v Chotěboři a v Obráticích, což tu mám, s dědinami, s lukami, lesy (...), tak mocně, jako bych před úředníky zemskými osobně stoje svrchupsané zboží a dědiny mé nadepsaném Mikulášovi jeho dluhu ve dsky zemské vložil a zapsal.“

Albera z Těchobuze vyslovil odůvodněnou obavu, že desky zemské nebudou za jeho života již otevřeny, proto dále uvádí:

*„Pak-li by mne pán buoh neuchoval, takže bych umřel prvé, než by dsky země České řádem odevřeny byly, tak jakož svrchnu psáno jest, tehdy prosím pánův úředníkův zemských, kteří by v ty časy u desk zemských vládli, aby nadepsanému Mikulášovi jeho dědiny a zboží mé v dsky zemské vložili.“*²⁹⁹

K listině, datované k 18. srpnu 1431, přivěsili svoji pečeť urození páni Menhart z Hradce, Mikuláš z Landštejna, slovutný panoše Markvart z Vojslavic a další politicky významní čeští šlechtici, což jen podtrhává význam Alberovy osobnosti.

30. léta 15. století

Těchobuzská tvrz je neobydlená a dále pustne.³⁰⁰

1439

Albera z Těchobuze prodává Oldřichovi z Rožmberka ves Čikvasovice a jakémusi Milšovi půl druhého lánu ve Staniměřicích.³⁰¹ V tomto roce se v písemných pramenech Albera připomíná naposledy. Mezi účastníky sjezdu v Čáslavi roku 1440 jej už nevidíme. Je však

²⁹⁹ G. FRIDRICH, Čtvrtá kniha svolací z let 1453-1480, AČ 37/1, s.693

³⁰⁰ KOLEKTIV AUTORŮ, Těchobuz v průběhu století, s.8

³⁰¹ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl II., s.190 a 248

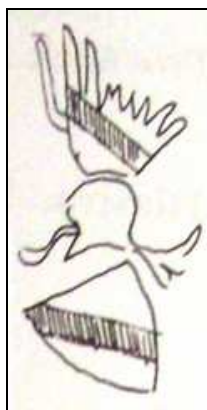
dobře možné, že se sjezdu nezúčastnil z důvodu špatného zdravotního stavu, neboť byl tehdy jistě už starcem.

Od roku 1467 seděl na Těchobuzi Klečka z Těchobuze. Panství odkoupil od Mikuláše z Hořic mladšího. Panství Těchobuz bylo odděleno od Šelmberka.³⁰²

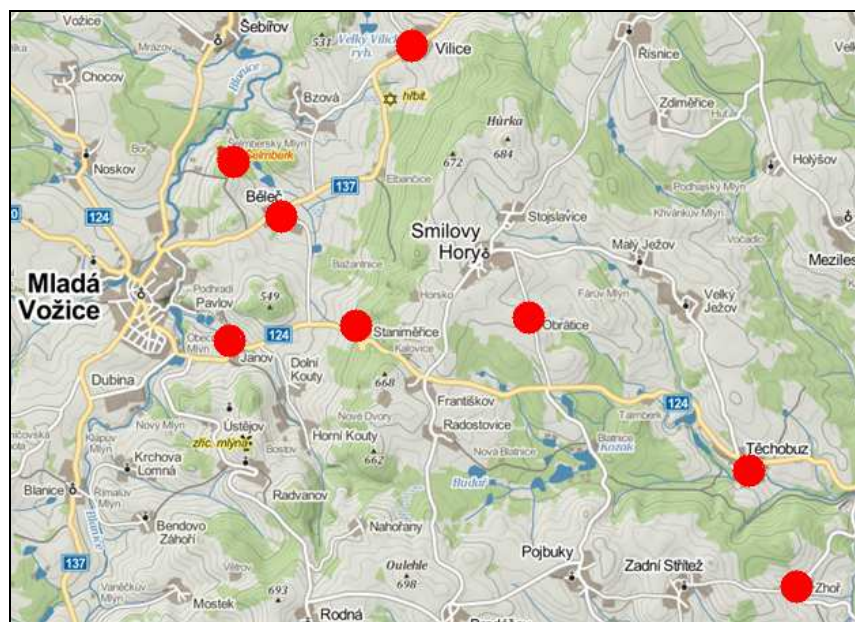
Obr. 18. Pečeť Albery z Těchobuze (1417).

(A. Sedláček, *Atlas erbů a pečeti české a moravské šlechty*, svazek 5, Praha 2003, s.298)

Obr. 19. Erb Albery z Těchobuze (1417).

(A. Sedláček, *Atlas erbů a pečeti české a moravské šlechty*, svazek 3, Praha 2002, s.74)

Obr. 20. Državy Albery z Těchobuze v území k 18. srpnu 1431.

³⁰² KOLEKTIV AUTORŮ, *Těchobuz v průběhu století*, s.13

5.12.1. Kostel sv. Marka

Farní kostel sv. Marka v Těchobuzi, náležející do Chýnovského děkanátu arcijáhenství Bechyňského, je doložen již roku 1365, ačkoliv podle některých historiků můžeme klást jeho původ do doby románské.³⁰³ V roce 1384 je kostel uváděn jako středisko farního obvodu a kolem kostela se rozkládal hřbitov. V období 1348-1405 odváděl kostel vždy 15 grošů českých papežského desátku.³⁰⁴ V době husitské a předhusitské byla farnost spravována nekatolickými duchovními. Po válkách husitských duchovní správa u těchobuzského kostela zanikla a až do roku 1638 není o ní zpráv.³⁰⁵

Záznamy o obsazování těchobuzského benefícia

<i>rok</i>	<i>dosazený farář</i>	<i>odcházející farář</i>	<i>patron farního kostela v Těchobuzi</i>
1358	Miloslav	Blahoň (†)	Konrád z Těchobuze a v Počátkách ³⁰⁶
1365	Duchek z Měšetice	Michek (†)	Jitka, vdova Konráda, purkrabího v Počátkách ³⁰⁷
			Mikuláš z Nedabřehovic
1374	Jan z Hor (Smilových)	Duchek	Vchyna z Pacova, statečný rytíř ³⁰⁸
1377	Vavřinec z Borovska	Jan	Vchyna z Pacova, statečný rytíř ³⁰⁹
1414	Václav z Brazdné	Hynek (†)	Není uveden (veřejné prohlášení) ³¹⁰
1419	Jan, oltářník z Janova	Václav	Albera ze Stojetic alias z Těchobuze ³¹¹

Albera z Těchobuze měl také právo podací k filiálnímu kostelu v Hoděticích (1404-1415) a ke Zhoří u Pacova (asi jen r.1416).³¹² Seznam některých těchobuzských farářů, působících zde v 15. století, uvádí též dochovaný rukopis misálu tohoto kostela. Podchycuje i místa jejich předchozího působení, tak se dovídáme, že kněží sem přicházeli například Miličina, Obrataně, Šebířova, Vožice, Zhoře či dokonce ze vzdálenější farnosti v Sedlčanech. Rukopis také zaznamenává dobrodince kostela z okolních vesnic.³¹³

³⁰³ J. SOUKUP, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese pelhřimovském*, Praha 1903, s.267

³⁰⁴ RDP, s.65

³⁰⁵ KOLEKTIV AUTORŮ, *Těchobuz v průběhu století*, s.21

³⁰⁶ LC Ia, s.37

³⁰⁷ LC Ib, s.61

³⁰⁸ LC III-IV, s.13

³⁰⁹ Tamtéž, s.75

³¹⁰ LC VII, s.127

³¹¹ Tamtéž, s.283

³¹² Viz výše „1410-1415“

³¹³ F. TADRA, *Zápisky o kostele v Těchobuzi, Památky archaeologické a místopisné XII.*, Praha 1884, s.566-567

Obr. 21. Pohled na kostel sv. Marka v Těchobuzi.

(Kolektiv autorů, Těchobuz v průběhu století, Pelhřimov 2009, s.172)

5.13. Ostatní obce ve vymezeném území

V zeměpisném prostoru, kterému se věnuji v této práci se nachází i několik obcí o nichž z pramenů pozdního středověku nemáme mnoho zpráv, nebo se dochovaly pouze střípky, z nichž nelze sestavit ucelený obraz zdejších majetkových vztahů. Jedná se o malé obce a samoty (v závorce u některých uvádím první zmínku podle slovníku Antonína Profouse, případně alternativní názvy³¹⁴):

Blatnice (1488)

Tato dnešní osada náleží k Pojbukám. O její středověké minulosti nemáme mnoho zpráv. V roce 1437 odporují odúmrti po Bohuňkovi z Obratic Vilém, Václav a Štěpán z Blatnice. Zboží získal Přibík Tluksa z Čechtic.³¹⁵ Z časů krále Jiřího z Poděbrad, konkrétně z roku 1463, známe jména majitelů zdejší tvrze, kterými byly Jan z Blatnice a jeho syn Matouš.³¹⁶ Podle Augusta Sedláčka zanikla tvrz někdy před rokem 1495 a místo se „*pustinami Blatnickými*“ nazývalo.³¹⁷

Elbančice (Lbančice, Elvančice)

První zmínka o nich pochází až z roku 1530³¹⁸

Františkov (1790)

Část obce Smilovy Hory.

Horní a Dolní Kouty (1318)

Tyto malé obce přísluší do katastrálního území Janov u Mladé Vožice. Roku 1318 se připomíná Jaroslav z Kouta, který „vylovil rybník“ Vilémovi z Vožice a v Janově mu vzal koně a oblečení.³¹⁹ Z roku 1394 máme zprávu o vladykovi Olbramovi z Kúta, který daroval tamní poplužní dvůr manželce Jitce.³²⁰ Polovinu tohoto dvora, společně s dvorem kmetským v nedalekých Kalovicích, držel v roce 1486 jistý dědiník, otec Anny z Dolních Koutů.³²¹ V 16. století zde byly dědičné statky, ves patřila k panství šelmberskému.

³¹⁴ A. PROFOUS, Místní jména v Čechách - Jejich vznik, původní význam a změny, I-IV, Praha 1947-1957

³¹⁵ G. FRIDRICH, Druhá kniha svolací z let 1411-1448, AČ 36, s.371

³¹⁶ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl I., s.194

³¹⁷ A. SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království Českého IV, s.244

³¹⁸ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.187

³¹⁹ A. SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království Českého IV, s.229

³²⁰ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl I., s.554

³²¹ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl II., s.415

Horsko (Holé Vrchy)

Osada, část obce Smilovy Hory.

Kalovice (1486)

Leží na Bělečském potoce, část obce Smilovy Hory.

Nahořany (1318)

Část obce Rodná. Z roku 1394 máme zprávu, že jeden lán rolí zde drží Uzidil z Pohnání (*Vzidyl de Pohannye*) erbu lilie. Po jeho smrti tento lán připadl na krále.³²²

Obrátice (1431)

V roce 1431 je v držení Mikuláš z Hořic.³²³ O sedm let později byla ve Vožici svolána odúmrť po zemřelém Bohuňkovi z Obrátic (*„In villa Obralticzich“*). Zboží obdržel Přibík Tluksa, který jej záhy prodal Maršonovi z Obrátic.³²⁴

Pavlov (1390)

Je dnes součástí města Mladá Vožice. Nejstarší písemné zprávy jsou spojeny s církevním prostředním, v roce 1390 se zde připomíná Vilém z Pavlova neb z Blanice, který je společně s Hynkem Tluksou z Čechtice patronem kostela v Čechtích.³²⁵ Patrně se jednalo o předka vladcké rodiny Blanických z Blanice. Vilém se dostal v držení této vsi, tehdy zvané Pavlova hora, od Přibyslava ze Šelmberka.³²⁶

Ve stejném roce je Kouřimi svolána odúmrť v Pavlově u Vožice po Bohuňkovi a jeho dceři Bonce odtud. Zboží obdržel Mareš z Branišovic.³²⁷ Jakéhosi Beneše z Pavlova, kraje Čáslavského, nacházíme mezi účastníky Čáslavského sjezdu v roce 1440.³²⁸

Řisnice (1457)

Ves bývala rozdělena na menší statky a v písemných pramenech se oproti okolním vesnicím připomíná až relativně pozdě. Roku 1457 se po ní psal Čeněk, purkmistr v Rokycanech.³²⁹

---

³²² G. FRIDRICH, První kniha svolací z let 1380-1394, AČ 31, s.115

³²³ J. EMLER, Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, díl II., s.248

³²⁴ G. FRIDRICH, Druhá kniha svolací z let 1411-1448, AČ 36, s.372

³²⁵ LC V, s.37

³²⁶ A. SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království Českého IV, s.230

³²⁷ G. FRIDRICH, První kniha svolací z let 1380-1394, AČ 31, s.324

³²⁸ F. PALACKÝ, Sněmovní věci české od r.1440 do 1446, AČ I, s.257

³²⁹ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, str.765

V erbu měl bílou ruku držící světlý meč ve zlatém štítu. Podle Augusta Sedláčka žil ještě v roce 1486.³³⁰

Stojslavice (1320)

Jsou částí Smilových Hor. Zápisů v pramenech existuje relativně málo. Ves byla rozdělená od 14. století na drobné statky.³³¹ Roku 1395 se po Stojislavicích píše Beneš, který prodává kmecí dvůr, rybník s rolí, lukami a lesy Ješkovi ze Stojslavic.³³² Beneš ze Stojslavic připomíná se ještě v roce 1401 v Řečici (Červené) jako rukojmí (tj. dává záruku) u prodeji platu na vsi Radějově Petra z Konipasu.³³³ Roku 1437 známe Macha ze Stojslavic, který nárokuje lán v Mezilesí po zemřelém Petrovi Svatochovi.³³⁴ Ve stejném roce zemřel Vanczek (Wanczek) ze Stojslavic a jeho dvůr poplužní připadl na krále, který jej, prostřednictvím svého prokurátora Viléma ze Žlutic, postoupil Litmírovi z Lažic.³³⁵

Ústějov (Ústojov, Aušť, 1318)

Z Ústějova se psal Bech, farář v Hošticích (1377-1396).³³⁶

Zdiměřice (1459)

Nejstarší zmínka o vsi pochází z roku 1395, kdy zdejší poplužní dvůr držel Buzek ze Zdiměřic. Další zmínka se váže k roku 1454. Tehdy bez dědiců zemřel Zdeněk Noha a jeho dvory připadly na krále Ladislava I. Panovník je záhy daroval výprosníku Vikéři z Lazce.³³⁷ V roce 1459 zde proběhla odúmrť po Kašparovi z Tábora. Jeho zboží získal za věrné služby Erasmus z Mezilesí. Proti tomu se však postavila Kašparova vdova Dorota a nárok na dědictví uplatnili také Říha a Jan z Ježova.³³⁸

Žádné z výše uvedených vsí nebyly ve sledované době klášterním zbožím.³³⁹

---

³³⁰ PAS, „Řísnice 1470“

³³¹ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník království českého, Praha 1998, s.832

³³² G. FRIDRICH, Druhá kniha provolací z let 1395-1410, AČ 35, s.273 a s.884

³³³ F. PALACKÝ, Paběrky písemností rozličných, AČ VI, Praha 1872, s.5

³³⁴ G. FRIDRICH, Druhá kniha provolací z let 1411-1448, AČ 36, s.369

³³⁵ Tamtéž, s.365

³³⁶ PAS, „Ústějov 1377“

³³⁷ G. FRIDRICH, Čtvrtá kniha provolací z let 1453-1480, AČ 37/1, s.669-670 *též* DZ pohořelé I, s.557

³³⁸ Tamtéž, s.750

³³⁹ J. EMLER, Deset urbářů českých z doby před válkami husitskými, Praha 1881

6. VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH INFORMACÍ

Tabulka I. - majitelé významných sídel (hrad, tvrz) a celých vesnic.³⁴⁰

Tučným písmem jsou zvýrazněni dva největší pozemkoví vlastníci.

<i>majitel</i>	<i>stav</i>	<i>obec</i>	<i>období</i>	<i>poznámka</i>
Karel IV.	K	Vožice, Janov	1352-1357	
Mikuláš z Vožice st. ?	N		1358	
Litold z Landštejna	V (Vítkovci)		1367-1377	1369 má podací k farnímu kostelu v Kamberku
Mikuláš z Vožice ml. ?	N		1377-1383	
Purkart Strnad z Janovic (nejvyšší dvorský sudí 1390-1395) (nejvyšší purkrabí pražský 1394-1395)	N (Janovici)		1390-1397	
Zikmund Huler z Orlíku (královský podkomoří 1387-1402)	M		1397-1403	
Ondřej Huler z Orlíku (královský podkomoří)	M		1403-1409	
Mikuláš z Okoře (nejvyšší písař 1409-1415)	M		1409-1412	Píše se též z Prahy, z Vožice, z Egenberku
Anselm z Ronova a synové	V (Ronovci)		1412-1434	
Čeněk z Klinštejna a na Polance	V (Ronovci)		1434-1439	Dílem s Mikulášem z Čestic
Mikuláš z Čestic	NV		1434-1439	Dílem s Čeněkem z Klinštejna
Oldřich Močihub z Kralovic	NR		1440-1442	Dílem do r.1442 s Mikulášem Trčkou z Lípy
Mikuláš Trčka z Lípy	NR		1440-1453	Dílem do r.1442 s Oldřichem Močihubem z Kralovic
Trčkové z Lípy	N		1442-1548	
Šelmberkové	V (Buzici)	Běleč	1318-1397	1359-1407 mají podací k farnímu kostelu v Načeradci
Aleš z Rýzmborka (Risenberka)	V (Drslavici)		1397-1419	
Albera z Těchobuze	NR		1419-1431	
Mikuláš z Hořic st. ³⁴¹	N		1431-1465	
Vilém z Blatnice	N	Blatnice	1437	Píše se po Blatnici
Václav z Blatnice	N		1437	Píše se po Blatnici

³⁴⁰ Není tomu tak ve všech případech, z pramenů je mnohdy obtížné zjistit. Tak např. v Obráticích byl dvůr, který nepatřil Mikulášovi z Hořic.

³⁴¹ V případě Mikuláše z Hořic st. usuzuji, že vlastnil tyto statky do r.1465 kdy se připomíná se synem Mikulášem ml.

Štěpán z Blatnice	N		1437	Píše se po Blatnici
Jindřich z Radostovic (purkrabí na Krumlově)	NV	Bradáčov	1382	
Petr z Křížova	N		1382	Dílem s matkou Ozanou z Radostovic
Ozana z Radostovic	N		1382	Dílem se synem Petrem z Křížova
Racek z Bradáčkova	N		1393-1412	
Držek z Bradáčkova	N		1412	
Sulek z Holýšova	N	Holýšov	1380	
Václav z Holýšova	N		1419	
Kateřina z Holýšova	N		1440	
Chval z Pohnání	N		1454-1455	
Otík z Vřesovic	NV	Ježov	1436-1454	
Milota z Chřenovic a Kamberka (člen husitské zemské vlády)	NR		1454	Má podací ke kostelům ve Chřenovicích a Třebetíně
Albera z Těchobuze	NR	Obrátice	1419-1431	
Mikuláš z Hořic st.	N		1431-1465	
Vilém z Blanice	NV	Pavlov	1390	Má podací ke kostelu v Čechticích.
Václav IV.	K	Pojbuky	(1378-1399)	De facto skutečný majitel
Jindřich z Pojbuk	N		1382	
Petr z Křížova	N		1382	Dílem s matkou Ozanou z Radostovic
Ozana z Radostovic	N		1382	Dílem se synem Petrem z Křížova
Fricek z Pojbuk (služebník král. komory)	N		1399	
Václav z Pojbuk	NV		1398	
Hanuš z Pojbuk	N		1409	
Jindřich z Radostovic	NV	Radostovice	1371-1402	
Václav z Radostovic	NV		1371-1408	
Jan z Radostovic	NV		1437-1452	
Litvín z Radvanova	NP	Radvanov	1430-1448	
Čeněk z Řisnice (rokycanský purkmistr)	NR	Řisnice	1457	
Oldřich Korec z Heřmanic	N	Smilovy Hory	1363	
Bernard z Hor	N		1363-1394	Syn Oldřicha Korce
Miroslav z Hor	N		1363-1380	Bratr Bernarda
Dobrman Bernard z Hor	N		1405-1414	
Bušek z Noskova neb z Petrovic	N		1415	Podle A.Sedláčka potomci Oldřicha Korce
Jan Měděnec z Ratibořic	N			
		Staniměřice		
Aleš z Rýzmběrka	V		1397-1419	

	(Drslavici)			
Albera z Těchobuze	NR		1419-1431	
Mikuláš z Hořic st.	N		1431-1465	
Kuneš z Těchobuze (purkrabí v Počátkách)	N	Těchobuz	1352-1358	
Jitka, vdova po Kunešovi	N		1365	
Vchyna z Pacova	NV		1374-1377	
Jan, syn Vchyny z Pacova	NV		1388	
Albera z Těchobuze ³⁴²	NR		1390-1431	1410 má podací ke kostelu v Hoděticích
Mikuláš z Hořic st.	N		1431-1465	
Klečka z Těchobuze	N		1467	

Legenda

D – stav duchovní

K - panovnická dynastie

M - stav městský

N - nižší šlechta (blíže nespecifikováno)

NP - panoše

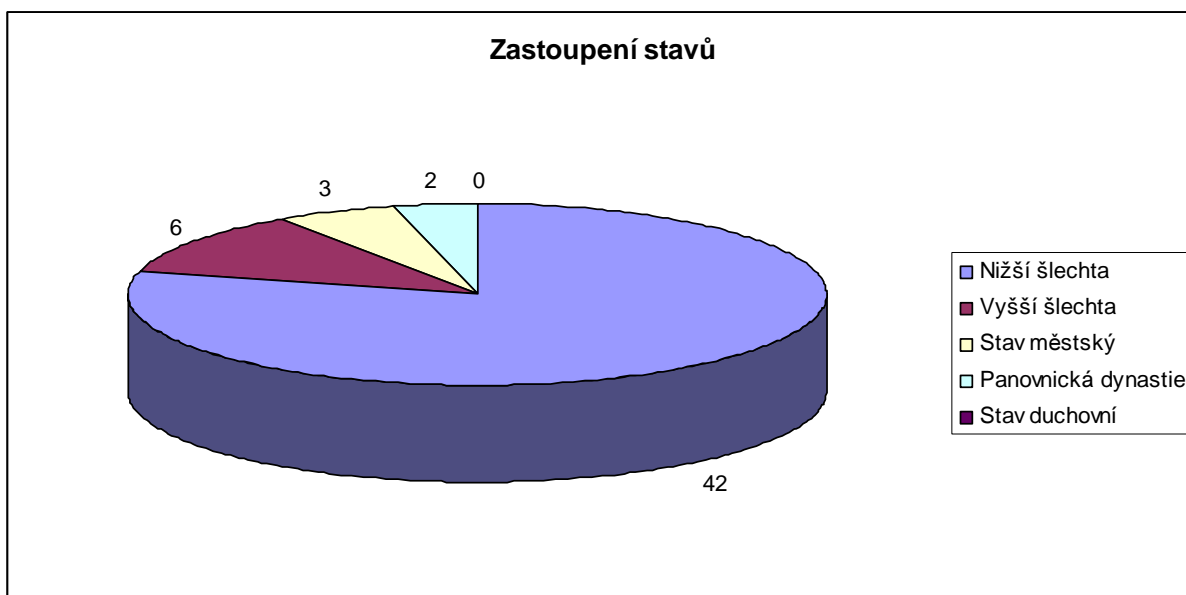
NR - rytíř

NV - vladyka

V – stav panský

³⁴² Tvrz v Těchobuzi měl v neděli s Jíchou z Prosenic a Jarohněvem Vejhákem z Křečovic.

Grafy k tabulce I.

Tabulka II. – majitelé poplužních a kmetských dvorů

Pokud není uvedeno jinak, jedná se patrně o zemany a svobodníky. Bližší identifikace těchto osob není z dostupných pramenů možná.

<i>majitel</i>	<i>stav</i>	<i>obec</i>	<i>dvůr č.</i>	<i>rok</i>	<i>poznámka</i>
Vilém z Blatnice		Blatnice	1.	1437	Píší se po Blatnici
Václav z Blatnice					
Štěpán z Blatnice					
Ondřej z Holýšova		Holýšov	1.	1455	Poplužní dvůr koupil asi od Chvala z Pohnání
Šimon z Ježova		Ježov	1.	1382	Odúmrť
Jenec z Janovic	NV			1382	Výprosník/nový majitel
Běta z Ježova			2.	1393	Odúmrť
Purkart Strnad z Janovic (nejv. dvorský sudí) (nejv. purkrabí pražský)				1393	Výprosník
Zdeněk (kaplan Purkarta Strnada)	D			1393	Nový majitel
Ctibor a Šilhan (služebníci královského hofmistra)				1400	Nový majitel
Aněžka z Ježova			3.	1399	Odúmrť
Bušek z Noskova neb z Petrovic				1399	Výprosník/nový majitel
Markéta z Ježova			4.	1432	Vdova Mikše z Černé
Olbram z Kout				1394	Dar manželce Jitce
Jitka z Kout		Kouty	1.	1394	Nový majitel
Bohuněk z Obrátic		Obrátice	1.	1438	Odúmrť
Přibík Tluksa z Čechtice neb z Kamene (hejtman husitského vojska)				1438	Výprosník
Maršon z Obrátic				1438	Nový majitel
Bohuněk z Pavlova		Pavlov	1.	1390	Odúmrť
Mareš z Branišovic				1390	Výprosník/nový majitel
Macek z Pojbuk		Pojbuky	1.	1409	Odúmrť
Zdeněk z Hlinice				1409	Výprosník/nový majitel
Jan z Radvanova		Radvanov	1.	1399	Odúmrť
Vilém z Jiví				1399	Výprosník/nový majitel
Předslav z Radvanova			2.	1400	Odúmrť
Šimon z Radvanova (prokurátor)				1408	Není jasné zdali držel dvůr
Heřman z Hor		Smilovy Hory	1.	1389	Prodej
Bohuněk z Hor neb Beneš z Jivé				1389	Nový majitel (do r.1394)

Beneš ze Stojslavic		Stojslavice	1.	1395	Prodej
Ješek ze Stojslavic				1395	Nový majitel
Vancek ze Stojslavic				1437	Odúmrť
Vilém ze Žlutic (královský prokurátor)				1437	Výprosník
Litmír z Lažic				1437	Nový majitel
Buzek ze Zdiměřic		Zdiměřice	1.	1395	Odúmrť
Jindřich z Hradce	V (Vítkovci)			1395	Výprosník
Chval ze Chmelné (purkrabí Oldřicha z Rožmberka) (hejtman katolického vojska)	NV			1395	Nový majitel
Zdeněk Noha ze Zdiměřic			2.	1454	Odúmrť
Vikář z Lazce (Lazce)				1454	Výprosník/nový majitel
Kašpar z Tábora			3. ?	1459	Odúmrť
Erasmus z Mezilesí				1459	Výprosník/nový majitel

Poznámka k terminologii nižší šlechty

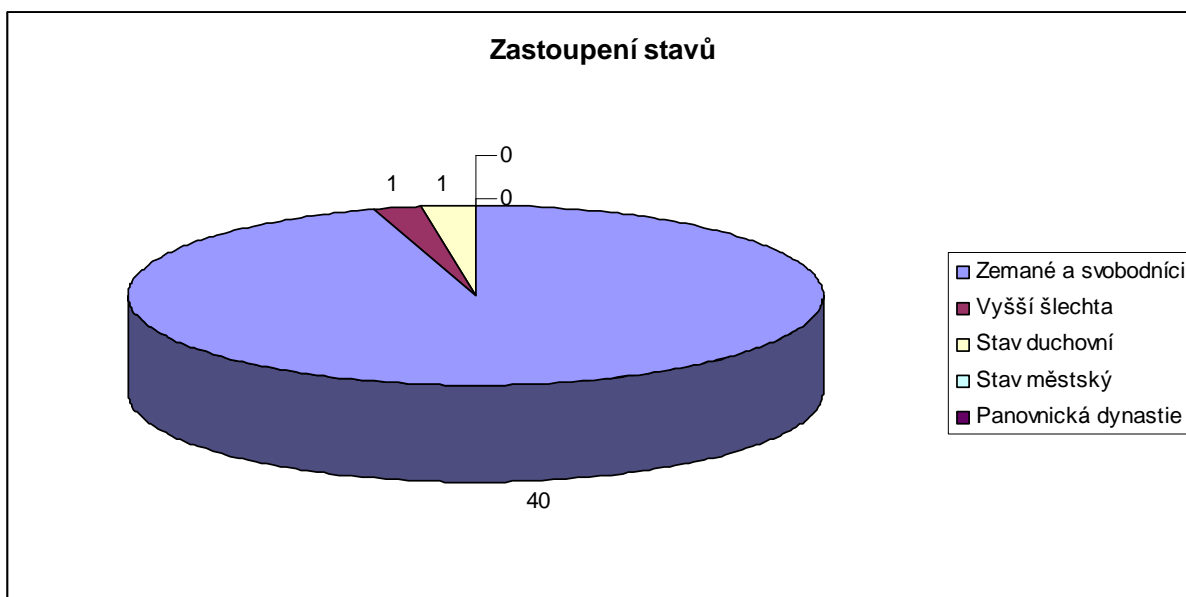
Pojmem „vladyka“ ve středověku rozumíme šlechtice bez rytířské hodnosti, bez hradů a tvrzí. Pověštinou sídlil na dvorech a měl několik málo poddaných. Vladykové mohli z pověření nižší šlechty zastávat úřady v krajích (např. ve funkci hejtmanů), zatímco rytíři mohli pomýšlet i na službu v ústředních zemských a královských úřadech. Uvnitř nižší šlechty patřil tedy vladyka mezi méně zámožnou a méně mocnou skupinu než rytíři. V hierarchii stál za rytířem a zemanem, ale před panošem. Početně bylo vladyků více než rytířů.³⁴³

Nelze se však s jistotou spoléhat na jednotlivé termíny, neboť u soudu zemského byl pojem „vladyka“ v podstatě označením příslušníka nižší šlechty a synonymem pro rytíře. Josef Macek nás o tom dále zpravuje: „V politickém a v hospodářském životě jsou drobní šlechtici titulováni jako panoši a rytíři, jakmile však reprezentují celek nižší šlechty a zastávají funkci přisedícího na zemském soudě, jsou to vladykové.“³⁴⁴

³⁴³ J. MACEK, Česká středověká šlechta, Praha 1996, s.85-86

³⁴⁴ Tamtéž, s.83

Graf k tabulce II.

Poznatek

Z tabulky č.II. vyplývá, že se ve výše uvedených vsích nacházelo několik poplužních a kmetcích dvorů³⁴⁵ a to v drtivě většině v držení drobné zemanské šlechty a svobodníků. Zpravidla se jednalo o lenní vztah, kdy po smrti hospodáře jeho statky připadly na krále a ten je záhy udělil svým oblíbeným služebníkům, kteří si majetek "vyprosili". Výprosník poté své čerstvě nabyté nemovitosti prodal dále, nebo si je ponechal na určitou dobu.

Z řad vysoké šlechty nalézáme zde pouze pána Jindřicha z Hradce, který získal odúmrtí poplužní dvůr ve Zdiměřicích, ale dlouho si jej nepodržel. Dvůr brzy postoupil bojovnému šlechtici Chvalovi ze Chmelné, stojícím v husitské revoluci na katolické straně.

U všech sledovaných sídel je nápadná absence duchovního stavu, nepočítáme-li osobu kaplana Zdeňka, jemuž své zboží postoupil vožický pán Purkart Strnad z Janovic.

³⁴⁵ Neb selských, které mohla šlechta vlastnit i s poddanými.

7. ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažil zpracovat šlechtu na Podblanicku v pozdním středověku v rozmezí od poloviny 14. do poloviny 15. století. Podrobně jsem zmapoval jeho jižní část zvanou Mladovožicko.

Po pečlivém studiu příslušných relevantních pramenů a literatury jsem došel ke zjištění, že většina mladovožických sídel byla ve vymezeném období v majetku nižší šlechty. Nejen během období husitských bouří docházelo ve sledované oblasti k majetkovým změnám.

Král

Z pramenů rovněž vyplývá poznatek, že většina statků se nacházela v držení spíše odpůrců radikálních husitů, což je i pochopitelné vzhledem k faktu, že zdejší zboží uděloval v rámci odúmrtního práva český král svým věrným úředníkům a různým osobám těšícím se jeho přízni. Zpravidla tak činil za „věrné služby a zásluhy.“ Prostřednictvím těchto osob zde uplatňoval svůj nevelký vliv. Komorní zboží se zde tedy nenacházelo, nepočítáme-li ves Pojbuky v majetku krále Václava IV., kterou ovšem tento Lucemburk uděloval a propůjčoval dle své libosti a zejména pak městečko a hrad Vožici, rovněž neustále zastavované. Mezi milce tohoto panovníka můžeme počítat v podstatě všechny zástavní držitele vožického hradu, např. králi oddaného rytíře Purkarta Strnada z Janovic († 1397). Král Václav IV. zastavil Vožici celkem třikrát (v letech 1397-1409) příslušníkovi městského stavu, což podporuje fakt, že se tento panovník rád obklopoval členy nižší šlechty a měšťanstva. Z hlediska funkce zástavních držitelů Vožice za vlády tohoto Lucemburka spatřujeme mezi nimi například nejvyššího dvorského sudího, nejvyššího purkrabí pražského, nejvyššího písaře království českého a dva královské podkomoří.

Šlechta

Zájmy mocného pána Oldřicha z Rožmberka zde nepochybně zastupovali někteří jeho služebníci z řad nižší šlechty, jmenovitě Jindřich z Radostovic († po 1402) a Chval ze Chmelného († po 1446). Movitější šlechtici typu Albery z Těchobuze († po 1439) se přidávali na tu a tu stranu podle vlastního prospěchu, resp. strachu o svůj majetek. Právě Albera, stojící v pohnuté době husitské revoluce převážně na katolické straně, výrazně rozmnožil svůj majetek. Svě na místní poměry rozsáhlé državy, mezi které patřilo celkem osm vsí, hrad Šelmberk a tvrz v Těchobuzi na sklonku svého života přepsal na Mikuláše z Hořic, který si majetek podržel až do jagellonských časů.

Největší majetek ve svých rukou koncentrovaly panské rody držící Vožické a Šelmberské panství, které měly jistě i největší vliv na dění v oblasti. Ve sledovaném období se prvně jednalo o pány ze Šelmberka, větev Buziců. Po nich pánů z Rýzemberka, kteří odvozovali svůj původ od starobylého rodu Drslaviců. O jednotlivé poplužní dvory a drobné statky vysoká šlechta nejevila zájem, jak dokládají provolané odúmrťe. Pokud se již dostali k držení takového zboží, prodali nebo darovali je dál, jak tomu dosvědčuje případ pana Jindřicha z Hradce, jenž roku 1395 získal poplužní dvůr ve Zdiměřicích a obratem jej postoupil vladykovi ze Chmelné.

Vcelku je možno říci, že převážná většina zde usedlé šlechty byla relativně nemajetná a nelze s jistotou tvrdit, že by se během vypjaté revoluční doby výrazně obohatila či naopak upadla do chudoby. Většinou hospodařila na dvorci, jediném svém majetku. Jak často docházelo ke vlastnickým změnám na tomto zboží nelze přesněji odhadnout. Autor se pokusil o určitý odhad v případech větších statků, kde bylo možné z pramenů vysledovat návaznost na předchozího vlastníka. V sedmi případech majitel prodal své statky do 5 let. V dalších sedmi případech si je podržel po dobu 6-10 let. Jedenáctkrát došlo k prodeji statků za 11-19 let a čtrnáct nemovitostí změnilo svého majitele až po více jak 20 letech. Ve 24 případech nelze vyslovit žádný podobný závěr, neboť příslušný šlechtic se v pramenech objevuje jen krátce a rychle mizí bez jakýchkoliv bližších informací.

Z důvodů problematiky přízvisek a nejasných predikátů můžeme v mnoha případech definovat příbuzenské vztahy a genealogické souvislosti jednotlivých rodin jen s velkými obtížemi. Prameny tohoto období málokdy uvádí bližší označení šlechtice. Bývá proto často problém rozlišit zemana od svobodníka či vladyky.

Zajímavým poznatkem bylo zjištění, že ne vždy si dotyční vlastníci pojistili svůj majetek (např. přijetím příbuzného do nedílného společenství), aby po jejich smrti zbytečně nepřípadl na krále. Můžeme tak usuzovat ze dvanácti provolaných odúmrťí, jejich předmětem bylo právě takové zboží. Ze zápisů v knihách provolacích desek dvorských však vyplývá, že zemřelý hospodář měl v mnoha případech nějaké pozůstalé příbuzné (a také různé věřitele), kteří se nejednou přihlásili o svůj nárok na dědický podíl nebo pohledávku a vznesli tedy námitku proti odúmrtnímu řízení. Ke dvorskému soudu v Praze se mohli dostavit s písemným svěděctvím o jejich právu, tedy nějakou dosvědčující listinou, nebo bylo zapotřebí také orálního svěděctví pamětníků.

V případě nejdelší souvislé držby nemovitosti se ze všech sledovaných obcí odlišuje ves Radostovice, kterážto byla s nejvyšší pravděpodobností v majetku jedné rodiny po dobu zhruba 150 let (1371-1523). Můžeme v tomto případě hovořit o nepřetržité vlastnické

kontinuitě v rámci jedné rodiny. Vladykové z Radostovic si své zboží podrželi i přes bouřlivé husitské období, možná i z důvodu, že stáli na straně lipanských vítězů.

Církev

Poněkud překvapivě se zde nesetkáváme s klášterním zbožím. Pokud jde o církevní benefícia a jejich obsazování, dělo se tak nejčastěji z důvodu výměny farářů a nebo z příčiny úmrtí stávajícího duchovního. V prvním případě mohla být motivem odchodu kněze výnosnější prebenda nebo snad i vůle patrona kostela, jelikož janovský farář Přibyslav odchází právě v době, kdy patronátní právo přechází na nového majitele vožického panství.

V této záležitosti bylo neméně zajímavé zjištění, že k farnímu kostelu ve Smilových Horách potvrzoval navrženého kněze vyšehradský kanovník Václav Dobrman z Hor, který byl blízkým příbuzným patronů tohoto kostela. Ne vždy měl kostel jediného patrona. Mohlo jich být i více, pak bylo zapotřebí společného konsenzu, jak to dokazuje situace opět ve Smilových Horách, kde se o podací ke zdejšímu farnímu kostelu dělilo více osob. Kněze sem v období 1363-1374 podávali tři bratři z vladyckého stavu a držitelé vsi toho jména. Dva patrony měl tento kostel v letech 1380, 1405 a 1415. V naprosté většině měly kostely v dotčeném území patrona jediného. Situace ve Smilových Horách je odlišná pravděpodobně z důvodu jediné rodiny, rozvětvené již ve více generacích, která tuto obec s podacím držela minimálně po dobu padesáti let (1363-1415).

S královským patronátem se zde setkáváme třikrát. Jak již bylo výše řečeno, český král byl majitelem Vožice, kterou často zastavoval. V roce 1355 dosazoval kněze k farnímu kostelu ve Vožici král Karel IV. O pět let později dosadil tento panovník kněze k farnímu kostelu v Janově. Nový duchovní dříve působil u kostela sv. Jiří na Pražském hradě. Patronátní právo ke kostelu v Janově uplatnil roku 1369 též jeho syn, český král Václav IV.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Prameny nevydané

- Pozůstalost Augusta Sedláčka, Historický ústav akademie věd České republiky
- Archivní sbírka Historica Třeboň, Státní oblastní archiv v Třeboni

Prameny vydané

- EMLER, Josef - TINGL, František Antonín (ed.): Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim I.-X., Praha 1865-1889
- BOROVIČ, Klement – PODLAHA, Antonín - PELIKÁN, Josef – PÁTKOVÁ, Hana (ed.): Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. I.-VII., Praha 1873-2002
- FRIDRICH, Gustav (ed.): Desky dvorské království českého. Knihy provolací 1-4. Archiv český XXXI., XXXV., XXXVI., XXXVII/1-2, Praha 1921-1941
- FRIDRICH, Gustav (ed.): Desky dvorské království českého, díl VII., první kniha půhonná z let 1383-1407, Praha 1929
- HLAVÁČEK, Ivan –HLEDÍKOVÁ, Zdeňka (ed.): Protocollum visitationis archidiaconatus Pragensis annis 1379–1382 per Paulum de Janowicz archidiaconum Pragensem factae, Praha 1973.
- JIREČEK, Hermenegild (ed.): M. Viktorina ze Všehrd o právních země České knihy devatery, Praha 1874
- EMLER, Josef (ed.): Pozůstatky desk zemských království Českého r.1541 pohořelých, I.-II., Praha 1870-1872
- KOPIČKOVÁ, Božena (ed.): Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, Venc IV. 1378-1419, tomus III., Praha 1977
- PALACKÝ, František (ed.): Král Václav a jednota panská od roku 1394 do 1404, In: Archiv český I., Praha 1840, s.52-68
- PALACKÝ, František (ed.): Majestas Carolina, In: Archiv český III., Praha 1844, s.65-180
- PALACKÝ, František (ed.): Registra zápisův královských i obecných r.1453 a 1454 sepsaná, In: Archiv český I., Praha 1840, s.493-547
- PALACKÝ, František (ed.): Sněmovní věci české od r.1440 do 1446, In: Archiv český I., Praha 1840, s.245-296

- PALACKÝ, František (ed.): Staré zápisy rodu Šternberského od roku 1386 do 1432, In: Archiv český I., Praha 1840, s.138-158
- PALACKÝ, František (ed.): Výtahy z listin rozličných od r.1371 do 1471, In: Archiv český III., Praha 1844, s.465-579
- PALACKÝ, František (ed.): Zápisy pražské obecní od roku 1401 do 1430, In: Archiv český IV., Praha 1846, s.341-385
- RYNEŠOVÁ, Blažena (ed.): Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, svazek I. (1418-1437), Praha 1929
- TADRA, Ferdinand (ed.): Soudní akta konsistoře pražské I.-VII., Praha 1893-1901
- TOMEK, Václav Vladivoj (ed.): Registra decimarum papalium čili registra desátků papežských z diecéze pražské, Praha 1873.
- ZACHOVÁ, Jana (ed.): Regesta Bohemiae et Moraviae, pars V. 1346-1355, fasc. 3 (1350-1352), Praha 2000

Literatura

- BOBKOVÁ-BARTLOVÁ, Lenka: Velké dějiny zemí Koruny české, sv.4b, Praha 2003
- ČORNEJ, Petr: Velké dějiny zemí Koruny české, sv.5, Praha 2000
- ERŠIL, Jaroslav – PRAŽÁK, Jiří: Archiv pražské metropolitní kapituly, díl 2, Katalog listin a listů z let 1420-1561, Praha 1986
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost, Praha 2007.
- HOLEJŠOVSKÝ, Vlastimil: Svobodníci v Holýšově, Praha 1942
- Kolektiv autorů: Ottův slovník naučný, XIII., Jana-Kartas, Praha 1898
- Kolektiv autorů: Těchobuz v průběhu století, Pelhřimov 2009
- KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 4.díl Ml – Pan, Praha 2001
- KYBAL, Vlastimil: M. Matěj z Janova. Jeho život, spisy a učení. Praha 1905
- MACEK, Josef: Česká středověká šlechta, Praha 1996
- PETRÁŇ, Josef a kolektiv: Benešovsko, Podblanicko, Praha 1985
- POLÍVKA, Miloslav: Mikuláš z Husí a nižší šlechta v počátcích husitské revoluci, Praha 1982
- PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny. Díly I.-IV., Praha 1947-1957
- SEDLÁČEK, August: Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty 1-5, Praha 2002-2003

- SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze království českého, IV. - Vysočina Táborská, Praha 1885
- SEDLÁČEK, August: Minulost města Mladé Vožice, Praha 2003
- SEDLÁČEK, August: Místopisný slovník historický Království českého, Praha 1998.
- SEDLÁČEK, August: Zbytky register králův římských a českých z let 1361-1480, Praha 1914
- SOUKUP, Josef: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese pelhřimovském, Praha 1903
- ŠMAHEL, František: Dějiny Tábora 1/1, České Budějovice 1988
- ŠMAHEL, František: Husitská revoluce, 1., Doba vymknutá z kloubů, Praha 1995
- ŠMAHEL, František: Husitská revoluce, 3., Kronika válečných let, Praha 1996
- ŠMILAUER, František: Osídlení Čech ve světle místních jmen, Praha 1960
- MARTÍNEK, Zdeněk - ZEMAN, František: Lukavec v proměnách století, Pelhřimov 2002
- KALNÝ, Adolf – MÜLLER, Jiří: Popravčí kniha pánů z Rožmberka, Třeboň 1993
- BENEŠ, František - BERÁNEK, Karel: Soupis česky psaných listin do roku 1526, díl 1., Originály listin, sv. 1/1 a 1/2, 1378-1471, Praha 1974

Odborné články a periodika

- BURDOVÁ, Pavla: Desky zemské Království českého, SÚA, Praha 1990
- BURDOVÁ, Pavla: Desky dvorské. PAGINAE HISTORIAE, SÚA 2/1994, s.5-19
- BURDOVÁ, Pavla: Rejstřík k deskám zemským, díl I. – Obnovené vklady po požáru desk 1541, svazek I., SÚA 1977
- BŮŽEK, Václav: Majetkové rozvrstvení stavů Bechyňského kraje v letech 1523-1557 (Edice berního rejstříku Bechyňska z r.1523). Hospodářské dějiny č.13, 1985, s.65-87
- JENŠÍKOVÁ, Jana: Jenšíkové z Ježova. Heraldika: bulletin pro základní vědy historické, VI/1973, č.4, s.49-55
- KAVKA, František: Hrady a jejich význam v skladbě české předhusitské šlechty (1300-1419). Situace na středním Povltaví a dolním Posázaví. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 26, 1985, s.130-162
- NOVÝ, Rostislav: Vývoj struktury pozemkového vlastnictví na Benešovsku v předhusitské době. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 20, 1979, s.141-176
- NUHLÍČEK, Josef: Právní poměry v městečkách na Podblanicku po válkách husitských. Středočeský sborník historický 7, 1972, s.134-141

- PALACKÝ, František: Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve království českém od nejstarších časů až do nynějška. Dílo Františka Palackého, sv.1, Praha 1941, s.325-420
- PÁNEK, Jaroslav: K utváření pojmu Podblanicka. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 20, 1979, s.9-13
- PETRÁŇ, Josef: Krajina pracující k revoluci. Husitství, reformace, renesance 1: sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela, Praha 1994, s.275-286
- TEPLÝ, František: Zánik královských svobodníků. VČZM 184/5, 1938, s.181-185
- VANIŠ, Jaroslav: Svobodníci na Podblanicu v letech 1550-1620. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 30-2, 1990, s.153-185
- VLASÁK, Antonín: Mladá Vožice a její okolí v kraji Tábořském. In: Památky archaeologické a místopisné, 1861, s.66-74
- TADRA, Ferdinand: Zápisy o kostele v Těchobuzi. In: Památky archaeologické a místopisné XII., 1884, s.566-567

Internetové odkazy

<http://archivnimapy.cuzk.cz>

<http://digi.ceskearchivy.cz/>

www.hiu.cas.cz

www.monasterium.net

www.paleografie.org

Seznam zkratek

AČ – Archiv český

LC – Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim

LE – Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV.

PAS – Pozůstalost Augusta Sedláčka, lístkový katalog místní, pokud není uvedeno jinak

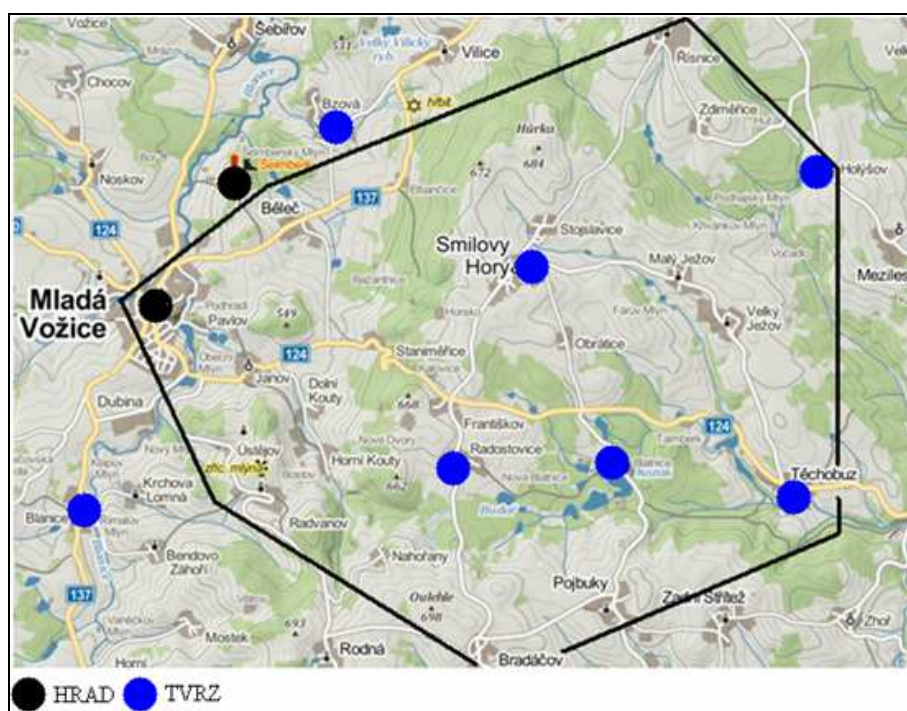
RDP – Registra decimarum papalium čili Registra desátků papežských z diecezí pražské

SA – Soudní akta konsistoře pražské

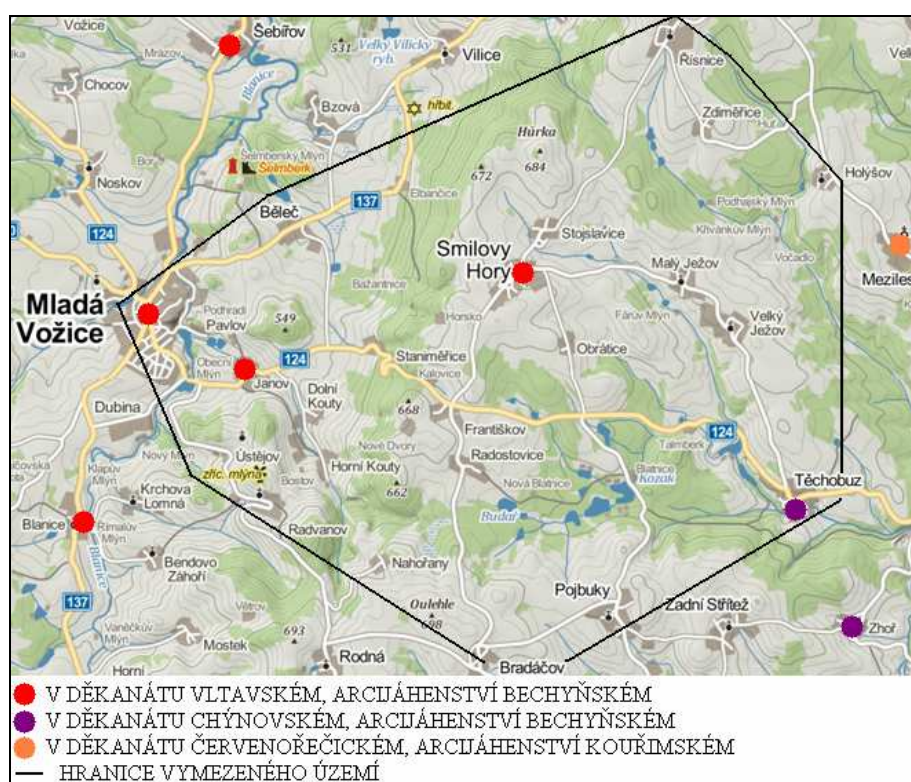
SSH – Středočeský sborník historický

SVPP – Sborník vlastivědných prací z Podblanicka

9. PŘÍLOHY

Obr. 22. Šlechtická pozemková držba ve vymezeném území.

Obr. 23. Farní kostely pražské diecéze ve vymezeném území (14. století).